

ISSN 2079-4835

Міністерство освіти і науки України
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ІНТЕЛЕКТ ОСОБИСТІТЬ ЦИВІЛІЗАЦІЯ

*Тематичний збірник наукових праць
із соціально-філософських проблем*

**Виходить двічі на рік
Видається з 2003 року**

№ 1 (26) 2023

*Журнал внесено до міжнародних наукометричних баз
та інформаційно-аналітичних систем
Google Scholar, ResearchBib, Index Copernicus, CrossRef, Ulrich's Periodical Directory,
Elektronische Zeitschriften bibliothek, CiteFactor, Advanced Science Index*

Кривий Ріг
ДонНУЕТ
2023

*Головний редактор — Остапенко С. А.
Заступник головного редактора — Удовіченко Г. М.
Відповідальний редактор серії — Акіндєєв Д. В.
Відповідальний секретар серії — Ревуцька С. К.*

Редакційна колегія

Арістова Н. О., д-р пед. наук (Інститут педагогіки НАПН України); Гаврілова Л. Г., д-р пед. наук (ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет); Ковальчук В. І., д-р пед. наук (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка); Малихін О. В., д-р пед. наук (Інститут педагогіки НАПН України); Саяпіна С. А., д-р пед. наук (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); Введенська Т. Ю., канд. філол. наук (НТУ «Дніпровська політехніка»); Висоцька Т. М., канд. філ. наук (НТУ «Дніпровська політехніка»); Луценко Л. О., канд. філол. наук (Криворізький державний педагогічний університет); Остапенко С. А., канд. пед. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Покулевська А. І., канд. філол. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Романуха О. М., канд. істор. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Топольник Я. В., канд. пед. наук (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); Удовіченко Г. М., канд. пед. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Щербаківа Н. В., канд. філ. наук (Таврійський державний агротехнологічний університет); Білялова Гульміра, д-р філ. наук (Павлодарський державний університет імені С. Торайгірова, Казахстан); Кураташвілі Альфред, д-р екон., філ. і юрид. наук (Інститут економіки імені П. Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі, Грузія).

*Журнал зареєстровано в Міністерстві юстиції України.
Реєстраційний номер КВ № 13180-2064 ПР від 25.07.2007 р.*

*Засновник та видавець Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.*

*Журнал рекомендовано до друку вченою радою
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
протокол № 13 від 29.06.2023)*

Мова видання: українська, англійська.

*Усі права захищені.
Передрук і переклади дозволяються лише з відома автора та редакції.*

*Адреса видавця та редакції:
50042, м. Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.
тел. (0564) 409-77-97, e-mail: intelekt@donnuet.edu.ua,
www.donnuet.edu.ua*

ISSN 2079-4835

**Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade**

**INTELLIGENCE
PERSONALITY
CIVILIZATION**

*Thematic collection of scientific works
in socio-philosophical issues*

**Issued 2 times a year
Published since 2003**

No 1 (26) 2023

*Journal is indexed in the international scientometrical bases and analytics systems
Google Scholar, ResearchBib, Index Copernicus, CrossRef, Ulrich's Periodical Directory,
Elektronische Zeitschriften bibliothek, CiteFactor, Advanced Science Index*

Kryvyi Rih
DonNUET
2023

Editor in chief — Ostapenko S. A.
Deputy editor in chief — Udovichenko H. M.
Executive editor of series — Akindieiev D. V.
Executive secretary of series — Revutska S. K.

Editorial board

Aristova N. O., Grand PhD in Pedagogic sciences, Institute of Pedagogy of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; *Havrilova L. H.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Donbass State Pedagogical University; *Kovalchuk V. I.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University; *Malykhin O. V.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Institute of Pedagogy of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; *Saiapina S. A.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Donbass State Pedagogical University; *Vvedenska T. Yu.*, PhD in Philology, National TU Dnipro Polytechnic; *Vysotska T. M.*, PhD in Philological sciences, National TU Dnipro Polytechnic; *Lutsenko L.O.*, PhD in Philological sciences, Kryvyi Rih State Pedagogical University; *Ostapenko S. A.*, PhD in Pedagogic sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Pokulevska A. I.*, PhD in Philological sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Romanukha O. M.*, PhD of Historical sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Topolnyk Ya. V.*, PhD in Pedagogy, Donbass State Pedagogical University; *Udovichenko H. M.*, PhD in Pedagogic sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Shcherbakova N. V.*, PhD in Philosophical sciences, Tavria State Agrotechnological University; *Gulmira Bilialova*, Grand PhD in Philosophical sciences, S. Toraighyrov Pavlodar State University, Kazakhstan; *Alfred Kuratashvili*, Grand PhD in Economics, Philosophy and Juridical Sciences, P. Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia.

The journal is registered at Ministry of Justice of Ukraine.
Registration number KB No 13180-2064 of July 25, 2007.

Founder and editor: Mykhailo Tuhan -Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih.
Certificate of Publisher ДК No 4929 of July 7, 2015.

The publication is approved by the resolution of Academic Council
of Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade
(Protocol No 13 of 29.06.2023).

Language of edition: Ukrainian, English.

Reprinting and translations are allowed
only with consent of the author and editorial board

Address of the editor and editorial office:
13, Kurchatova str., Kryvyi Rih, Ukraine, 50042
phone (0564) 409-77-97, e-mail: intelekt@donnuet.edu.ua,
www.donnuet.edu.ua

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-5-13

УДК 378.147.02-026.15(0475)

**Рибалка Н. В.,
асистент**

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Кривий Ріг, Україна, e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3804-6875

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

**Rybalka N. V.,
Assistant**

Mykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3804-6875

CREATIVE TECHNOLOGIES APPLICATION IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

***Мета** — розгляд та аналіз креативних педагогічних технологій формування іншомовної комунікативної компетенції; виявлення їх основних характеристик; ознайомлення з технологіями евристичного навчання та їх класифікаціями; розгляд прикладів використання мовних та групових креативних ігор як методів креативного письма та евристичних методів у процесі навчання іноземній мові.*

***Методи.** Основні наукові результати отримані за допомогою використання таких методів дослідження, як аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення передового досвіду та спостереження.*

***Результати.** Спираючись на те, що креативні технології навчання іноземній мові сприятимуть розвитку креативного мислення студентів та їх лінгвістичної креативності, та забезпечать високий рівень іншомовної комунікативної компетенції, ми дійшли висновку, що розвиток лінгвістичної креативності студентів може здійснюватися на основі технологій креативного письма, які сприятимуть зняттю психологічних бар'єрів і стимулюватимуть креативне мислення студентів при виконанні письмових завдань. Величезний потенціал розвитку креативності мають технології евристичного навчання, головними характеристиками яких є: відкритість, проблемність, відсутність наперед відомого рішення та опора на творчий потенціал учня. Технології евристичного навчання іноземної мови майбутніх спеціалістів включають евристичні методи пізнання об'єкта, виявлення його основних ознак і евристичні методи перетворення ознак об'єкта та створення нового об'єкта. Представлені евристичні прийоми можуть бути використані на заняттях з іноземної мови в різних варіантах залежно від виду комунікативних умінь, на розвиток яких направлено заняття.*

***Ключові слова:** іноземна мова; педагогічні технології; креативні педагогічні технології; креативне мислення; лінгвістична креативність; іншомовна комунікативна компетенція; креативне письмо; евристичне навчання; мовні креативні ігри; групові креативні ігри.*

Постановка проблеми. У сучасному постійно мінливому світі дослідження, присвячені такому феномену як «креативність», набувають все більшої актуальності. Креативність стала однією з невід'ємних умов затребуваності фахівця, у зв'язку з чим розвиток креативного мислення учнів став однією з основних вимог педагогічного процесу на всіх рівнях навчання. Креативність та креативне навчання стали складниками модернізації освіти. Саме креативне навчання здатне реалізувати підготовку творчих ініціативних спеціалістів [1]. Креативне навчання є творчим процесом створення суб'єктами навчальної діяльності нового, самостійного, оригінального продукту, що відповідає всім характеристикам творчого. Цей вид навчання покликаний «задовольняти потребу особистості у саморозвитку і творчому самовираженні», «розкрити творчий потенціал студента та сприяти набуттю ним творчої індивідуальності, розвитку самостійного мислення, прийняттю нестандартних рішень, застосуванню креативних якостей на практиці» [3].

Враховуючи все вище сказане, можна стверджувати, що сучасне суспільство потребує спеціалістів, які не тільки мають високий рівень професійних компетенцій, що дозволяє їм вирішувати складні професійні завдання, а й креативних спеціалістів, здатних швидко адаптуватися до вимог сучасної освітньої політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічну базу нашого дослідження складають роботи таких авторів, як Е. Арванітопуло, Л. Байдурова, І. Зимня, І. Мудрицька, А. Муратов, Е. Полат, Т. Полилова, Т. Шапошникова, Т. Дмитренко, А. Хуторський та ін.

Мета статті — розглянути та проаналізувати креативні педагогічні технології формування іншомовної комунікативної компетенції; виявити їх основні характеристики; ознайомитися з технологіями евристичного навчання та їх класифікаціями; розглянути приклади використання мовних та групових креативних ігор як методів креативного письма та евристичних методів у процесі навчання іноземній мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення результату в процесі професійної підготовки майбутніх спеціалістів необхідно використовувати спеціальні креативні педагогічні технології, які, з одного боку, сприятимуть реалізації та розвитку їхнього креативного мислення, та які вони будуть застосовувати у майбутній професійній діяльності, з іншого боку.

Для початку розберемо такі поняття як «педагогічні технології» та «креативні педагогічні технології».

Педагогічна технологія визначається як «цілісна система методів, форм, засобів, способів, матеріальних ресурсів, що забезпечує досягнення мети», такий собі педагогічний проект, реалізований практично [2].

Вивчаючи особливості *креативної педагогічної технології*, можна сказати, що дана технологія є синтезом алгоритму для особливої творчої діяльності та процесу здійснення даного виду діяльності педагога та учня. Специфіка творчої діяльності визначає цілі, зміст та форми взаємодії при креативному навчанні, а також можна виділити основні характеристики креативної педагогічної технології:

- можливість реалізації творчого потенціалу особистості учня;
- забезпечення досягнення чітких освітніх результатів;
- наявність певного алгоритму діяльності;
- наявність специфічних методів і прийомів навчання, що стимулюють пізнавальну активність учнів, включаючи методи контролю [3].

Отже, креативні технології є особливим видом педагогічних технологій, що орієнтує навчальний процес на розвиток мислення учнів.

Інтегруючи поняття «креативна технологія» в методіку навчання іноземної мови, під ним розуміється сукупність спеціальних методичних прийомів, орієнтованих на розвиток креативного мислення як засобу формування комунікативної компетенції на заняттях з іноземних мов. При цьому під креативним прийомом навчання розуміються спеціальні дії у рамках креативного методу навчання, спрямовані на вирішення конкретного методичного завдання на певному етапі навчання іноземної мови. Необхідно наголосити, що розвиток креативного мислення виступає як основа для формування іншомовної комунікативної компетенції [2].

Таким чином, використання креативних технологій на заняттях з іноземної мови сприятиме розвитку креативного мислення студентів, яке, у свою чергу, забезпечує успішне формування іншомовної комунікативної компетенції.

Високий рівень формування іншомовної комунікативної компетенції також, на думку багатьох методистів, пов'язаний саме з рівнем лінгвістичної креативності учнів.

Лінгвістична креативність визначається як «здатність особистості до використання оригінальних, нестандартних лінгвістичних прийомів та засобів вираження думки іноземною мовою», «здатність особистості до вилучення, накопичення та використання нових знань з іноземної мови, що сприяють її самореалізації, самотворення» [3].

Лінгвістична креативність включає наступні три компоненти: когнітивний (іншомовні знання); діяльнісний (креативні вміння); емотивний (ціннісні відносини).

До основних критеріїв лінгвістичної креативності належать: оригінальність, відповідність, прийнятність та результативність. При цьому оригінальність розуміється як нестандартне рішення комунікативного завдання, що виявляється у мовному оформленні, відповідність – відхилення в оформленні висловлювання від мовних та культурних норм не повинно ускладнювати його розуміння; прийнятність - облік соціокультурного контексту та умов комунікації; результативність - успішне вирішення поставленого завдання [3].

Таким чином, основною метою використання креативних технологій на заняттях з іноземної мови буде розвиток креативного мислення студентів загалом та лінгвістичної креативності, зокрема, які мають забезпечити високий рівень іншомовної комунікативної компетенції та стати основою для формування професійних компетенцій.

Виходячи з усього вище сказаного, креативні технології формування іншомовної комунікативної компетенції ми умовно поділяємо на дві групи: технології розвитку лінгвістичної креативності та технології розвитку креативного мислення студентів, але слід зазначити, що ці технології тісно взаємодіють між собою, адже розвитку лінгвістичної креативності сприятиме використання технологій креативного письма.

Методи та прийоми креативного письма спрямовані на зняття психологічних бар'єрів та подолання негативного досвіду при виконанні письмових завдань іноземною мовою, а також на розвиток творчого потенціалу учнів. Одним із напрямів даної технології є аналіз та створення текстів на основі творів конкретної поезії, основний принцип якої полягає «у якійсь грі зі словами та літерами, зокрема: гра зі значеннями, з об'ємними можливостями шрифту, з графічним розташуванням слів та літер у просторі» [7]. На величезний навчальний та розвиваючий потенціал творів конкретної поезії на заняттях з іноземної мови вказують ряд методистів: нестандартна відкрита та ігрова форма конкретної поезії надає можливість постійної зміни способів дії, активізує творчі можливості учнів; незакінчена форма творів конкретної поезії дає учням можливість доповнювати та розширювати їх своїми думками, «грати» з мовою, експериментувати зі змістом, створювати свої тексти, твори конкретної поезії дозволяють використовувати творчі підходи до розвитку мовних навичок та лінгвокраїнознавчої компетенції, сприяють підвищенню мотивації та мимовільного запам'ятовування мовного матеріалу, зняття психологічних бар'єрів та створення творчої

атмосфери [4]. Таким чином, використання текстів конкретної поезії на заняттях з іноземної мови сприятиме розвитку іншомовної комунікативної компетенції та лінгвістичної креативності як її основи. Цей метод ми позначимо як «Мовні креативні ігри» та розглянемо деякі приклади використання цього методу:

Складання акровірша. В акровірші початкові літери кожного рядка утворюють слово, ім'я або фразу, якщо їх скласти разом. Поряд з акровіршем можна використовувати *мезовірш* або *телевірш*. Цей прийом реалізується у кілька етапів.

Етап 1: Запишіть Ваше ім'я по літерах вертикально так, щоб кожна літера знаходилася одна під іншою;

Етап 2: Для кожної літери придумайте слово / щось, що вам подобається / не подобається / вважаєте неможливим / любите / ненавидите / ... і запишіть це поруч із кожною літерою;

Етап 3: На основі отриманого акровірша напишіть про себе хвалебну оду або історію/казку про себе.

Метод «Мовні креативні ігри» включає створення текстів на основі таких літературних прийомів як:

- ✓ **анаграма** (перестановка літер у певному слові або фразі для складання нових слів);
- ✓ **тавтограма** (всі слова поетичного чи прозового тексту починаються на одну літеру);
- ✓ **лінограма** (складання тексту без використання якоїсь певної літери).

У практиці викладання іноземної мови у вузі найчастіше використовуються два останні прийоми, які сприяють розширенню словникового запасу студентів, тренують використання лексики та граматики, а також розвивають креативність. Розглянемо приклади їхнього використання [5].

Приклад використання прийому **"Тавтограма"**: назвіть якомога більше слів, що починаються з певної літери по темі «Відносини батьків і дітей». Перегляньте список цих слів і складіть речення або мікротексти, у яких кожне слово починається з цієї літери.

Приклад використання прийому **"Лінограма"**: прочитайте текст і переписуйте його, замінивши всі слова, що починаються, наприклад, на літеру "г", іншими словами.

До технологій креативного письма також відносяться креативні письмові групові ігри. Використання на заняттях даних ігор сприятиме розвитку мовних навичок та вмінь працювати в групі, також стимулюватиме креативне мислення студентів і розвиватиме лінгвістичну креативність, оскільки:

- 1) спектр мовних засобів та ідей буде значно ширшим за рахунок групової роботи: кожен висловлює свої ідеї, потім відбираються найкращі;
- 2) знімаються мовний бар'єр, страх перед виконанням складного комунікативного завдання та невпевненість у собі;
- 3) групова робота проводиться не тільки на етапі планування, а й на всіх інших етапах продукування іншомовного висловлювання;
- 4) підвищується мотивація та інтерес до вивчення іноземної мови.

Розглянемо деякі із зазначених ігор:

Гра "Klopwörter". Учні працюють у групі, перед кожним лежить чистий аркуш паперу. Кожен член групи за знаком ведучого, наприклад по стуку по столу, називає будь-яке слово, всі запам'ятовують чи фіксують його. Залежно від розміру групи, у кожного на аркуші паперу може бути від шести до десяти слів, з яких вони потім повинні скласти будь-який текст за десять-п'ятнадцять хвилин. Головне правило - текст повинен містити усі названі слова.

Гра "Gesichter Briefe". Кожен учасник групи кидає записку зі своїм ім'ям у коробку. Записки змішуються і кожен тягне одну з ім'ям іншого учасника. На отриманій записці з ім'ям учасник малює своє обличчя (сумне, веселе, сердите тощо) та передає її тому учаснику, чие

ім'я написане на записці. Одержувач має описати почуття та думки, які, на його думку, має автор малюнка. Потім вся група переглядає записки та складає якусь історію.

Гра «Rückwärtsgeschichte». Один із учасників групи пише заключне речення внизу на чистому аркуші паперу формату А4. Потім передає студенту, який сидить через два місця праворуч від нього. Одержувач пише ще два речення та передає лист далі і т.д. Останній учасник гри пише заголовок та зачитує розповідь [6].

Наведені приклади ігор викликають великий інтерес у студентів, вони можуть проводитись на будь-якому з етапів заняття відповідно до його освітніх цілей.

Величезний потенціал розвитку креативності мають технології евристичного навчання, яке сьогодні набирає все більшої популярності. Існує думка, що евристичний метод навчання стосовно навчання іноземних мов, трактується як серія спеціальних питань, що підводять учнів до самостійного відкриття нового знання, наприклад, формулювання нового граматичного правила. Крім того евристичні методи взаємодіють з іншими видами пізнавальної діяльності: інсценування учнями рольових ігор, виконання письмових та усних завдань, організованих за принципом індукції. Головними характеристиками завдань, що використовуються під час евристичного навчання, є: відкритість, проблемність, відсутність заздалегідь відомого рішення, опора на творчий потенціал того, хто навчається.

У евристичному навчанні використовують спеціальні методи організації пошукової, творчої діяльності учнів тому евристичні методи навчання можна класифікувати за трьома групами:

- 1) організаційно-діяльні методи: метод рефлексії, цілепокладання, самоорганізації та ін.
- 2) когнітивні методи: метод застосування, дослідження, образного бачення та ін.
- 3) креативні методи: метод «Якби ...», мозковий штурм, гіперболізації та ін.

Виходячи з того, що при навчанні іноземних мов основним дидактичним засобом виступає іншомовний текст, методисти поєднують евристичні методи у дві групи:

- 1) евристичні методи пізнання об'єкта, виявлення його основних ознак: дослідження, різне бачення, особиста емпатія, метод Едварда де Бона «Шість капелюхів», прогнозування;
- 2) евристичні методи перетворення ознак об'єкта та створення нового об'єкта: мозковий штурм, зміна рольових функцій, символічна аналогія, асоціювання, аглютинація, складання з малопов'язаних слів оповідання та ін.

Критеріями відбору евристичних методів навчання іноземної мови повинні бути:

- відповідність обраного методу цілям та завданням навчання іноземної мови на певному етапі навчання;
- зацікавлення студентів до обраного методу навчання;
- можливості методу для розвитку креативного мислення студентів [2].

Розглянемо приклади використання евристичних методів навчання у процесі навчання німецькій мові:

Метод "Образне бачення". У методиці навчання іноземних мов цей метод передбачає розвиток умінь продуктивних видів мовної діяльності з урахуванням образного мислення. Як об'єкти пізнання студентам можна запропонувати різні абстрактні малюнки, цифри тощо. На основі образів, які вони зможуть побачити в них, можна запропонувати скласти розповідь, внутрішній монолог, написати казку і т.д.

Приклад завдання по методу образного бачення: візьміть аркуш білого паперу і складіть його навпіл. Потім капніть кілька крапель чорнила, туші або чорної акварелі в центр відкритого аркуша, а потім притисніть аркуш. Коли ви відкриєте його знову, ви отримаєте певний малюнок. Якщо ви створили кілька таких зображень, ви можете перетворити їх на історію.

Метод "Особиста емпатія". Цей метод дозволяє вирішувати творчі комунікативні завдання з допомогою «вживання», тобто, ототожнення студентів з будь-яким живим або неживим предметом.

Приклад завдання по методу особиста емпатія: уявіть себе літнім чоловіком або жінкою. Що він міг би відчувати зараз? Про що, на вашу думку, він зараз мріє? Які уривки його життя проходять у нього перед очима? Чому він втомився? Почніть його монолог зі слів: я так втомився...).

Метод Е. де Боно «Шість капелюхів» заснований на вченні про паралельне мислення; згідно з цим методом мислення поділяється на шість етапів, кожен з яких символізує капелюх певного кольору (білий капелюх – це збір фактичної інформації з проблеми; червоний – вираження емоції та почуттів; жовтий – знаходження оптимістичного вирішення проблеми; чорний – виділення всього негативного в означеній проблемі чи ситуації, зелена - пошук креативного нестандартного рішення; синя - підбиття підсумків висновків). У процесі навчання іноземної мови даний метод навчання найчастіше використовується для організації дискусій і рольових ігор. Викладач може сам роздавати «капелюхи» студентам та визначати їх ролі відповідно до кольору капелюха. Синій капелюх, як правило, це капелюх модератора, який ставить перед групою завдання і веде дискусію. Кожен учасник дискусії має висловити своє бачення проблеми згідно з отриманим капелюхом. Цей метод може застосовуватися також і для індивідуальної роботи, що дозволить студентам навчитися розглядати проблему з різних сторін, знаходити її нестандартне рішення.

Метод «Прогнозування» спрямовано на розвиток у студентів вміння прогнозувати розвиток ситуації чи розвиток подій у тексті, спираючись на своє творче мислення. Нижче наведено приклад використання даного методу:

Продовжіть історію: Коли я сьогодні йшов з дому, я швидко глянув у дзеркало. Я злякався, тому що...

Ефективність застосування **методу «Мозкового штурму»** на заняттях з іноземної мови доведена сьогодні багатьма методистами та активно використовується. Мозковий штурм розглядається як один із етапів проведення групової дискусії, який дозволяє «вивільнити творчу енергію та прибрати моральні та смислові бар'єри її учасникам». Метою мозкового штурму є вирішення складних питань у процесі групового обговорення, знаходження креативного вирішення проблеми. Процес проведення мозкового штурму включає три етапи:

- 1) підготовчий: учасники знайомляться з поставленою проблемою та правилами проведення мозкового штурму;
- 2) генерування ідей: висування однієї чи кілька гіпотез вирішення поставленої проблеми кожним учасником та фіксування висунутих гіпотез;
- 3) заключний: аналіз всіх висунутих гіпотез, відбір найкращих.

Не менш популярним, ніж описаний метод, у методиці навчання іноземних мов є **метод «Асоціювання»**, що полягає у знаходженні асоціацій до слів, явищ, об'єктів тощо. Цей метод розвиває як асоціативне мислення, а також є ефективним для розвитку лінгвістичної креативності, що наочно демонструє такий приклад:

Напишіть на аркуші паперу іменник і передайте тому, хто сидить поруч. Він запише властивість/характеристику до іменника і передає аркуш далі. Наступний знову пов'яже іменник із записаною властивістю тощо.

Метод «Зміна рольових функцій» дозволить студентам навчитися вирішувати проблемні завдання способом уявної зміни їхньої позиції та ролі. Цей метод може застосовуватися не тільки для вирішення проблемних ситуацій, а й для роботи з іншомовним текстом. Наприклад:

Прочитайте уривок із книги. Схарактеризуйте головних героїв цієї історії. Перекажіть цю історію, змінивши основні риси характеру цих людей.

Евристичний *метод «Аглоцинація»* передбачає поєднання непоєднаних насправді якостей, властивостей, частин об'єктів тощо. Вважаємо, що цей метод при навчанні іноземній мові студентів найефективніше використовуватиметься при роботі з іншомовним текстом. Студентам можна запропонувати на основі двох або трьох різних текстів скласти власний, написати історію, використовуючи запропоновані слова, які не пов'язані між собою, або використати даний метод навпаки, наприклад, запропонувати реконструювати вихідні тексти із запропонованих, як це показано нижче:

Тут переплітаються два вірші. Рядки відтворені абсолютно правильно. Спробуйте відновити якомога більше рядків і підібрати їх до двох віршів. Порівняйте тексти, які ви реконструювали, з оригінальним текстом.

Представлені евристичні прийоми можуть бути використані на заняттях з іноземної мови в різних варіантах залежно від виду комунікативних умінь, на розвиток яких направлено заняття.

Висновки. Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1. Використання креативних технологій у процесі навчання іноземних мов відповідає вимогам сучасних освітніх стандартів. Креативні технології навчання іноземної мови сприятимуть розвитку креативного мислення студентів та їх лінгвістичної креативності, що забезпечують високий рівень іншомовної комунікативної компетенції.

2. Під креативними технологіями навчання іноземних мов розуміється сукупність спеціальних методів та прийомів формування іншомовної комунікативної компетенції, спрямованих на розвиток креативності студентів загалом та лінгвістичної креативності зокрема. Основними характеристиками креативних технологій навчання іноземній мові будуть: можливість розвитку креативного мислення студентів, забезпечення формування певних мовних навичок та мовних умінь; наявність чіткого алгоритму дій, наявність специфічних прийомів та методів, що стимулюють речетворчу активність студентів.

3. До креативних технологій навчання іноземної мови належать педагогічні технології розвитку лінгвістичної креативності та технології розвитку креативного мислення.

4. Розвиток лінгвістичної креативності студентів може здійснюватися на основі технологій креативного письма, які сприятимуть зняттю психологічних бар'єрів, стимулюватимуть креативне мислення студентів при виконанні письмових завдань. Експериментування з іншомовним словом та фразою на рівні форми та змісту навчить студентів оригінальному нестандартному вираженню думок іноземною мовою. Основними методами розвитку лінгвістичної креативності у проведеному дослідженні виступають «Мовні креативні ігри» та «Групові креативні ігри».

5. Величезний потенціал розвитку креативності мають технології евристичного навчання. Головними характеристиками евристичних завдань є: відкритість, проблемність, відсутність наперед відомого рішення, опора на творчий потенціал учня. Технології евристичного навчання іноземної мови майбутніх спеціалістів включають евристичні методи пізнання об'єкта, виявлення його основних ознак і евристичні методи перетворення ознак об'єкта і створення нового об'єкта.

Список літератури

1. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 10. С. 46–49.
2. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. та ін. Освітні технології: навч.-метод. посіб. К.: А.С.К. 2003. 255 с.
3. Харцій О. М. Значення креативності в освіті: Навчальний посібник. Х: Основа. 2008. 189 с.
4. Fritzsche Joachim. Schreibwerkstatt. *Geschichten und Gedichte. Schreibaufgaben*. Klett: Stuttgart, 2006. S. 66.
5. Günter Gerngross, Herbert Puhta, Scott Thornbury. *Teaching Grammar Creatively*. Cambridge. Helbling Languages. 2006. 267 p.
6. Spinner K. *Kreativer Deutschunterricht*. Seelze: Kallmeyer Verlag, 2001. 192 S.
7. Wittschas Dagmar. *Kreatives Schreiben. 7-10 Jahrgangsstufe. Techniken*. PB-Verlag Puchheim, 1997. S. 18, 33.

Інтернет-ресурси:

1. <https://osvita.ua/school/method/3707/#:~:text=%D0%92%20%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%BE,%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%2C%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B9%20%D1%96%D0%BD>
2. <https://stylezhinki.ru/osobistist/8150-evristichnij-metod-formi-evristichnogo-navchannja.html>

References

1. Bulka, N. I. (2001). *Kreatyvnist i sotsialna kompetentnist* [Creativity and social competence]. *Praktychna psykhologhiia ta sotsialna robota* [Practical psychology and social work], no. 10, pp. 46–49.
2. Piekhota, O. M., Kiktenko, A. Z., Liubarska, O. M. (2003). *Osvitni tekhnolohii: navch.-metod. posib*. [Educational technologies: A Study Guide]. Kyiv, A.S.K. Publ., 255 p.
3. Khartsii, O. M. (2008). *Znachennia kreatyvnosti v osviti: Navchalnyi posibnyk* [The importance of creativity in education: A Study Guide]. Kharkiv, Osнова Publ., 189 p.
4. Fritzsche, Joachim. (2006). Schreibwerkstatt. *Geschichten und Gedichte. Schreibaufgaben*. Klett, Stuttgart, S. 66.
5. Günter, Gerngross, Herbert, Puhta, Scott, Thornbury. (2006). *Teaching Grammar Creatively*. Cambridge, Helbling Languages Publ., 267 p.
6. Spinner, K. (2001). *Kreativer Deutschunterricht*. Seelze: Kallmeyer Verlag, 192 S.
7. Wittschas, Dagmar. (1997). *Kreatives Schreiben. 7-10 Jahrgangsstufe. Techniken*. PB-Verlag Puchheim, S. 18-33.

Internet resources:

3. <https://osvita.ua/school/method/3707/#:~:text=%D0%92%20%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%BE,%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%2C%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B9%20%D1%96%D0%BD>
4. <https://stylezhinki.ru/osobistist/8150-evristichnij-metod-formi-evristichnogo-navchannja.html>

Objective. *The objective of the article is to consider and analyze creative pedagogical technologies for the developing foreign language communicative competence; identifying their main characteristics; familiarization with heuristic learning technologies and their classifications; consideration of examples of the use of language and group creative games as methods of creative writing and heuristic methods in the process of learning a foreign language.*

Methods. *The main scientific results are obtained using such research methods as analysis of psychological and pedagogical literature, generalization of best practices and observation.*

Results. *Based on the fact that creative technologies for teaching a foreign language will contribute to the development of students' creative thinking and their linguistic creativity, and will ensure a high level of foreign language communicative competence, the author comes to the conclusion that the development of students' linguistic creativity can be carried out on the basis of creative writing technologies, which will contribute to the removal of psychological barriers and will stimulate students' creative thinking when completing written tasks. Heuristic learning technologies have a huge potential for the development of creativity, the main characteristics of which are: openness, problematic, lack of a known solution in advance and reliance on the student's creative potential. The technologies of heuristic foreign language learning for future specialists include heuristic methods of learning an object, identifying its main features, and heuristic methods of transforming the features of an object and creating a new object. The presented heuristic techniques can be used in foreign language classes in different versions depending on the type of communication skills that the class is aimed at developing.*

Key words: *foreign language; pedagogical technologies; creative pedagogical technologies; creative thinking; linguistic creativity; foreign language communicative competence; creative writing; heuristic learning; language creative games; group creative games.*

Дата надходження рукопису 30.04.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-14-21

УДК 378.1

Удовіченко Г.М.,
кандидат пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна, e-mail udovichenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3731-0857

Тимченко В. О.,
учитель

Криворізька гімназія No 8 Криворізької міської ради Дніпропетровської обл., м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: vita.timchenko.2013@gmail.com

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГНУЧКОГО НАВЧАННЯ

Udovichenko H. M.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3731-0857

Tymchenko V. A.,
Teacher

Kryvyi Rih Gymnasium #8 of Kryvyi Rih City Council in Dnipropetrovsk Oblast, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: vita.timchenko.2013@gmail.com

DIGITAL LITERACY AS A COMPONENT OF FLEXIBLE LEARNING

Мета. Мета статті – надати короткий огляд того, що таке гнучке навчання і чому гнучкість важлива для студентів, а також визначити переваги гнучкого навчального середовища та місця цифрової грамотності як його складової.

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як: аналіз та узагальнення наукової й навчально-методичної літератури з проблем дидактики; системний аналіз; поєднання історичного й логічного методів у дослідженні; виокремлення підсистем складних об'єктів та їх системний аналіз, цілісні, інтегральні підходи до дослідження педагогічних явищ.

Результати. Гнучкі системи освіти дозволяють студентам переміщатися в межах освіти, навчання та роботи. Гнучкість означає, що молоді люди можуть адаптувати свій навчальний напрям відповідно до своїх інтересів і здібностей. У системах, яким бракує гнучкості, молодим людям важко переходити від одного напрямку навчання до іншого. Вони можуть виявити, що вони обмежені своїм початковим вибором, навіть якщо вони зрозуміли, що цей вибір їм не підходить.

Молоді люди, які стикаються з бар'єрами в навчанні або яким довелося перервати навчання, можуть скористатися продовженням періодом для завершення навчання, можливістю відвідувати курси частково або альтернативним методом навчання (наприклад, онлайн-навчання).

Гнучке навчання у ЗВО – це розширення можливостей студентів, через запропонований їм вибір щодо того, як, що, коли та де вони навчатимуться: темп, місце і спосіб доставки навчального контенту.

Гнучке навчання вимагає балансу сил між установами та студентами, і прагне знайти способи, якими можна забезпечити вибір, який є економічно життєздатним і відповідним керованим як для установ, так і для студентів.

Враховуючи, що гнучке навчання потребує партнерства між усіма зацікавленими сторонами, в т. ч. роботодавців (у відповідних випадках), ця структура призначена для широкої аудиторії. Зокрема, це для тих, хто працює у вищій освіті (ВО), відповідаючи за прийняття рішень у сферах таких, як стратегічне планування, розробка програм, адміністративні системи та структури, технологічні інфраструктури, пов'язані з

навчанням і викладанням, а також залучення роботодавців. Це може бути найефективнішим, якщо застосовувати його як у закладі, так і на рівні програми.

Ключові слова: гнучке навчання, гнучкі системи освіти, цифрова грамотність

Постановка проблеми. Гнучкі системи освіти дозволяють студентам переміщатися в межах освіти, навчання та роботи. Гнучкість означає, що молоді люди можуть адаптувати свій навчальний напрям відповідно до своїх інтересів і здібностей. У системах, яким бракує гнучкості, молодим людям важко переходити від одного напрямку навчання до іншого. Вони можуть виявити, що вони обмежені своїм початковим вибором, навіть якщо вони зрозуміли, що цей вибір їм не підходить. Це може бути фактором, що призведе до того, що вони покинуть університет.

Повторення вивченого також може бути демотивуючим для молоді. Студенти, які можуть «перемикати» курси, але повинні починати з самого початку, можуть бути збентежені необхідністю повторити матеріал, який вони вже вивчали в попередньому курсі.

Гнучкість у наданні можливостей для навчання та у визначенні часу означає, що молоді люди, які потребують іншого часу, можуть продовжувати працювати над обраною кваліфікацією або повернутися до навчання, якщо вони вже його кинули.

Мета статті – надати короткий огляд того, що таке гнучке навчання і чому гнучкість важлива для студентів, а також визначити переваги гнучкого навчального середовища та місця цифрової грамотності як його складової.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Так, окремі характеристики гнучкого навчання представлено у роботах А. Візенберга, С. Ентоні. Встановленню його ролі у суспільному розвитку та окресленню основних завдань його розвитку подано у дослідженнях Д. Кігана, Б. Коула, І. Магріджайн. Проте феномен відкритої освіти залишається мало представленим у сучасній науково-педагогічній літературі і потребує подальшого вивчення

Молоді люди, які стикаються з бар'єрами в навчанні або яким довелося перервати навчання, можуть скористатися продовженим періодом для завершення навчання, можливістю відвідувати курси частково або альтернативним методом навчання (наприклад, онлайн-навчання).

Гнучке навчання у ЗВО – це розширення можливостей студентів, через запропонований їм вибір щодо того, як, що, коли та де вони навчатимуться: темп, місце і спосіб доставки навчального контенту.

Гнучке навчання вимагає балансу сил між установами та студентами, і прагне знайти способи, якими можна забезпечити вибір, який є економічно життєздатним і відповідним керуванню як для установ, так і для студентів.

Враховуючи, що гнучке навчання потребує партнерства між усіма зацікавленими сторонами, в т.ч роботодавців (у відповідних випадках), ця структура призначена для широкої аудиторії. Зокрема, це для тих, хто працює у вищій освіті (ВО), відповідаючи за прийняття рішень у сферах таких, як стратегічне планування, розробка програм, адміністративні системи та структури, технологічні інфраструктури, пов'язані з навчанням і викладанням, а також залучення роботодавців. Це може бути найефективнішим, якщо застосовувати його як у закладі, так і на рівні програми.

Гнучке навчання важливе, оскільки воно є ключовим засобом, що дозволяє тим, хто навчається комбінувати різні сфери їхнього життя – робота, навчання та відпочинок – у спосіб, який їм найбільше підходить. Коли такий спосіб навчання добре підтримується, це позитивно впливає на працевлаштування, засвоєння та підвищення; розширює участь; і пропонує можливості для здобувачів освіти різного віку, походження, етносу та національності.

Гнучке навчання орієнтоване на студента та дає студентам можливість стати незалежними та автономним, сприяючи формуванню у випускників якостей, які дозволять їм справлятися зі складнощами життя у 21 столітті.

У епоху, коли працевлаштування займає важливе місце в порядку денному більшості постачальників вищої освіти, гнучке навчання полегшує взаємодію з роботодавцями у взаємно конструктивний спосіб, в результаті чого студенти роблять внесок у національну економіку та підтримують свою фінансову життєздатність під час навчання.

Фреймворк, представлений на діаграмі (рис. 1), відображає важливі елементи гнучкості навчання. Це надає спосіб перегляду можливостей гнучкого навчання вашого закладу.

Надаючи огляд гнучкого навчання, пропонується структура, в рамках якої існують творче мислення та інноваційні підходи до навчання та викладання.

Рисунок 1. Елементи гнучкого навчання

Сфери фокусування накладаються та перетинаються, а отже, їх можна комбінувати для покращення навчання.

В основі гнучкого навчання лежить чотири ключові сфери уваги. *Вибір студента* та *особиста гнучкість* зосереджені на студентах, хоча *інституційна адаптивність* і *врівноважений прагматизм* акцентуються на закладі освіти. Разом це створює єдиність та партнерство між закладом вищої освіти та студентами з метою забезпечення доступності та керуваності можливостями навчання для широкого кола людей.

Гнучкість – це перш за все питання пропонування учням вибору щодо темпу, місця і способу їх навчання. До них ми додаємо ще чотири сфери фокусування (рис. 2)

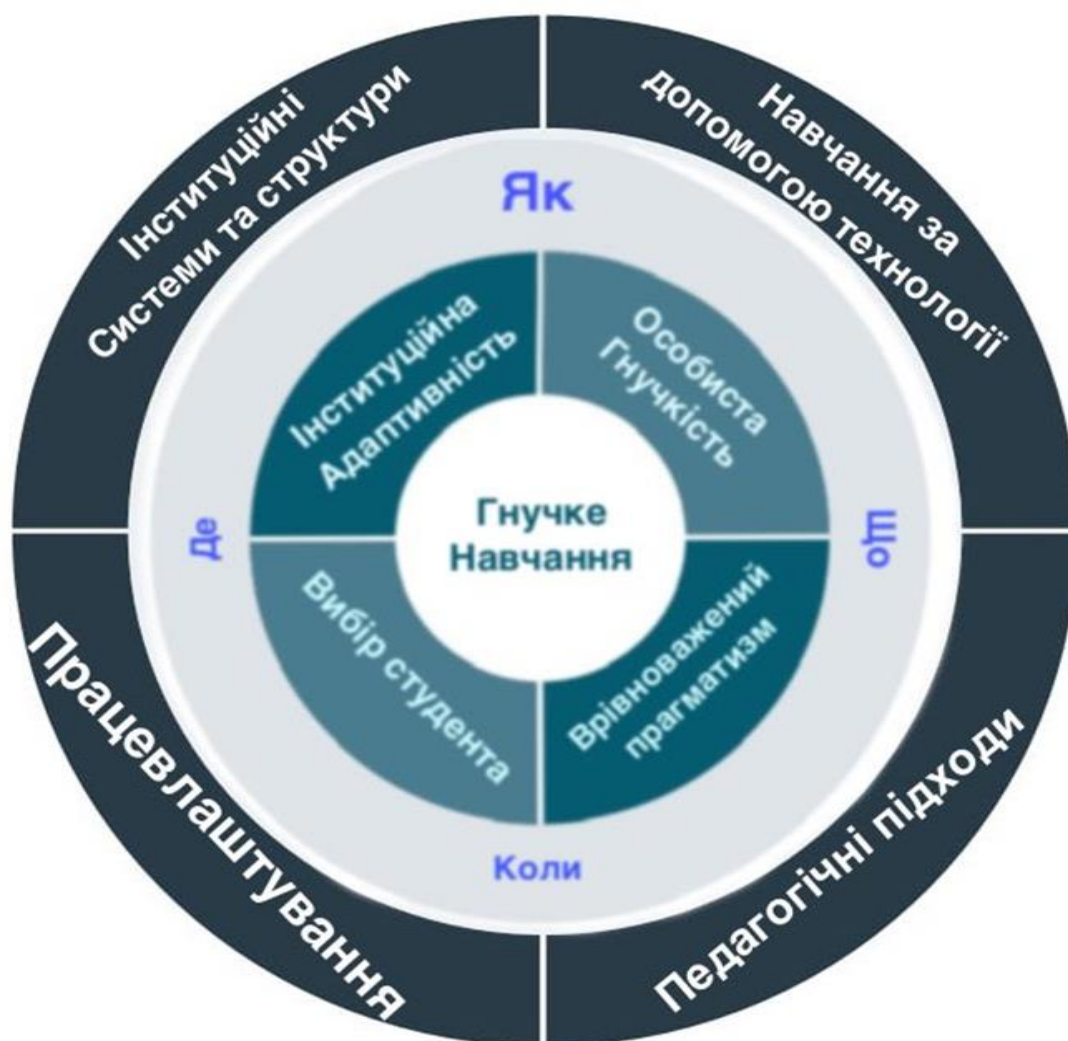

Рисунок 2. Сфери фокусування

НАВЧАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ

Високий рівень мобільного навчання та розробка навчальних середовищ, які його підтримують; інноваційний педагогіка та співпраця; впровадження відповідної цифрової грамотності для обох сторін: студентів та співробітників; і використання аналітики навчання для забезпечення персоналізованого підходу, як що це можливо.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Розвиток тісної співпраці та партнерства з сектором зайнятості, зокрема навчання на роботі та на робочому місці, таким чином вирішуючи довгострокове працевлаштування студента і бездоганний взаємозв'язок між роботодавцями та закладом вищої освіти через гнучку роботу, яка пропонує студентам подібний вибір щодо того, як, де та коли вони працюють. Це відбувається в контекст зростаючої глобалізації.

ІНСТИТУЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА СТРУКТУРИ

Інфраструктура, яку мають заклади вищої освіти і від якої залежить їхня ефективність функціонування. До них належать адміністративна та фінансова системи, а також академічні нормативні акти та наявність служб підтримки. Інституційні системи та структури призначені для гнучкості, а не однорідності.

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ

Спосіб, у який відбувається навчання, викладання та оцінювання, і філософія та обґрунтування, що є їх основою. Це може включати (наприклад) включення методів призначених для сприяння самостійному навчанню, а також навчанню протягом усього життя та здатності студентів задля цього розробити власну програму навчання.

Кожна з чотирьох областей фокусування має низку складових частин, усі з яких сприяють просуванню або перешкоджають гнучкому навчанню, доступного студентам (рис. 3).

Ця область служить підказкою для забезпечення ширших наслідків намічених заходів, які були розглянуті. Інвестиції в мобільні технології, які пропонують студентам більшу гнучкість у тому, коли, де і з ким вони навчаються, наприклад, можуть мати необхідність переконатися, що студенти мають необхідну цифрову грамотність і здатні працювати незалежно і автономно.

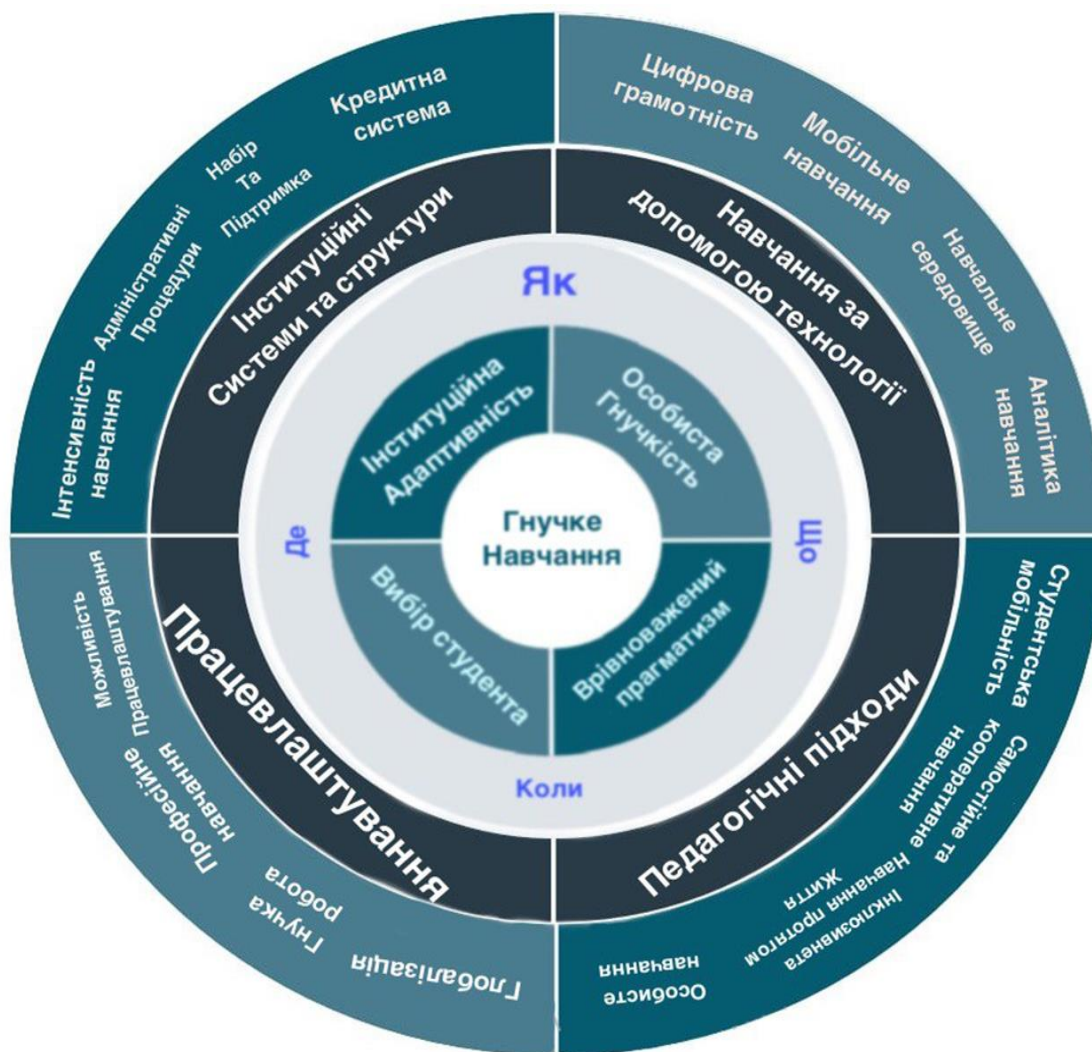

Рисунок 3. Складові частини, які сприяють просуванню або перешкоджають гнучкому навчанню

У той час як базова грамотність незмінно залишається основою освіти, навчальна програма з цифрової грамотності сприймається як необхідність у сучасних освітніх системах та гнучкому навчанні зокрема. Цей важливий життєвий навик важливий не лише для підготовки до кар'єри, але й для освіти та соціалізації. Важливість навичок цифрової грамотності для учнів стає все більш очевидною, оскільки технології продовжують огортати повсякденне життя як дітей, так і дорослих. Від соціальних взаємодій до розваг, від освіти до професійного життя, здатність ефективно використовувати технології тепер вважається важливою для сучасного прогресу та успіху.

Цифрова грамотність включає в себе навички, необхідні для безпечного, ефективного та відповідального використання технологій. Оскільки технології все більше вкорінюються в повсякденному житті, важливість вивчення навичок цифрової грамотності стає все більш

очевидною. Нижче наведено п'ять причин, чому учні повинні навчитися цифрової грамотності.

Одна з перших причин важливості навичок цифрової грамотності полягає в тому, що в освіті все частіше використовуються технології. Використання технологій як інструменту навчання зросло за останні 15 років, і технологічні платформи, такі як комп'ютери, планшети та Інтернет, стають все більш помітними в школах та університетах. Студенти, які мають навички цифрової грамотності будуть впевнено користуватися цими навчальними платформами, тоді як у тих, хто не володіє навичками цифрової грамотності, прогрес може бути загальмований нездатністю або відсутністю впевненості в орієнтуванні у пов'язаних технологіях. Крім того, з огляду на те, що більшість стандартизованих державних оцінювань проводяться онлайн, стає все більш важливим, щоб студенти мали впевненість та були зосереджені на досліджуваному матеріалі, а не сповільнювались або відволікались на ознайомлення з технологіями, що використовуються для тестування.

Друга причина пов'язана з підвищенням безпеки в Інтернеті. Ризики в Інтернеті є складними та постійно мінливими, коли зловмисники (чи їх групи) постійно знаходять і створюють нові способи скористатися іншими. Хоча цифрова грамотність не може завадити студентам стикатися з проблемами безпеки в Інтернеті, вона може надати їм важливі знання, інструменти, процеси та ресурси, щоб максимально захистити їх безпеку та конфіденційність.

Окрім безпеки в Інтернеті, цифрова грамотність також навчає цифровій відповідальності, яка полягає в здатності споживати та передавати інформацію етично в Інтернеті. Підвищена залежність від технологій наражає студентів на проблеми, пов'язані з авторським правом і плагіатом, кіберзалякуванням, перевіркою інформаційних ресурсів і відповідальною взаємодією з іншими. Навички цифрової грамотності допомагають учням опанувати свою здатність розуміти ці виклики та ефективно долати їх, що робить їх більш відповідальними цифровими громадянами.

Подобається нам це чи ні, але все більше соціальних взаємодій відбувається в Інтернеті. З одного боку, цифрова грамотність відіграє важливу роль у спілкуванні з людьми за межами вашої безпосередньої території. Там, де раніше дружба і навіть сімейні стосунки залежали від повільного спілкування, використання технологій усуває бар'єри місцезнаходження, коли мова йде про соціалізацію. Однак цей відкритий світ соціальних можливостей також наражає людей, особливо молодь, на небезпечні соціальні ситуації. Оволодіння навичками цифрової грамотності дозволяє студентам спілкуватися з іншими в Інтернеті, захищаючи свою інформацію та безпеку.

Цифровий капітал також допомагає подолати цифровий розрив. Навіть із поширенням технологій у домогосподарствах та навчальних закладах залишається непропорційно велика кількість працівників із числа меншин із обмеженими навичками цифрової грамотності. Зробивши цифрову грамотність пріоритетом в освіті, навчальні заклади можуть допомогти покращити цифрову грамотність серед недостатньо представлених груп, допомагаючи підвищити навички цих студентів, щоб вони могли мати більше можливостей для кар'єрного зростання в майбутньому.

Хоча технології постійно змінюються, основи цифрової грамотності дають студентам базові знання та навички, які можна застосовувати до різних типів технологій зараз і в майбутньому. Наприклад, вивчення базових понять, таких як введення/виведення, робота додатків, розбірливі апаратні пристрої та їх використання тощо, може надати базові знання, які можна передавати, які можна застосувати до нових і нових технологій. Цим самим цифрова грамотність виступає в якості бази для освіти впродовж життя.

Висновки. Можливо, зі зрозумілих причин, гнучкість і сама по собі часто є найпривабливішим фактором для такого підходу до навчання. Це може призвести до того, що багато хто б вибрав би цей шлях замість більш традиційних форм навчання. У гнучкому навчальному середовищі люди можуть отримати важливі життєві навички, які згодом можуть застосовувати на робочому місці. Крім того, можливість продемонструвати набуті навички за

допомогою гнучких навчальних курсів та інших структурованих форм професійного навчання часто може зіграти важливу роль у розвитку кар'єри. Існує також кілька очевидних переваг більш гнучкого та адаптивного стилю навчання. Переваги гнучкого навчального середовища можуть включати: здатність зберігати більше знань і досягати кращих результатів; здатність відповідати бажаним стилям навчання та темпу різних людей; більший вибір видів навчання: онлайн, очне, змішане; нижча вартість, ніж у навчання в аудиторії; більше взаємодії зі студентами та більша здатність до концентрації; доступні різноманітні навчальні програми та курси.

Список літератури:

1. D'Antoni S. Open Educational Resources: reviewing initiatives and issues. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning* 2009, 24 (1 (Special Issue)): 4.
2. Mishra S. Open and distance education: history, status and conceptual analyses. URL: <http://www.slideshare.net/missan/open-and-distance-learning-history/>
3. Open University Great. URL: <http://ww.open.ac.uk>.
4. Preston D. Open learning. URL: <http://ampersand.gseis.ucla.edu/david-pres-ton-open-source-learning-combines-academic-standards-with-21st-century-workplace-skills/>
5. The Commonwealth of Learning. An Intro-duction to Open and Distance Learning. URL: <http://www.col.org/DLIntro/introODL.htm> 26/
6. Thompson Rivers University. URL: <http://www.tru.ca/distance> 22/

References:

1. D'Antoni S. (2009). Open Educational Resources: reviewing initiatives and issues. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 24 (1 (Special Issue)): 4.
2. Mishra S. Open and distance education: history, status and conceptual analyses. Available at: <http://www.slideshare.net/missan/open-and-distance-learning-history/>
3. Open University Great. Available at: <http://ww.open.ac.uk>.
4. Preston D. Open learning. Available at: <http://ampersand.gseis.ucla.edu/david-pres-ton-open-source-learning-combines-academic-standards-with-21st-century-workplace-skills/>
5. The Commonwealth of Learning. An Intro-duction to Open and Distance Learning. Available at: <http://www.col.org/DLIntro/introODL.htm> 26/
6. Thompson Rivers University. Available at: <http://www.tru.ca/distance> 22/

Objectives. *The objective of the article is to provide a brief overview of what flexible learning is and why flexibility is important for students, as well as touch on the benefits of flexible learning environments and the place of digital literacy as its component.*

Methods. *Solving the set tasks was carried out using such methods as: analysis and generalization of scientific and educational-methodical literature on the problems of didactics; system analysis; combination of historical and logical methods in research; separation of subsystems of complex objects and their systematic analysis, holistic, integral approaches to the study of pedagogical phenomena.*

Results. *Flexible education systems allow students to move between education, training and work. Flexibility means that young people can tailor their course of study to suit their interests and abilities. In systems that lack flexibility, it is difficult for young people to move from one field of study to another. They may find that they are limited by their initial choices, even if they have realized that those choices are not right for them. Young people who face learning barriers or who have had to interrupt their studies can take advantage of an extended period to complete their studies, the option to attend courses part-time or an alternative method of study (e.g online learning). Flexible learning in higher education institutions is the expansion of students' opportunities by offering them the choice of how, what, when and where they will study: pace, place and method of delivery of educational content. Flexible learning requires a balance of power between institutions and students and seeks*

to find ways in which choices can be made that are economically viable and appropriately managed for both institutions and students. Given that flexible learning requires a partnership between all stakeholders, including employers (where appropriate), this framework is intended for a broad audience. In particular, it is for those working in higher education (HE), responsible for decision-making in areas such as strategic planning, program development, administrative systems and structures, technology infrastructures related to learning and teaching, and employer engagement. It can be most effective when applied at both the institution and program levels.

Key words: *flexible learning, flexible education systems, digital literacy*

Дата надходження рукопису 27.04.2023

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНОГО ПРОСТОРУ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-22-26

УДК 81-22

Воробйова Л. В.,
к.пед.н.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1001-1016
e-mail: dehtiar@donnuet.edu.ua

Дегтяр Я. В.,
студент

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ОСНОВНИЙ СЛОВНИКОВИЙ ФОНД АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Vorobiova L. V.,
PhD in Pedagogical sciences

Mykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1001-1016
e-mail: dehtiar@donnuet.edu.ua

Dehtiar Ya. V.,
Student

PERIODIZATION OF FRENCH BORROWINGS IN THE BASIC ENGLISH VOCABULARY

Objective. *The objective of the article is to analyze and compare French borrowings which came into the English language; to identify periodization, some of its stages and periods, to analyze and compare the French borrowings appropriate to each period in order to enable effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies.*

Methods. *The main scientific results are obtained using the method of theoretical generalization, which made it possible to determine and nature of French borrowings' periodization; comparative – to compare historical phenomena, events and facts of the socio-cultural life of the studied countries; the problem-genetic method – to justify the provisions regarding the analysis of problems that may hinder effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies.*

Results. *The theoretical analysis of the nature of the French borrowings made it possible to identify the stages and periods of possible periodization that enables effective intercultural studies in the fields of linguistics, philology, terminology. Interpretation and analysis of the genesis of possible periods will lead to successful management of the educational process for philology and history students. Three periods are identified. The first period is characterized with the Norman French borrowings in such semantic groups as: administration, titles and ranks of nobility, jurisdiction, the church and religion, military terms. The second period is characterized with the Parisian French borrowings in such semantic groups as: entertainment, fashion, cuisine. On probation, the third period can be characterized bilingually where the French borrowings can be traced in such semantic groups as: art, architecture, literature, science, medicine.*

Key words: *French borrowings, English language, periodization*

Introduction. Lexical borrowing is a common process across the languages. The vast majority of contemporary research into loanwords in the English language focuses on their role in vocabulary. English is one of the world's most prominent languages. Its history is interesting for many reasons,

including its flexibility in the borrowing from the French language. The French language shows the most dominant influence on the growth of English vocabulary. The process of lexical borrowings has enriched the general vocabulary over the centuries. The issues addressed in this paper take this discussion one step further, looking into the periods and stages of the process of the French borrowings when these borrowed expressions are added into English.

Latest research. The theoretical and methodological basis of our research consists of the works of such researchers as Hoffer B. and Verba L.

The problems of language borrowing have been an interest to various fields of linguistics and are the subject of attention of researchers such as Anttila and Pautova V.

The problem of periodization is formulated by Baugh A. and Berndt P.

In the study language borrowing, loanwords are interesting scientific and methodical studies by Jespersen, O., which are devoted to the growth and structure of the English language.

However, the analysis of the stages of periodization could hinder effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies and it did not become the subject of researchers' attention.

Objective — identification periodization, some of its stages and periods, to analyze and compare the French borrowings and semantic groups appropriate to each period which can be considered as the basis of a critical periodization, make specific emphasis on history and language.

Problem solving. The first official archival records of the French borrowings date back to 1066. In 1066, the Battle of Hastings ended with the defeat of the Anglo-Saxon army. Therefore, English became the language of the common people and servants, and French was the language of the Norman aristocracy, therefore it was considered the language of prestige, government and polite social communication.

So, in this way, we establish the upper chronological limit of our research. The duration of the studied period will be about 7 centuries, since the lower limit is chosen as the beginning of the 17th century.

Considering the significant duration of the selected time period, in the historiography of the problem of the French borrowings into the English language, we use such concepts as "period" and "stage". We understand as a "period" the period of time during which a certain process takes place, and a period of time in the development of any movement, process – a "stage". Therefore, the period can consist of stages, including significant, most important events.

The set of techniques used to divide into periods the French borrowings into include:

- analysis, in the process of which the dissection of the French borrowings led to a better understanding of the subject of knowledge;
- synthesis by means of which the French loanwords are considered in the context of the development of historical thought;
- comparison – with the help of comparative relations, it was possible to trace the implementation of the French loanwords into English vocabulary, its success or critical attitude in the law, government and social life system;
- generalization and systematization of the obtained facts emphasizes that at the initial stage the process of the French borrowings into English vocabulary took place in a wave-like manner, adopting a steady development in the first period, changing to an active phase in the second period under study.

Studying the most famous works on the French borrowings into English vocabulary (Anttila, 1989; Baugh, 1978; Hoffer, 2005) made it possible to determine the criteria for the periodization justification. These are namely:

- historical criterion, since the process of borrowings is considered in the context of the historical events, and the situation that developed in such fields as religion, medicine, law, and literature. and social cultural life, which caused a fruitful enrichment the English vocabulary. These lexical French borrowings were largely to do with the mechanisms of law and administration, but they also included words from such fields as medicine, art, and fashion;

– didactic criterion is characterized by the appearance in general English vocabulary the new lexical items entering the language. They are often characterized by the preservation of the norms of pronunciation and spelling characteristic of the French language which according to various sources may be defined by the following features:

- the accent on the last syllable;
- French rules of pronouncing –ch; -g before e and i; -ou [u:]; -eau [ou];
- silent final consonant.

Next to the original English words some of the loanwords underwent certain sound changes in accordance with the phonetic requirements of English.

– historiographic, in the context of which the heritage of the English history and the influence of the French are considered.

The generalized periodization of the French borrowings, which reflects the French influence and covers the beginning of the 11th century and the beginning of the 21st century and includes three periods. The identification of the stages of entering the French borrowing into the English vocabulary in the second period allows us to reveal the specific areas the loans were added to.

Studying the results of the studies (Jespersen, 1946; Haugan, 1950; Hoffer, 2002, 2005;) allows us to single out three periods in the process of the French borrowings:

The 1st period is *Normandic* (1066-1250);

2nd period – *Frenghish bilingual* (French-English bilingual) (1250-1400), which includes two stages:

I stage (1250-1362),

II stage (1362-1400);

The 3rd period is the stable period of *Frenghish fusion* (1400-1800);

Let's describe the defined periods. The 1st period is *Normandic* (1066-1250). As the upper limit of this period was chosen the year 1066, when the Duke of Normandy (northern France) William the Conqueror invaded England and became its king. In that period, a cultural trilingualism was established on the territory of modern England – the royal court, the aristocracy, the administration spoke mainly in the French dialect called Old Norman, the church – in Latin, and the common people – in the local Anglo-Saxon. When the French borrowings appearing in English before 1250 are studied, approximately 900 in number, it could be found that many of them were such as the lower classes would become familiar with through contact with a French-speaking nobility. Majority of English words related to government are from the French language, including administration titles: *crown, country, government, nation, office, people, reign state*; titles and ranks of nobility: *baron, countess, dame, duke, duchess, juggler, marquis, messenger, noble, prince, peer, servant*; the advanced military superiority of the French is reflected in the wholesale borrowing of military terms, such as: *admiral, lieutenant, officer, peace, sergeant, soldier, and war*.

2nd period – *Frenghish bilingual* (French-English bilingual) (1250-1400), which includes two stages:

I stage (1250-1362), II stage (1362-1400).

In the *Frenghish bilingual* period since 1250 some changes occurred. The upper chronological line of the first stage (1250-1362), the year 1250 is characterized with the conditions under which French words had entered into English were supplemented by a new and powerful factor: those who had been accustomed to speak French were turning increasingly to the use of English.

This first stage (1250-1362) is characterized with the beginning of using English, when all classes were speaking or learning to speak English, they were also such words as people who had been accustomed to speak French would carry over with them into the language of their adoption. The low chronological dividing line, the year 1362 is characterized with the symbolic event in the English history. In the year 1362, the King of England Edward III became the first of the kings of the "Norman" dynasty who spoke mainly English. In 1362 the King Edward III signed a Statute of Pleading ordered English to be used in law courts Later, As a result of this, the English language experienced a strong revival. In changing from French to English it was transferred much of their

governmental and administrative vocabulary, their ecclesiastical, legal, and military terms. There was also a revival as a literary language through the works of William Langland, John Gower and especially *The Canterbury Tales* by Geoffrey Chaucer.

The second stage (1362-1400) of the second period is characterized with the upper chronological line symbolized with statute of 1362 which had little immediate effect. During this stage the words of fashion, food, social life, art, learning, and medicine came into the English vocabulary. The upper French-speaking classes should have set the standard in fashion and dress, so we could assume that the number of French borrowings into the English language is of French origin. These are: *apparel, attire, cape, cloak, coat, collar, chemise, garment, gown, habit, petticoat, robe* and *veil*. As well as to this period refer such items: *buckle, button, embroidery, gusset, lace, pleat, tassel* and *plume*. The names of such articles refer also to this period: *boots, galoshes, garter, kerchief* and *mitten*. The colors *blue, brown, vermilion, scarlet, saffron, russet, and tawny* are French borrowings of this period.

During the 3rd period of the stable *Frenglish fusion* (1400-1800) we see that the prominent result of the historical events of that time. The upper dividing line is related to 1400. We connect this year with profound cultural transformations in English society. The significant event in the history of the modern English language, known as the "Great Vowel Shift" took place. The beginning of changes in the pronunciation of the English language is attributed to approximately 1400 and took place primarily between 1400 and 1700.

The situation that developed in trade and economics during the third period when English traders spread across the globe during the seafaring centuries, thousands of words from world languages were borrowed and became part of the English lexicon. A variety of new words suggests the innovations made by the French in domestic economy and social life. Along with words that belong to more or less special areas of the vocabulary, among the French words of this period there are many words that mean articles of comfort or convenience: *arras, basin, blanket, curtain, couch, chair, chandelier, cushion, lamp, lantern, sconce, and screen*.

Many borrowings of this period belong to the field of culture of the French aristocracy. Examples include the following words: *fiancé, coquette, unique, machine, police* and *chamois*.

The French borrowings continue to replenish the vocabulary of the English language in the 19th and 20th centuries, but the nature of these borrowings occurs mainly in the literature sphere.

Conclusions. Language is inextricably linked with the historical heritage. Historical process is in the continuous movement, change. Correspondingly, the language is being changed. The language the vocabulary is the most sensitive to these changes. Thus, the process of continuous vocabulary enrichment goes on. An integral part of the language vocabulary is the borrowings from another language vocabulary.

The theoretical analysis of the nature of the French borrowings made it possible to identify the periods: *Normandic* (1066-1250), *Frenglish bilingual* (1250-1400), which includes two stages: I stage (1250-1362), II stage (1362-1400); and *Frenglish fusion* (1400-1800).

In the article there is an overview of a few semantic groups of French borrowings such as: administration, titles and ranks of nobility, jurisdiction, the church and religion, military terms, entertainment, fashion, cuisine and the domestic life. Summarizing the above approaches to periodization, we state that the first Normandic period of the French borrowings was the most fruitful and took place rapidly. The second period has a clear trajectory. During the third period, the process of the French borrowings gains dynamic momentum of the language standard fusion.

Список літератури

1. Верба Л. Г. Історія англійської мови. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: НОВА КНИГА, 2006. 296 с.
2. Anttila, R. *Historical and Comparative Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 1989. 370 p.

3. Baugh, A. History of the English language. Th. Cable. London: Pearson Education, 1978. 398 p.
4. Berndt, P. A history of the English language. Leipzig: Verlag Enzyklopedie, 1989. 240 p.
5. Hoffer, B. L. *Language Borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity*. Intercultural Communication Studies, 2005, no. XIV: 2, pp.53-72
6. Hoffer, B. L. Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview . Intercultural Communication Studies, 2002, no. XI-2, pp. 1-36.
7. Haugen, E. The analysis of linguistic borrowing. *Language* no. 26.2. 1950. pp.211-231
8. Jespersen, O. Growth and Structure of the English Language. New York: Doubleday & Anchor. Ninth edn. 1946. 376 p.

References

1. Verba, L. (2006). *Istoriia anhliskoi movy* [History of the English language]. Vinnytsya, Nova Knyha Publ., 296 p.
2. Anttila, R. (1989). Historical and Comparative Linguistics. Amsterdam, John Benjamins Publ., 370 p.
3. Baugh, A. (1978). History of the English language. Th. Cable. London, Pearson Education Publ., 398 p.
4. Berndt, P. (1989). A history of the English language. Leipzig, Verlag Enzyklopedie Publ., 240 p.
5. Hoffer, B. L. (2005). Language Borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity. *Intercultural Communication Studies*, no. XIV: 2, pp.53-72
6. Hoffer, B. L. (2002). Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview . *Intercultural Communication Studies*, no. XI-2, pp. 1-36.
7. Haugen, E. (1950). The analysis of linguistic borrowing. *Language*, no.26.2. pp.211-231
8. Jespersen, O. (1946). Growth and Structure of the English Language. Ninth ed. New York, Doubleday & Anchor Publ., 376 p.

Мета – проаналізувати та порівняти французькі запозичення, що прийшли в англійську мову. Визначити періодизацію, окремі її періоди та етапи, проаналізувати та порівняти французькі запозичення, що відповідають кожному періоду, щоб забезпечити ефективний міжкультурний дослідницький процес, пов'язаний з історичним аспектом філологічних та лінгвістичних досліджень.

Методи. Основні наукові результати отримано за допомогою методу теоретичного узагальнення, що дало змогу визначити характер періодизації французьких запозичень; порівняльний – для порівняння історичних явищ, подій і фактів соціокультурного життя досліджуваної країни; проблемно-генетичний метод – обґрунтувати положення щодо аналізу проблем, які можуть перешкоджати ефективному міжкультурному дослідницькому процесу, пов'язаному з історичним аспектом філологічних та лінгвістичних досліджень.

Результати. Теоретичний аналіз природи французьких запозичень дав змогу виділити періоди та етапи запропонованої періодизації, що уможливорює ефективні міжкультурні дослідження в галузі лінгвістики, філології, термінології. Інтерпретація та аналіз генезису можливих періодів дозволить успішно керувати навчальним процесом студентів-філологів та істориків. Виділяють три періоди. Перший період характеризується нормандськими французькими запозиченнями в таких семантичних групах, як: адміністрація, дворянські титули та звання, юрисдикція, церква та релігія, військові терміни. Другий період характеризується паризькими французькими запозиченнями в таких семантичних групах, як: розваги, мода, кухня. Третій період можна охарактеризувати двомовним поглинанням, де французькі запозичення простежуються в таких семантичних групах як: мистецтво, архітектура, література, наука, медицина.

Ключові слова: французькі запозичення, англійська мова, періодизація

Дата надходження рукопису 29.04.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-27-40

UDC 811.161.2

Kuts M. O.,
PhD in Pedagogical sciences,
Senior lecturer

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk
National University of Economics and Trade, Kryvyi
Rih, Ukraine

e-mail: kuts_mo@donnuet.edu.ua

ORCID: 0000-0001-9419-5926

e-mail: neskorozhnyi@donnuet.edu.ua

Neskorozhnyi D. O.,
Student

PLACE OF YOUTH SLANG AND BANTER IN THE LEXICAL SYSTEM OF MODERN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Куц М. О.,
канд. пед. наук,
старший викладач

Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна

e-mail: kuts_mo@donnuet.edu.ua

ORCID: 0000-0001-9419-5926

e-mail: neskorozhnyi@donnuet.edu.ua

Нескорожений Д. О.,
студент

МІСЦЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ ТА СТІБУ В ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Objective. *The objective of the article is to study the features of youth slang and banter and their place in modern language systems; to investigate the specificity of the translation of youth slang and banter into Ukrainian from English and vice versa.*

Methods. *The need to consider the formation of interactive relations between youth slang and banter in English and Ukrainian languages has led to recourse to the methods of historical and analytical approach, as well as analysis and generalization of scientific literature on the problems of youth slang and banter.*

Results. *Youth slang is an integral part of expressive vocabulary and serves to enrich and diversify the process of communication, works of literature, reports and journalistic works. Already at the beginning of the research, it was clear that this is a special vocabulary that not everyone understands, therefore, for the sake of an effective comparative analysis in English and Ukrainian languages, the main difficulties of translating youth slang and banter were first of all solved and considered. This is a rather important stage, because in order to move on to the main ways of education, it is necessary to correctly translate this or that slang expression.*

Having researched and presented an analysis of various scientific works and opinions on this matter, we learned that this branch of linguistics has been and continues to be of interest to many researchers. They described slang vocabulary from different angles, trying to analyze the origin, distribution, representatives and conditions of distribution.

When writing, it was found that, in addition to the ways of formation acceptable for linguistics, one should rely on the emergence of social groups, because they are the beginners who lay the foundation for the creation of jargonisms. The obtained results also have given us an understanding that jargon is gaining popularity among all strata of the population and because of this, it is often used without even understanding the meaning of what is said or written. But on the other hand, in some spheres of distribution, it acts as an effective and even necessary means of communication. The topic was not chosen by chance, a large number of examples and a wide field of distribution provided an opportunity to investigate the initial stages of the formation of jargonisms.

In addition, we paid attention to neoplasms in this area. Observation shows that any lexical structure of the language is a dynamic organism. It is constantly in need of development, rejects outdated units and accepts new ones. Having characterized the examples related to the new phenomena of the world scale, we made sure that the slang vocabulary is capable of changes and transformations.

Having analysed the jargon of Oxford and Kyiv-Mohyla Academy students, we can draw conclusions about vocabulary in both languages. First of all, a comparative analysis of different ways of formation in English and Ukrainian languages was carried out. We singled out the main methods and, based on examples, provided certain statistics regarding the composition of methods (in percentage) in both analysed languages. Moreover, the results showed a tendency towards the spread of one or another path in certain social groups.

Another important issue was the study of the appropriateness of the use of jargon. As the study showed, when submitting certain literary works, periodicals, journalistic articles and materials for public review, it is necessary to monitor not only the quantity and quality of this vocabulary, but also the topic where it will look appropriate. After all, in pursuit of popularity and attractiveness, authors often oversaturate the text. Sometimes it causes dissatisfaction in the reader, and sometimes even disgust.

Understanding that modern Ukrainian literature is filled with so much youth slang and banter gave us the opportunity to make an in-depth analysis, illustrated with samples taken from the works.

Considering everything analysed above, we note that we encounter jargon in everyday life almost every day. Currently, it is used in many areas and we can now clearly define the signs of its use, formation and distribution.

Key words: *youth slang, banter, jargon, language, lexical, slang expression*

Introduction

Speaking about jargon in general, it should be noted that this concept is one of the components of expressive vocabulary. Such vocabulary helps to express and express emotions, vision of the surrounding world and feelings of the speaker. Unlike the commonly used one, it contains words that have a more solemn or, on the contrary, more familiar sound. With the help of such words, it is possible to convey certain phenomena and objects in completely different, not identical ways, that is, synonymously, but more pronounced. For example, the word "walk" can be replaced by the word "шкандибати" or "тілюпати". We are used to the usual simple "walk" and use it every day, but after replacing it with a synonym of the book version, the emotional load and perception immediately changes. In the same way, by turning the word mother into mommy, we will get a caressing meaning. A fairly large part of the expressive vocabulary is actively used, and therefore new words are constantly appearing. This is also the case with jargon.

Jargon is one of the varieties of social dialect and differs from literary language in that it uses words of stylistically marked vocabulary. Jargonisms usually arise in groups of people who are connected by common interests, professions or occupations. Such vocabulary is distinguished by its somewhat special character of expression and has certain equivalents in the literary language. Quite often, these words are perceived as obscene or negative, but they give the language a color different from obscenity.

Since jargonisms arise in the social environment, a large number of researchers distinguish their spheres of distribution and use. In general, slang vocabulary is formed with the help of a certain layer of people who are engaged in a common business or are in a common territory for a long time.

A group of criminal or criminal jargons is distinguished. That is, it is a jargon that is formed in the social circle of people who are in prisons. This category has a broader aspect of study, because it has been studied for a long time. The subgroup is so interesting precisely because it is constantly replenished with new words and phrases, and also very often leaves its mark on the everyday life of people not connected to places of deprivation of liberty. Therefore, people often use this lexicon without even realizing its meaning. And thus new forms of its use appear. Jargonisms that were formed in the environment of drug-addicted people also have a similar criminal meaning. For

example, jargonisms "спайс" (mixtures intended for smoking), "bookmark" (a place where a narcotic substance can be hidden), "blow" (use of a drug through the respiratory tract), "garage" (cap from a syringe needle) are the most popular among representatives of this class.

Computer jargon, which began to spread with the development of modern technologies, is also singled out. At first, interest in this field was mainly among young people, and therefore vocabulary of this nature began to appear and spread rapidly. The words of this group are mostly professional, but often common among teenagers [8].

According to most researchers, this classification is the most popular and established. The jargon of the criminal world is known to many strata of the population and has undergone transformations and modifications at various times, as well as began to be used in various social groups. For example, the words "фаши" (eyes), "ментура" (police, or police department), "ствол" (firearm) are familiar to many and often used. And mastering the jargon that arose with the spread of digitalization is perhaps necessary for many in today's world. After all, people use such words everywhere. For example, after sending your laptop to the service center, you may hear that you need to install a "програ" (computer program) or that you, as a "юзер" (user), should be more careful with the device.

Some researchers can distinguish a separate type of jargon, such as that used by representatives of different subcultures. Usually, this type is more typical for young people, because they make up a large part of this direction. For example, the vocabulary of rock musicians is quite interesting. It includes both words that are used only professionally and words that do not have a clearly expressed professional character. Thanks to the use of such jargon, members of a certain group or subculture feel as if they are in their own world, separated from others [9].

If we consider youth as a separate social formation, then we can also talk about jargon in this area. Sometimes scientists use the concepts of slang and jargon as similar when they study the language inherent in a given society. Both concepts can refer to the vocabulary of a professional or social group, but slang has a more blurred meaning and can extend beyond a particular grouping. Jargonisms used by young people are quite important in the study of this topic, because they best reproduce the rapid dynamics of both vocabularies in general and language behavior. Young people are determined and irrepressible individuals who are ready to take risks and try to do something new, they are constantly on the move. The same thing happens with language and phenomena related to it. Young people, and especially teenagers, express their feelings and emotions expressively, sometimes they resort to rudeness and harshness, and as a result we have the emergence of such a specific group of jargonisms [6].

Of course, one of the largest groups of jargonisms is vocabulary of a professional color. Persons who are participants in any professional activity use specially designated words that are able to reproduce the realities of this or that work. They make up a special part of the vocabulary of each language. This leads to more efficient performance growth and a better overall result. After all, using the vocabulary common to people of the same specialty, people achieve a better understanding and work harmoniously.

This is successfully demonstrated by representatives of military professions. Their type of activity requires transforming special terms and professionalism into simpler, more understandable words for ease and speed of use. This is quite correct, because the success of military strategies and operations depends on successful communication [3].

The formation of jargon is no less important for workers in factories and various types of enterprises. Almost the same method of replacing terms with short and apt names applies here, as in the military, but already in order to increase the result of work. Jargonisms are also used by drivers, musicians, sailors, medical professionals, athletes and journalists. A large group is made up of sailors' jargons: "булл" - commander of a unit; "watch" - duty on a ship, "голяк" - a broom; "дід" - senior mechanic; "індик" - a person who performs inspection and control; "пайка" - a portion of food calculated for one person; "мозок" - a smart person, or a person who came up with a brilliant idea.

The **objective** of the article is to study the features of youth slang and banter and their use in

English and Ukrainian languages; to investigate the specificity of the translation of youth slang and banter into Ukrainian from English and vice versa.

Materials and Methods

Speaking about the spread of jargon in both languages, one should take into account the gender and age aspect of the use of this vocabulary, because jargon should be based on the people who use it. However, we currently have a situation that depicts the settlement of the gender and age gap in the modern world. For example, such a stereotype as the fact that only men use jargon is no longer relevant. Adults use the jargon associated with modern computer technology with the same success as young people and professionals in this field. In the same way, in our time it is impossible to say that some purely professional words cannot be used in ordinary communication at the everyday level. You can also often find cases when people who were born and raised in the same territorial area can use completely different words during communication. This happens due to the influence of various social factors. Therefore, problems of a socio-cultural nature leave a significant mark on the use of certain jargonisms in both languages.

Characterizing jargon in the English language, researcher Mykulanynets notes that it has somewhat humorous and original features. Quite often, such conclusions are made based on the phonetic composition of the vocabulary. For example, the word "cheesy" [1], used by designers to denote bad taste in clothes, or "darkies" - thieves' flashlights have a somewhat reduced and caressing sound, so they acquire comical characteristics. It is for this reason that vocabulary of this type is used by some people in everyday life as jokes; at the same time, people sometimes do not even understand the exact meaning of a word.

Similar phenomena are also observed in the Ukrainian language, when, for example, teenagers use the vocabulary of the criminal world in communication. This is what happens with the words: "братва" - to indicate your friends or comrades, "шмотки" - clothes, "шухер" - danger. Therefore, in some cases, it is even possible to observe the replacement of the primary meaning of the word. Many people create new words or misuse established ones, while others communicate using these words because they consider it fashionable [6].

In the English-speaking environment, the spread and spread of jargon is observed more often than the use of similar units in the Ukrainian language. Examples include words such as "atypical", "drill down", "code eight" (police jargon, which means a code for the need for help), "sweat equity" (get a part of the business instead of money). [6]. Moreover, the use is singled out not only in colloquial and informal vocabulary, but also during official events (to create more comfortable, relaxed conditions). Therefore, we can talk about borrowing slang vocabulary from the English language. Nowadays, this is really quite a common phenomenon. A good example is youth slang: "beg" (backpack or bag); "пати" (holiday event, party); "мані" (money). We also have many words from the English language in jargon related to computer technologies: "адмін" (that is, system administrator); "хард" (hard disk); "геймер" (a person who plays computer games) [7].

Recently, there has been an increase in the number and spread of military jargon in the Ukrainian language. This trend has been observed since 2014, since the beginning of the anti-terrorist operation in the east of Ukraine, and is currently spreading rapidly. According to Starova and Mostytska, such vocabulary consists of several groups:

1. Military equipment: "берп" is a shortened version of an armored personnel carrier; "беха" is an infantry fighting vehicle.

2. Participants in hostilities: "двохсотий" - a person who died on the battlefield; "тръохсотий" - a person wounded on the battlefield.

3. Names of weapons and military equipment: "бронік" - bulletproof vest; "бурячок" is a type of mine; "муха" - manual anti-tank grenade launcher; "пінселька" - a uniform designed for combat operations in the field.

4. Pronouncing orders and commands: "на 6 годин" - indicating the direction imitating the hands of a clock [1].

It should also be noted that the use of jargon in modern journalism is gaining great popularity in both languages. Since mass media actively influence our lives, journalists try to present material as close as possible to the indicated topic of writing. The author of any periodical or newspaper acts both as a reflection of his personal views and able to express the feelings and opinions of the public. Texts for such publications are usually written taking into account the fact that they will be understandable to readers of the general public. Therefore, quite often the use of jargon is one of the means to shorten incomprehensible long names, for example, of a professional nature. Another, more important, reason for the spread of this vocabulary in journalism is to give the text an emotional and expressive color and to completely immerse the reader in the topic of the article or chapter. In such cases, authors can use jargon from various groups: military, criminal or any other, the main task is to present material with expression and evoke emotions [4].

But there is a kind of jargon, with the help of which journalists communicate with each other exclusively in a professional environment. Vivid examples are: "brick" - a banal news script, "fish" - a draft version of the material, "exclusive" - rather rare material that not everyone manages to find and collect. Of course, this group develops more slowly due to the fact that it has a limited area of distribution. The jargon of journalists is very rare in everyday life, and sometimes it is even used by representatives of this profession to encrypt or hide information [8].

Representatives of the advertising business also show interest in jargon. In this way, the authors try to adapt the vocabulary to a wide range of people and immediately attract attention. That is, it is much easier to establish contact with the target audience using the language of its communication. The conversational tone of the presentation of the material is close to consumers, and therefore, using jargon in advertising creates trust in the text. But quite often this does not work in favor of advertisers. Such vocabulary is sometimes perceived as rude and too specific, and by presenting it to the masses, journalists and advertising representatives risk crossing a certain limit of using jargon. A person may misunderstand and interpret information [4].

When considering and comparing the use of jargon in both languages, attention should be paid to certain subtleties of the translation of this group of words and phrases. There are a large number of ways of translation, but for each separate group of jargonisms, one or more successful options can be selected. For example, when translating military jargon, it is very difficult to keep abbreviations in the same form, it is almost impossible. Even abbreviations in everyday use do not have exactly the same equivalents in the target language. Therefore, in this case, the translator must make a decision about the purpose for which the language unit is being translated. Whether to present it as a more informative meaning or to preserve the structure and colour of the word. For this, specialists resort to various types of transformations. Also, it is difficult to find an absolute equivalent in military jargon, so very often a literal translation is not quite successful. One of the successful solutions will be the use of descriptive translation [1].

Words that have become popular and used around the world almost do not need translation, they are simply borrowed from one language to another without changing their structure. For example, these are words such as user, updated, admin, community, drive, deadline, cash. They usually refer to computer jargon. But the neologisms formed on their basis are more difficult in terms of translation, because they entered the language system relatively recently and do not have the same alternatives in other languages. The Ukrainian language is one of those where there are countless neologisms, so when translating into English, they try to find the necessary equivalent, or use the tracing method, but in this case it will be necessary to further explain the meaning of the word. For example, the words "копійка" (a type of car), "гірчичник" (medicine), "джага-джага" (when someone appreciated a musical performance well), "первачок" (material of journalists, which is exclusive) will most likely be translated as tracing or a description and explanation of the word will simply be given.

A dictionary search usually provides more general and neutral information about a stylistically colored word, so the translator is faced with the task of finding the exact equivalent. The context and environment of the translation unit is extremely important. Very often there is a combination of

jargonisms among themselves or their use in a metaphorical sense. Therefore, when translating them, it is necessary to take into account these subtleties [7].

Theoretical background

All languages of the world, as well as countries, are connected to each other in different ways. There is not one of them that does not have certain connections and is completely isolated from the rest of the world. It is through the processes of interaction, intersection in many spheres of life and exchange of information in languages that the phenomenon of borrowing occurs. As noted in the first chapter, this way of forming words, and in particular jargonisms, is quite common. In any language, these words are already adapted to certain realities, social and cultural aspects. This way is common because it is very intensive and active, foreign words enter the language at a fast pace. As already illustrated above, there is a large number of borrowed jargonisms in the Ukrainian language, but they also exist in the English language. If you examine the jargon originating from the English language, you can note a certain phonetic, morphological, and lexical-semantic adaptation in Ukrainian [10]. This is confirmed by the following words related to the film industry: "вестерн" (western) - a film about events in the American West, often of an adventure nature; "спойлер" - certain information about the film, about the events and the development of the storyline, which is announced by someone before the release of the film, but must not be officially distributed; "тревелін" (travelling) is a type of shooting that takes place during movement; "римейк" (remake) is a film made according to a similar plot of a previously released film [1].

If we consider loanwords in the English language, we can also single out many cases. For example, jargonisms in the field of culture and art that come from the French language: "cachet" (kudo), "chic" (pageantry), "sang froid" (more often in ballet, to denote stability and indomitability). Borrowings from Dutch and Flemish languages are also common. For example, jargon related to shipping: "avast" (pronouncing a command on a ship), "boom" (referring to a shot or an object in the water), "buoy" (sign), "skipper" (captain of a merchant ship), "tackle" (designation of a rope), "scour" (search in the sea) [2].

So, after analyzing the examples, it should be noted that borrowing is widespread and dynamic, thus different languages create an exchange and are enriched. With the help of this phenomenon, people of certain social communities from different countries can understand each other more effectively [10].

Significant social, historical and global events thus have a great impact on statistical data regarding the formation of jargon. With each new stage of their existence, people are able to designate new phenomena with new terms. The more global an event is, the more dynamically and broadly the vocabulary develops. Linguists call words formed under such circumstances neologisms. This can be observed on the example of jargonisms, because they are inextricably linked with social changes. Yes, good examples are the newly formed jargonisms that arose simultaneously with the new COVID-19 virus: "coronavirus outbreak", "we are dealing with pandemic" (doctors say when they encounter cases of coronavirus) [1], "корона" (the COVID-19 virus), "апгрейд" (isolation of a person in a special, isolated place), "суперпоширювачі" (people who are able to spread the virus much more dynamically, because they are quite active in social activities). It is also quite interesting to observe the development of youth jargon during the pandemic: "дистанційка" (virtual learning, when a person is not physically present at the class, but learns with the help of electronic devices), "зумбі" (the term arose to denote a person who spends too much time in programs where you can study remotely), "мьютитися" (that is, turn off the microphone so as not to create a mess during the conference) [1].

Another common way to form jargon is by shortening words. Acting as one of the ways of creating a word, this method has gained popularity among representatives of various social groups. It is usually used to a greater extent in youth jargon, because there is a tendency to simplify the language by all possible methods [5]. Such jargonisms include the well-known ones: "комп" (computer), "лава" (keyboard), "авік" (programmers shorten a file in this way for extension), "адіки" (in the youth jargon of Adidas shoes) [9].

Also, a well-known way of formation is giving slang vocabulary a different meaning, i.e. reinterpretation. This phenomenon occurs through metaphor and metonymy. Many jargonisms related to the educational process acquire a figurative meaning: "birdcage" (literally it can be translated as a birdcage, but in a metaphorical sense it acquires signs to indicate a student dormitory) [4], or the word "homeroom" (that is, a room at home, used in the jargon of educators for the name of a classroom where children stay either early in the morning or late in the evening) [5]. It is often possible to observe the reinterpretation of already existing and used words in everyday life, but they are used in a completely different context and most often acquire the opposite meaning. For example, if you think of such words that we seem to use every day, but in the world of criminal jargon they mean completely different concepts: "фари" (eyes), "пельсин" (a kind of thing that is usually made of a bag in which cotton wool is put and serves to clog the toilet), "баян" (syringe), "жало" (face), "лікувати" (tell a lie), маргарин (to denote a person who is not very smart, but who has great strength) [4].

Jargonisms can be formed by adding various morphemes. The suffix method of formation is the most characteristic for expressive vocabulary. It is more widespread and has a large number of options. It is possible to single out a number of similar words related to sports: "бічний" or "боковик" (designation of different types of ball kicks), "анулюк" (overturned referee's decision), "буратінчики" (in football, the designation of legs that are not stretched when a person runs). Similar jargonisms are also inherent in the musical sphere: "вокалюга" (musical performer of songs), "басуха" (designation of bass guitar), "басюк" (performer who plays the bass guitar), "мінусівка" (pre-recorded music, accompanied by which can be played or sung). After studying this method, similar examples were also found in the modern business industry: "бабульки" (money), "бізнюк" (a person who manages his own business), "їжачки" (firms that open and close very quickly, because they do not have certain development strategies) [2]. In English, slang is usually formed using the suffixes -er, -ly, -ity, -ate, and -ery. Both in Ukrainian and in English, the creation of jargonisms can very often occur with the same suffixes as the creation of ordinary words, but in this case, the same morphemes give the vocabulary a completely different color and meaning. This technique is most pronounced in criminal jargon, because there are many suffixes that give words familiarity and rudeness. Currently, the prefix method of word formation has gained wide significance. Its presence in jargon is significant, but at the same time it is possible to identify some groups and areas where this path is almost absent. Such, for example, is the slang vocabulary of students, musicians and sailors. Prefixes in this case are added to words very rarely [4].

Compounding the bases of words is another widespread way of formation. Using this method, it is possible to combine two or more semantic parts in one word. These include the following jargons: "аутлюк" (the name of the Microsoft Outlook program), "бандерштадт" (the name of Western Ukraine), "бізнесовець" (businessman), "взъколобий" (the designation of a mentally retarded person), "гоп-стопник" (a person, that robs and commits attacks), "дискогопанці" (disco), "крейзіхаус" (psychiatric hospital) [9]. This type is characteristic in a significant way for student, criminal and computer jargon. In other social groups, the compilation of bases did not become widespread [4].

Results and Discussions

Analyzing the topic of jargon and expressive vocabulary in general, it can be seen that characteristic words arise only under the influence of newly formed groups and phenomena in society. This has already been proved in the previous section. Therefore, it is impossible to consider the ways of formation, distribution and use of jargonisms, if one does not investigate the question of the origin of various social associations. In our opinion, the most successful way to analyse jargon is to compare student vocabulary, for example, students of the Ukrainian Kyiv-Mohyla Academy and students of Oxford University in England. These examples are able to best illustrate how jargon arises, under what conditions, how the first persons unite, which continue to contribute to its development, and why jargon acts as a vocabulary of a completely different, separate and open only to its members of the world.

Ways of formation and forms of vocabulary in this case differ. So, for example, there is a significant number of abbreviations in the jargon of Oxford students: "vac" - vacation, "U-key" - a key that allows you to enter areas of the college that are not accessible to the public, "SCR" - Senior Common Room; senior common room; a room for scholars and teachers, "MCR" - Middle Common Room; middle common room, common room for graduate students, "DoS" - scientific director, senior scientist in the college, responsible for the scientific work of the student [14]. And the representatives of the Kyiv-Mohyla Academy quite often use diminutive and endearing jargons: "галочка" - in the student hospital, this name was given to the last name of the doctor, "фененятко" - a student studying at the Faculty of Economics, "філолошка" - a student studying at the Faculty of Philology, "ship" - parties that usually take place on the deck of a steamship [1]. Such words, reduced in meaning, indicate the individuality of vocabulary in this educational institution. Analysing the examples, it is also worth noting that in the English language, the slang vocabulary almost does not contain diminutive words, because it is not characterized by the formation of such special suffixes as in Ukrainian. At the same time, the number of abbreviations in jargon is small in the Ukrainian language, which cannot be said about English.

One of the most popular ways of forming students' jargon in both languages is the already considered abbreviation. As mentioned above, this type is very common among young people, because people of this age (and especially students) like to simplify their lives and do it primarily by expressing their thoughts in words. Good examples are options such as: "трим" - that is, a trimester, "гупро" - a student dormitory, and "Пузя" - the name of the restaurant "Puzata Khata", where students often order lunch (in Ukrainian) [1], and also: "sitter" - sitting room, "wekker" - waistcoat, "rugger" - rugby football (in English) [14].

In the jargon of representatives of the student body in England and Ukraine, one can trace the method of compiling the basics: "michaelmas" is the first of the semesters in Oxford, from the beginning of October to the beginning of December; "Oxbridge" is the name of Oxford and Cambridge universities in one word; "subfusc" - formal clothing worn by students and faculty during official events, including entrance, exams, and graduation [14]; "бонетовдягання" - putting on an academic hat at the monument to Grigoriy Skovoroda during the convocation (graduation from the university); "colloquium" - usually at the Faculty of Informatics, this is how the oral answer of the theoretical part of the course is designated; "Могиляля" is a student of the Kyiv-Mohyla Academy [1]. This way of formation is one of the most common in both languages, because it is logical and convenient, by adding two semantic units you can get a successful combination for further use.

For the reason that young people are used to constant movement and creation of something new and "cooler", they began to give words a new meaning. And in our case, such a metaphor can turn the vocabulary into a more comic one. Thus, the following Ukrainian examples have acquired a completely different meaning: "будка" is a DJ booth located in the first building of the Kyiv-Mohyla Academy; "ліхтарик" - on duty at night in the student dormitory; "спецназ" - a special physical education group provided by medical workers; "акваріум" is a large hall in the dormitory [1]. Through reinterpretation, jargonisms of the English language are also formed: "blue" is an award in the form of a special jacket, given only to participants of certain sports in the annual match against Cambridge; "collection" is an exam that is taken at the beginning of the semester based on the material studied in the previous semester; "exhibition" - an award given by the college to students who have passed university exams well, but may have lost a scholarship, or otherwise deserve special recognition; "paper" is a module of a certain degree [14]. So, this method is relevant for both languages, but in Ukrainian it often takes on a slightly humorous character.

Of course, when analysing the jargon of students, it is necessary to consider examples of borrowings, because, as many scientific works prove, there should be plenty of such examples in the lexicon of young people. Students of the Kyiv-Mohyla Academy usually pick up various words from the English language: "джуніор" - a third-year student; "метод копі-пейсту" - a method aimed at combining several sources when writing a scientific text; "фреш" - first-year student; "софомор" - in the jargon of the people of Mohyla, it means a second-year student, but the word itself comes from

the Greek language (that is, not smart enough, but not stupid either), and those who study at the Kyiv-Mohyla Academy are confident and stubbornly believe and prove that it came from English (suffer more) [1]. But in the English language, it is almost impossible to find similar options based on student jargon. Probably, for the reason that it is an international language, when talking about youth modern vocabulary, it should be noted that borrowings are not quite common.

Everything stated and analysed above demonstrates a certain mysteriousness of jargon. Using all these words or even just researching them, you plunge into a completely different world. They give a group of persons some particularity, distinguish it from others. And looking at the examples of the jargon of Kyiv-Mohyla students, it generally seems that, in addition to the ways of formation usual for linguistics, there are others that change the vocabulary to a more colourful one filled with linguistic curiosities. That is why we were interested in this jargon, its novelty, dynamics of development and interesting intersections between the two languages. In confirmation of this, we can cite the words of one of the students of the academy: "This university has the darkest slang name - Grave. There are nerds here day and night. Only hipsters, who proudly call their clothing style Mogyła-bomzhostyle, and call themselves nothing else than "еліта" [1] or such as: "Тут, як ви вже зрозуміли, усе як не в людей, тож навіть посада керівника університету — не ректор, а президент. І ставлення до цієї людини особливе. Почесного президента НаУКМА — В'ячеслава Брюховецького — тут ласкаво величають Брюхом і переповідають фрешенятам історії про те, як Брюх виграв свій кабінет у шахи і як бабуся з кошиком полуниць вплинула на історію академії" [6]. In this case, only the traditional ways of forming jargon are established, and the words themselves depend on the representatives of the social community.

As for the structural and semantic ways of formation, thanks to the analysis, the predominance of certain methods was established. In the student jargon of the Ukrainian and English languages, abbreviations are the most common. In the first, it is 29% of the number of all analyzed paths, and the second contains 37% (if you include the formed abbreviations in this list). The next most common method in both languages is the method of adding morphemes, 25% and 23%, respectively. In the English language, a large share of words formed by the method of reinterpretation (metaphorization) is 20%, in the Ukrainian language this figure is 18%. Compilation of the basics prevails in English - 19%, in Ukrainian - 14%. Along with the previous method, Ukrainian jargon contains borrowed words - 14%. In the jargon of Oxford students, this technique is just 1% [6]. If we take into account the jargonisms of all social groups, it can be stated that the method of reduction and abbreviation is presented in both languages as one of the most common. This is evidenced by numerous examples of the jargon of the military, youth, programmers, and musicians. Criminal jargon has a slightly different appearance, it is generally distinguished from others by its semantic and lexical features. Here, metaphorization and affixation play a significant role in formation [8].

Conclusions

The authors always tried to diversify and fill their works with interesting and original lexical units. Any literary work is characterized by the presence of expressive vocabulary, because this is the only way to convey emotions and feelings to the reader. A novel, short story, short story, short story - all this can interest a person to read only when it is saturated with feelings, impressions and realities of the writer. Therefore, jargon, as a stylistically marked vocabulary, can be found not only in places of deprivation of liberty or by joining a certain subculture, but also on the pages of books. It is usually used for more realistic coverage of events and phenomena, as well as very often for depicting the characteristics of heroes. The introduction of jargonisms into the work helps the author to reproduce everything conceived in a real way, for the complete immersion of the reader in the world described by the writer.

We already know that in the modern English language, a large number of jargonisms are born among representatives of various professions, especially many in the field of sports. In the example below, slang words are used as characteristics of the hero. They are present not in specific replicas of the character, but in the description of the hero by the author himself: ""No real sportsman cares for money," he would say, borrowing a 'pony' if it was no use trying for a 'monkey'." There was something

delicious about Montague Dartie. He was, as George Forsythe said, a 'daisy'" [1]. In this case, we see first the direct speech of the hero of the work, which is presented to familiarize with the image, and only then the use of jargon in the words of the author, as a summary of the characteristics of this character. As for the formation of this jargonism, there is a giving of a different meaning to an ordinary word, so the word "daisy" acquired a different semantic shade.

Jargonisms in the poem "Don Juan" can perform a slightly different function. Unlike the previous example, here the writer presents them without explanation, but this is not too important in this situation. After all, the author was able to achieve his main goal - to present his vision in the work in a sarcastic and ironic way:

"He from the world had cut off a great man,
 Who in his time had made heroic bustle.
 Who in a row like Tom could lead the van,
 Booze in the ken, or at the spellken hustle?
 Who queer a flat? Who (despite Bowstreet's ban)
 On the high toby-spice so flash the muzzle?
 Who on a lark, with black-eyed Sal (his blowing),
 So prime, so swell, so nutty, and so knowing" [4].

Here, the text is full of jargon, and thanks to this, the image that the artist wants to present becomes clear and clear. It should also be noted that Byron introduced slang vocabulary into his works not so much to describe a character or situation in more detail as to show that the use of such words is in a certain way parasitic. If you cross the line and build almost the entire work based on jargon, it will be a failed attempt.

Jargonisms are also present in Dickens' works: "It was the very thing he liked. To edge his way along the crowded paths of life, warning all human sympathy to keep its distance, was what the knowing ones call "nuts" to Scrooge" [4]. Quite often, as in our case, authors separate such vocabulary with quotation marks to emphasize its non-literary origin. The phrase "nuts to," used to denote a source of pleasure for someone in the nineteenth century, was singled out as a colloquial neologism. But now (in modern language) it is used in this sense rather rarely. It is interesting to observe the word "humbug", which has the following meaning - lie, slander, fiction: "It was the voice of Scrooge's nephew, who came upon him so quickly that this was the first intimation Scrooge had of his approach. "Bah!" said Scrooge; "humbug!" "Christmas a humbug, uncle! You don't mean that, I am sure" [4].

Jargonisms of the criminal world can be seen in the novel "Oliver Twist". Almost all of them are formed by means of metaphors, for example, some person against whom it is approved to commit a crime (a kind of victim) representatives of crime will call "plant": "'He'll do,' said the Doger. 'A prime plant,' observed Master Charley Bates" [4, p. 74]. Or the already mentioned example of money or cash as "blunt" (usually in thieves' jargon) also nicely demonstrates the reality of the image in the work: "'It's all very well,' said Mr. Sikes; 'but I must have some blunt from you tonight.' 'I haven't a piece of coin about me,' replied the Jew" [4, p. 335]. The following sample demonstrates how the word "glim" in criminal jargon acquires the meaning of an ordinary flashlight: "'Let's have a glim,' said Sikes, 'or we shall go breaking our necks, or treading on the dog. Look after your legs if you do'" [4, p. 129].

In the Ukrainian language, modern literature contains many examples, going beyond some of the norms prescribed for classical writing, authors attract attention and thus interest in their works. The vocabulary introduced by artists attracts young people, because it is close and familiar and easy to understand. Therefore, such works are really read even by those for whom sitting behind a book always seemed too boring.

The vocabulary in Irena Karpa's works appears quite open and relaxed. The jargons used fully characterize the social group described by her [5]. The following words serve as a model: "Така, що молодий і красивий коронний принц поїхав вчитися до Лондона. Там закохався у прекрасну чи не дуже... — У прекрасну! — Ну добре, у прекрасну дівчинку, котру привіз на канікулах знайомити зі своєю *августійшою* родиною. — Що, сказав: «Не хачу учіцца, а хачу женицца»?

— Типу того. — і що *стапі*? [5, p. 17]. The jargon "стапі" in this case changed its meaning with the help of metaphor and now indicates the concept of parents. The word "августійшою" has approximately the same character.

Most of the slang vocabulary in such works is devoted to youth social groups, but words of a professional nature are often found. The following lines are also a good example: "Марла ненавиділа, коли він днями і ночами *квакав* за ноутбуком. Це драгувало її навіть більше, ніж сопіння вночі. Вона ладна була викинути ці *лижі*, ні на хвилину не жалкуючи витрачених грошей" [5, p. 26]. The words "quack" and "ski" vividly illustrate computer jargon. Again, being formed by metaphor, the first of them means the process of playing a computer game, and the second - objects intended for computer use.

In modern Ukrainian literature, there is a tendency to use criminal jargon. This is well shown in the work "Mavka's Diary": "Щоденник Мавки»: «У нас сидить, панімаєш, різний *контингентик*, і на *снідик* хворий також сидить" [5, p. 92]. They are formed by adding suffixes and completely immerse the reader in the reality of the world presented by the author. A clear picture of reality is illustrated by the following words: "Хто знає, може тільки *на понт* він Романа брав, та вирішив не перевіряти" [5, p. 92]. Proof that the reader better understands the character and qualities of the hero with the help of jargon can be observed in this work: "*Батя* йому вправив мізки – кажеш отакій *дуринді* набитій, що одружишся з нею, подаруночки-цілуночки – і вона твоя. Для чого силувати, а потім мати отакі, хоч і невеликі, та все ж прикрощі? Зрештою, *батя* порадив йому перейти на моделей. Там усе набагато простіше, інший рівень! Гроші, блиск, шик" [5, p. 206]. A word such as "father", firstly, is formed by shortening, and secondly, it acts as an auxiliary component for presenting a whole composite image of the described hero. Together with other jargonisms and neutral vocabulary, it is able to reproduce a complete picture and at the same time form a certain positive or negative meaning in relation to the character.

As a result, we can single out the main aspects related to jargonisms in works of literature. First of all, in view of the analysis of the ways of formation of writers' jargon, there are no significant differences compared to the one analyzed above on the basis of social groups. Most of them are also formed by shortening. Secondly, the given quotations proved that the expression achieved through the use of jargon in the work is successful and really attracts attention and depicts events and characters without a masking effect.

Literature:

1. Авакімян А. М. Лінгвостилістичні особливості англійськомовного молодіжного сленгу (на матеріалі телесеріалу «Друзі»). Херсон, 2020. 55 с.
2. Жаргон. URL: <https://uain.press/blogs/v-yacheslav-vasylchenko-mova-borzopystsi-salabony-j-dzhaga-dzhaga-819294>
3. Жаргони приклади слів. URL: <https://amperage-ok.com/zhargony-primery-slov-v-russkom-yazyke-chernye-slova-i-zhargonizmy-i-imena/>
4. Жаргонізм в різних сферах діяльності людини. URL: https://ua-referat.com/%D0%96%D0%B0%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D0%B8_%D1%83_%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%85_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8
5. Жаргонізм, як лексика обмеженого вжитку в сучасній українській мові. URL: <http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=40981>
6. Микуланинець К. О. Сленг та жаргон: особливості та доречність використання. *Молодий вчений*. 2020. №3(79). С. 444–447.
7. Низенко Я., Григоренко Н. Основні труднощі адекватного перекладу нестандартної лексики англійської мови. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2012/Philologia/6_111668.doc.htm

8. Руденко М. Ю. Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Слов'янськ, 2019. 270 с.
9. Ставицька Л. О. Короткий словник жаргонної лексики української мови. К.: Критика, 2003. 334 с.
10. Структурно-семантичний аналіз жаргонної лексики субкультури рокерів української, англійської та польської мов. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/ZHarhonna-leksyka.pdf>
11. Common English Slang Words and Phrases That Are Silly Enough to Embarrass Native Speakers. URL: <https://www.fluentu.com/blog/english/common-slang-words/>
12. Borrowed words. URL: <https://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words04/structure/borrowed.html>
13. Examples of jargon: definition and types. URL: <https://examples.yourdictionary.com/examples-of-jargon.htm>
14. Oxford jargon. URL: <http://www.corpusjcr.org/applying/oxford-jargon/>

References:

1. Avakimian, A. M. (2020). *Linhvostylistychni osoblyvosti anhliiskomovnoho molodizhnoho slenhu (na materialy teleserialu «Druzi»)* [Linguistic and stylistic features of English-speaking youth slang (based on the material of the TV series “Friends”)]. Kherson, 55 p.
2. *Zharhon* [Zharhon] Available at: <https://uain.press/blogs/v-yacheslav-vasylchenko-mova-borzopystsi-salabony-j-dzhaga-dzhaga-819294>
3. *Zharhony pryklady sliv* [Slang examples of words] Available at: <https://amperage-ok.com/zhargonny-primery-slov-v-russkom-yazyke-chernye-slova-i-zhargonizmy-i-imena/>
4. *Zharhonizmy v riznykh sferakh diialnosti liudyny* [Jargonism in various spheres of human activity] Available at: <https://ua-referat.com/%D0%96%D0%B0%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D0%B8%D1%83%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%85%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8>
5. *Zharhonizmy, yak leksyka obmezhenoho vzhytku v suchasniy ukrainiskii movi* [Jargonisms as vocabulary of limited use in the modern Ukrainian language] Available at: <http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=40981>
6. Mykulanynets, K. O. (2020). *Slenh ta zharhon: osoblyvosti ta dorechnist vykorystannia* [Slang and jargon: features and appropriateness of use]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], no 3, pp. 444–447.
7. Nyzenko, Ya. & Grigorenko, N. *Osnovni trudnoshchi adekvatnoho perekladu nestandardnoi leksyky anhliiskoi movy* [The main difficulties of adequate translation of non-standard vocabulary of the English language] Available at: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2012/Philologia/6_111668.doc.htm
8. Rudenko, M. Yu. (2019). *Arho, zharhon i slenhu u yevropeiskomu y amerykanskomu movoznavstvi: istoriia i suchasnyi stan doslidzhennia*. Diss. kand. filol. nauk [Argo, jargon and slang in European and American linguistics: history and current state of research. Candidate philol. sci. diss.]. Sloviansk, 270 p.
9. Stavytska, L.O. (2003). *Korotkyi slovnyk zhargonnoi leksyky ukrainskoi movy* [Short dictionary of slang lexicon of the Ukrainian language]. Kyiv, Krytyka Publ., 334 p.
10. *Strukturno-semantychnyi analiz zharhonnoi leksyky subkultury rokeriv ukrainskoi, anhliiskoi ta polskoi mov* [Structural and semantic analysis of the slang vocabulary of rockers subculture in Ukrainian, English and Polish languages] Available at: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/ZHarhonna-leksyka.pdf>

11. Common English Slang Words and Phrases That Are Silly Enough to Embarrass Native Speakers. Available at : <https://www.fluentu.com/blog/english/common-slang-words/>
12. Borrowed words. Available at : <https://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words04/structure/borrowed.html>
13. Examples of jargon: definition and types. Available at: <https://examples.yourdictionary.com/examples-of-jargon.htm>
14. Oxford jargon. Available at: <http://www.corpusjcr.org/applying/oxford-jargon/>

Мета. Метою статті є дослідження особливостей молодіжного сленгу та стьобу та їх місця в сучасних мовних системах; дослідити специфіку перекладу молодіжного сленгу та стьобу українською мовою з англійської та навпаки.

Методи. Необхідність розгляду формування інтерактивних зв'язків між молодіжним сленгом та стьобом в англійській та українській мовах зумовила звернення до методів історико-аналітичного підходу, а також аналізу та узагальнення наукової літератури з проблем молодіжного сленгу та стьобу.

Результати. Молодіжний сленг є складовою частиною експресивної лексики і служить для збагачення та урізноманітнення процесу спілкування, літературних творів, репортажів і публіцистичних творів. Уже на початку дослідження було зрозуміло, що це особлива лексика, яку не всі розуміють, тому для ефективного порівняльного аналізу англійською та українською мовами основні труднощі перекладу молодіжного сленгу та стьобу полягали в першу чергу в їх вирішенні та розгляді. Це досить важливий етап, адже для того, щоб перейти до основних способів дослідження, необхідно правильно перекласти той чи інший сленговий вислів.

Дослідивши та проаналізувавши різноманітні наукові праці та думки з цього приводу, ми дізналися, що ця галузь мовознавства цікавила та продовжує цікавити багатьох дослідників. Вони описали сленгову лексику з різних боків, намагаючись проаналізувати походження, представників та умови поширення.

При написанні статті було виявлено, що, крім прийнятних для лінгвістики способів утворення, слід спиратися на появу соціальних груп, оскільки саме вони є початківцями, які закладають основу для створення жаргонізмів. Отримані результати також дали нам зрозуміти, що жаргон набуває популярності серед усіх верств населення і через це часто вживається, навіть не розуміючи сенсу сказаного чи написаного. Але з іншого боку, в деяких сферах поширення він виступає як ефективний і навіть необхідний засіб комунікації. Тема обрана не випадково, велика кількість прикладів і широке поле поширення дали можливість дослідити початкові етапи формування жаргонізмів.

Крім того, ми звернули увагу на новоутворення в цій області. Спостереження показують, що будь-який лексичний склад мови є динамічним організмом. Він постійно потребує розвитку, відмовляється від застарілих агрегатів і приймає нові. Охарактеризувавши приклади, пов'язані з новими явищами світового масштабу, ми переконалися, що сленгова лексика здатна до змін і трансформацій.

Проаналізувавши жаргон студентів Оксфорду та Києво-Могилянської академії, можна зробити висновки щодо лексики обох мов. Перш за все, було здійснено порівняльний аналіз різних способів творення в англійській та українській мовах. Ми виділили основні методи та на прикладах навели певну статистику щодо складу методів (у відсотках) в обох аналізованих мовах. Крім того, результати показали тенденцію до поширення того чи іншого шляху в окремих соціальних групах.

Ще одним важливим питанням стало дослідження доцільності вживання жаргонізмів. Як показало дослідження, виносячи на громадський огляд ті чи інші літературні твори, періодичні видання, публіцистичні статті та матеріали, слід стежити не лише за кількістю та якістю цієї лексики, а й за темою, де вона матиме доречний вигляд. Адже в гонитві за

популярністю та привабливістю автори часто перенасичують текст. Іноді це викликає у читача невдоволення, а іноді навіть огиду.

Розуміння того, що сучасна українська література наповнена такою кількістю молодіжного сленгу та стьобу, дало нам можливість зробити поглиблений аналіз, проілюстрований зразками з творів.

Зважаючи на все розібране вище, зазначимо, що з жаргонізмом ми стикаємось у повсякденному житті чи не щодня. В даний час він використовується в багатьох сферах і тепер ми можемо чітко визначити ознаки його використання, формування та поширення.

Ключові слова: молодіжний сленг, стьоб, жаргон, мова, лексика, сленгове вираження

Дата надходження рукопису 04.05.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-41-49

УДК 81'255.4(045)

Остапенко С. А.,
кандидат пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854

Крицький О. Ю.,
студент

e-mail: krytskyi@donnuet.edu.ua

МІЖМОВНА ІГРА СЛІВ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

Ostapenko S. A.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua

Krytskyi O. Yu.,
Student

ORCID: 0000-0002-3915-4854

e-mail: krytskyi@donnuet.edu.ua

INTERLINGUAL PLAY OF WORDS AND ITS REPRODUCTION IN TRANSLATION

Мета – дослідити вплив міжмовної гри слів на художній переклад, надати практичні рекомендації та стратегії передачі даного стилістичного засобу в перекладі; розширити розуміння складнощів та особливостей передачі мовних ігрових елементів у процесі перекладу, що допоможе зберегти оригінальний зміст та емоційний вплив тексту.

Методи. Основні наукові результати отримано за допомогою таких методів, як аналіз та узагальнення наукової та навчально-методичної літератури з проблем функціонування та перекладу стилістичних засобів художнього твору, міжмовної гри слів зокрема; системний аналіз; поєднання культурологічного та лінгвістичного методів у дослідженні; виокремлення підсистем складних об'єктів та їх системний аналіз, інтегральний підхід до вивчення лінгвістичних явищ.

Результати. Міжмовна гра слів відіграє важливу роль у художньому перекладі, додаючи елементи гумору, несподіванки та культурної глибини тексту. Вона може викликати різні емоційні реакції у читачів і впливати на їхнє сприйняття та інтерпретацію твору. Однак переклад гри слів створює певні складнощі, пов'язані з лексичними, семантичними, культурними та стилістичними обмеженнями. Перекладачеві необхідно з умінням балансувати між збереженням оригінального ефекту та адаптацією гри слів під цільову мову та культуру.

Аналіз останніх досліджень демонструє важливість розуміння та обліку культурних особливостей, контексту, стилістичних особливостей та смислових полів під час перекладу міжмовної гри слів. Різні методи та стратегії, такі як адаптація, заміна, використання еквівалентних ігор слів, застосовуються для передачі культурної інформації та емоційного ефекту у перекладі.

Автори розглянули значення та ефект гри слів у художніх текстах, проаналізували їхню семантичну та контекстуальну складність, проблеми перекладу, а також розглянули різні методи та стратегії, що використовуються для передачі ігор слів.

Дослідження наголошує на важливості культурної та лінгвістичної компетентності перекладача, а також глибокого розуміння та обліку контексту, смислового поля, стилістики та емоційної складової оригінального тексту при перекладі міжмовної гри слів. Тільки з урахуванням усіх цих факторів можна досягти точного та адекватного перекладу, що зберігає авторський стиль.

Ключові слова: міжмовна гра слів, передача змісту, ігровий елемент, стратегії перекладу

Постановка проблеми. Міжмовна гра слів представляє особливу складність для перекладачів, оскільки вона включає множинні значення, звучання або структуру слів і фраз. Неправильна передача цього стилістичного засобу може призвести до втрати змісту або зниження емоційного ефекту оригіналу. Проблема полягає в тому, як точно та адекватно передати ігровий та креативний характер оригінального тексту у перекладі, враховуючи культурні, лінгвістичні та стилістичні особливості різних мов.

Аналіз останніх досліджень. Традиційно гра слів розглядається як навмисно вживаний мовний засіб, який ґрунтується на несумісності значень на рівні слова, словосполучення чи фразеологічного звороту та слугує засобом створення комічного (А. Федоров, А. Галас). Такий підхід виключає існування типів гри слів, які не мають комічного ефекту [2]. Інша група дослідників (А. Дітген, А. Кайзер, К. Танака) спираються на окремі функції і джерела виникнення гри слів як стилістичного засобу. Такому підходу бракує опису лінгвістичного механізму виникнення гри слів [2]. Третя група дослідників (О. Аксьонова, В. Ізотопов) розглядає феномен гри слів як аномальний, але водночас узуальний [4].

Останні дослідження присвячені вивченню різних аспектів міжмовної гри слів та її відтворенні у перекладі. Вони охоплюють такі теми, як стратегії перекладу, роль контексту, адаптація та трансформація ігрових елементів, вплив гри слів на сприйняття тексту та збереження авторського стилю. Ці дослідження збагачують наше розуміння складнощів та викликів, пов'язаних із передачею гри слів у перекладі.

Мета статті полягає у дослідженні впливу міжмовної гри слів на художній переклад, практичних рекомендаціях та стратегіях передачі цього стилістичного засобу в перекладі; розширення розуміння складнощів та особливостей передачі мовних ігрових елементів у процесі перекладу, що допоможе зберегти оригінальний зміст та емоційний вплив тексту.

Виклад основного матеріалу. Міжмовна гра слів є мовними конструкціями, які мають справу з множинними значеннями, звучанням або структурою слів і фраз у різних мовах [3]. Вони додають тексту художності, дотепності та ігрового елемента, збагачуючи його смисловими відтінками та гумором.

Міжмовна гра слів здатна збагатити текст і надати йому унікальності. Вона може створювати ігрові ефекти, гумор, грати з асоціаціями та контрастами, а також посилювати емоційну та психологічну складову тексту. Вона також дозволяє авторам висловити свою творчу індивідуальність та унікальний стиль. Гра слів може викликати у читачів різноманітні ефекти, включаючи усмішку, сміх, подив чи збентеження. Вона здатна привернути увагу читача, додати різноманітність та гостроту в тексті, а також створити ігрову та інтерактивну атмосферу. Гра слів є засобом комунікації автора з читачем, що встановлює особливий зв'язок та взаємодію, та має важливе значення у художньому тексті. Розуміння та передача цієї гри у художньому перекладі є складним завданням для перекладачів, які мають зберегти зміст та ефект оригіналу, враховуючи особливості різних мов та культурних контекстів.

На думку О. Білоус вживання гри слів ґрунтується на:

1) на схожості звучання голосних або їх ідентичності (пароніми – слова, близькі за звучанням, але різні за значенням: *нагода – пригода* або омоніми – слова, що звучать однаково, але мають інше значення: *коса/дівчини; коса/знаряддя*);

2) на факті, що слову властиво мати різні значення (полісемія – наявність у слові кількох пов'язаних між собою значень, які розвинулися з первісного значення);

3) на можливості розуміння ідіоматичних виразів буквально або в переносному значенні;

4) на формах граматичної багатозначності [1].

О. Тараненко зазначає, що гра слів діє на різних мовних рівнях і відбувається за допомогою як уживання існуючих, так і творення нових мовних одиниць [6].

За побудовою науковець виділяє наступні типи гри слів:

1) зіставлення, поєднання в контексті однозвучних або близькозвучних одиниць з різними значеннями, завдяки чому досягається відповідний стилістичний ефект;

2) підставлення в контекст (часто після паузи, що на письмі передається через крапки) замість очікуваного і звичного слова іншого слова з близьким або однаковим звучанням: *Мистецтво вимагає жерти* (жарт) – замість *жертв*;

3) переосмислення слова за зразком іншого з можливим становленням нового значення або омоніма, навмисне поєднання в одній мовній одиниці двох значень або використання її «старої» форми для наповнення новим змістом;

4) переоформлення слова за зразком іншого: жартівлива назва «семисезонне пальто» (від демісезонне);

5) злиття двох близькозвучних слів у рамках спільного третього: *суцільна комп'ютеризація* (*комп'ютеризація* і *терор*);

6) переставлення слів, речень та їх частин, коли сам набір мовних одиниць лишається тим самим, але зміна їхніх позицій приводить до створення протилежного значення, іронічного ефекту;

7) поширення гри слів, коли вона не обмежується обігриванням двох значень полісемічного слова (омонімів, паронімів) і одне з них втягує у співвідносне вживання ще й інше слово, з одним із значень якого воно може поєднуватися відношеннями антонімії (парадигматичний принцип) або лексичної сполучуваності (синтагматичний принцип) [6].

Розуміння гри слів є ключовим аспектом її передачі в перекладі художніх текстів. Ця гра заснована на особливостях мови та культурних контекстах, і тому її правильне розуміння потребує глибокого знання мови та культури автора та цільової аудиторії. Читання та аналіз тексту з урахуванням міжмовної гри слів дозволяє читачеві вловити її особливий зміст та ефект. Це включає розпізнавання множинних значень слів, ігрових асоціацій та контрастів, гри з звучанням та ритмом, а також смислових та структурних ігор. Перекладач повинен мати можливість розпізнати і зрозуміти всі ігрові елементи, які вкладає автор у текст, щоб зберегти їхній зміст та ефект у цільовій мові. Це вимагає не тільки знання мови, а й глибокого розуміння культурних особливостей, образів і традицій, які пов'язані з міжмовною грою слів. Також її розуміння є невід'ємною частиною процесу передачі цієї гри в перекладі художніх текстів.

Особливостями міжмовної гри слів є [10]:

- *Множинність смислів.* Міжмовна гра слів характеризується використанням слів та фраз з кількома значеннями, що дозволяє створювати ігрові ситуації та грати на контрастах та двозначностях.

- *Гра з асоціаціями.* Часто гра слів ґрунтується на асоціативних зв'язках, які виникають завдяки співзвуччю або семантичним зв'язкам між словами, що надає тексту додаткового смислового та емоційного відтінку.

- *Ритмічні та звукові ігри.* Міжмовна гра слів може включати гру із звучанням, ритмом, повтореннями та звуковими ефектами, що створює додаткові емоційні та художні відтінки.

- *Контекстуальна залежність.* Розуміння мовної гри слів вимагає врахування контексту, в якому вона використана, та знання культурних особливостей автора та аудиторії. Ігрові елементи можуть бути пов'язані із звичаями, традиціями, історичними подіями та іншими культурними контекстами.

Опис визначення та особливостей міжмовної гри слів дозволяє краще зрозуміти та аналізувати її роль та передачу у перекладі художніх текстів. Це важливе поняття, яке допомагає перекладачам майстерно передавати ігровий та іронічний характер оригінального тексту іншою мовою.

Міжмовна гра слів може набувати різних форм і типів залежно від мовних засобів і цілей автора [9]:

- Паронімічна гра:

Time flies like an arrow; fruit flies like a banana. (англ.) – Гра слів на основі звучання та множинних значень слів "flies" (мухи) та "flies" (літає).

C'est l'histoire d'une mouche qui se promène au plafond, elle se dit 'Tiens, je m'envole' et elle tombe! (франц.) – Гра слів на основі звучання та множинних значень слів "mouche" (муха) та "m'envole" (злітаю).

- Лексична гра:

I used to be a baker, but I couldn't make enough dough. (англ.) – Гра слів на основі двозначності слова "dough" (тісто/гроші).

Elle est belle, la mer, la mer, elle est belle. (франц.) – Гра слів на основі повторення слова "mer" (море) з різними значеннями та інтонацією.

- Гра зі значенням:

I scream, you scream, we all scream for ice cream. (англ.) – Гра слів на основі співзвуччя та контрасту у значенні слів "scream" (кричати) та "ice cream" (морозиво).

Le silence est d'or, mais parfois il vaut mieux dire de l'argent. (франц.) – Гра слів на основі розмаїття у значенні слів "or" (золото) та "argent" (гроші).

- Каламбури:

I used to be a baker, but I couldn't make enough bread to survive. (англ.) – Гра слів на основі співзвучності та двозначності слів "bread" (хліб) та "survive" (виживати).

Pourquoi les plongeurs plongent-ils toujours en arrière et jamais en avant ? Parce que sinon ils tombent dans le bateau. (франц.) – Гра слів на основі співзвуччя та контрасту у значенні слів "plongeurs" (плавці/занурювані) та "plongent" (плавають/пірнають). [6]

Це лише деякі приклади гри слів, яка може зустрічатися в художніх текстах. Її різноманітність та креативність залежить від творчого підходу автора та особливостей мов, між якими відбувається переклад.

Міжмовна гра слів може бути семантично і контекстуально складною, що представляє виклики під час її передачі у перекладі. Ось деякі особливості, пов'язані з семантичною та контекстуальною складністю мовної гри слів [7]:

1. Семантична складність:

- *Багатозначність.* Мовна гра слів часто ґрунтується на словах, що мають безліч значень або двозначність. Перекладач повинен врахувати всі можливі значення та вибрати найбільш підходящий варіант, щоб передати зміст гри слів.

- *Ідіоматичність.* Мовна гра слів може базуватись на ідіоматичних виразах або фразах, які не мають прямого еквівалента в іншій мові. Перекладач повинен знайти аналогічний ідіоматичний вираз або використовувати інші мовні засоби для аналогічного ефекту.

- *Культурні відтінки.* Мовна гра слів часто пов'язана з культурними особливостями та асоціаціями. Перекладач має бути знайомий з культурою та контекстом обох мов, щоб передати зміст гри слів та її ефект на читача.

2. Контекстуальна складність:

- *Гра на звучанні.* Мовна гра слів може ґрунтуватись на звучанні слів чи фонетичних особливостях. Перекладач повинен знайти подібну звукову схожість або використовувати інші мовні прийоми, щоб передати ефект гри на звучанні.

- *Контекст та гра слів.* Мовна гра слів часто пов'язана з контекстом речення чи ситуації. Перекладач повинен врахувати контекст та знайти відповідний контекстуальний еквівалент, щоб передати зміст гри слів та зберегти її ефект. [7]

Переклад міжмовних ігор слів супроводжується певними лексичними та семантичними обмеженнями, які можуть впливати на вибір та передачу сенсу гри слів:

1. Лексичні обмеження:

- *Відсутність еквівалента.* У деяких випадках гра слів може бути заснована на лексичній особливості або унікальному слові, якого немає в іншій мові. У таких випадках перекладач повинен використовувати інші мовні засоби, такі як синоніми або перифрази, щоб передати аналогічний зміст.

- *Обмеження словникового запасу.* Гра слів може вимагати знання специфічної лексики чи жаргонних виразів. Перекладач має бути знайомий з такою лексикою та знайти відповідні еквіваленти в іншій мові, щоб передати гру слів.

2. Семантичні обмеження:

- *Однозначність та двозначність.* Міжмовна гра слів може ґрунтуватись на багатозначності або двозначності слів. Перекладач повинен враховувати всі можливі значення слова та вибрати найбільш підходящий варіант, щоб зберегти сенс гри слів.

- *Культурні відтінки.* Міжмовна гра слів може бути пов'язаною з культурними особливостями та асоціаціями, які не завжди мають точний еквівалент в іншій мові. Перекладач має врахувати культурні відтінки та знайти адекватний спосіб передачі змісту гри слів.

Перекладач стикається з лексичними та семантичними обмеженнями при передачі мовної гри слів і має проявити креативність, глибоке знання обох мов та культур, щоб досягти максимально точного та ефективного перекладу гри слів.

Переклад гри слів нерозривно пов'язаний з культурними та соціальними аспектами, які відіграють важливу роль у передачі та розумінні гри слів. Ось деякі з них [9]:

- *Культурні відмінності.* Кожна культура має унікальні звичаї, традиції, гру слів та асоціації, які можуть не мати прямого еквівалента в іншій культурі.

- *Соціальні нюанси.* Гра слів може відображати соціальні нюанси, їхнє розуміння може бути обумовлене знанням конкретної ситуації, історичного контексту чи особливостей суспільного життя.

- *Ідіоматичні висловлювання.* Міжмовна гра слів часто ґрунтується на ідіоматичних виразах, які можуть мати специфічний зміст в одній культурі та не мати прямого аналога до іншої.

- *Гумор та ігровий контекст.* Міжмовна гра слів найчастіше пов'язана з гумором та ігровим контекстом. Перекладач має бути чутливим до гумору та настрою оригіналу і передати їх у перекладі, щоб зберегти ефект гри слів і доставити читачам ту саму радість та задоволення.

Особливості перекладу гри слів досліджували О. Білоус, А. Федоров, Н. Любимов, В. Колер, Д. Фарвел, Д. Делабастіта та ін. Дослідники запропонували наступні варіанти відтворення гри слів у перекладі [1]:

- 1) переклад грою слів (хоча гра слів цільової мови може відрізнитися від гри слів мови-джерела);

- 2) переклад виразом без гри слів (вираз передає обидва значення гри слів завдяки безігровому сполученню);

- 3) переклад суміжним риторичним засобом (повтором, алітерацією, іронією, поетичною метафорою, парадоксом тощо);

- 4) фрагмент, що містить гру слів не відтворюється;

- 5) компенсація втрати гри слів в одному фрагменті, введенням гри слів у іншому;

- 6) редакторська техніка (примітки / зноски).

При перекладі міжмовних ігор слів перекладач може зіткнутися з труднощами точної передачі оригінальної гри слів через відмінності в мовах і культурах. У таких випадках може знадобитися адаптація або заміна гри слів. Ось деякі стратегії та методи, які перекладач може використовувати [10]:

- *Переклад змісту.* Замість буквального перекладу гри слів, перекладач може зосередитися на передачі основного змісту чи ідеї, що вона висловлює. Це може включати використання синонімів, метафор або аналогічних виразів у цільовій мові.

- *Адаптація гри слів.* Перекладач може адаптувати гру слів, щоб вона мала сенс та ефект у цільовій мові. Це може включати зміну фрази, заміну ігрових елементів або створення нової гри слів, яка відповідає культурному контексту цільової мови.

- *Заміна гри слів.* У деяких випадках, особливо при неможливості точної передачі гри слів, перекладач може замінити її на іншу гру слів або стилістичний засіб, який передає зміст або ефект оригіналу. Це може бути гра слів схожого типу, анекдот, гра звуків або інший засіб, що зберігає художність та ефект оригіналу.

- *Залишення без перекладу.* У деяких випадках, коли гра слів тісно пов'язана з конкретною мовою або культурою, перекладач може вирішити залишити її без перекладу. Це може бути виправдано, якщо гра слів має незамінну роль у тексті та її точна передача не є можливою чи доцільною.

Адаптація та заміна міжмовної гри слів у перекладі дозволяють перекладачеві зберегти зміст, ефект та художню цінність оригіналу, враховуючи мовні та культурні відмінності цільової мови. Головна мета такого підходу – досягти максимальної адекватності та ефективності у передачі гри слів та її ефекту у перекладі.

При перекладі міжмовної гри слів, особливо тих випадків, які пов'язані з конкретною національною чи культурною особливістю, перекладач може використовувати національні чи культурні аналоги цільовою мовою. Це дозволяє зберегти дотепність та особливості оригінальної гри слів, а також адаптувати її до цільової культури. Наведемо деякі стратегії перекладу національних чи культурних аналогів:

- *Алюзії та посилання.* У перекладі мовної гри слів можна використовувати алюзії або посилання до відомих національних або культурних явищ, особистостей, історії і т.д. Це створює аналогічний ефект гри слів та враховує специфіку цільової культури.

- *Фольклор та народні історії.* У деяких випадках перекладач може звернутися до фольклору, народних оповідей чи історій, пов'язаних з цільовою культурою, щоб знайти аналогічну гру слів. Це дозволяє зберегти характер та дотепність оригінальної гри слів у новому мовному контексті.

- *Культурні сюжети та символи.* Використання культурних сюжетів, символів та образів може бути корисним при перекладі міжмовної гри слів. Перекладач може знайти аналогічні символи або образи в цільовій культурі, щоб передати той самий ефект гри слів і зберегти зв'язок із культурним контекстом. [8]

При перекладі мовної гри слів необхідно також враховувати контекст і смислове поле, в якому використовується ця гра слів, а саме:

- *Контекст.* Розуміння контексту, у якому використана гра слів, є ключовим у передачі її дотепності і сенсу. Перекладач повинен аналізувати ширший вихідний контекст, щоб вибрати найбільш підходящий переклад з огляду на всі елементи тексту.

- *Смислове поле.* Міжмовна гра слів часто пов'язана з певним смисловим полем чи тематикою. При перекладі важливо зберегти цей зв'язок, використовуючи еквівалентні ігри слів або перекладаючи їх з урахуванням змістового поля цільової мови.

- *Багатозначність.* Міжмовна гра слів часто полягає у багатозначності слів і фраз. Перекладач повинен враховувати можливі переклади та шукати найбільш підходящий варіант, враховуючи контекст та смислове поле.

- *Ідіоми та вирази.* Гра слів може бути пов'язаною з певними ідіомами або виразами, які мають свої аналоги у цільовій мові. Перекладач повинен бути уважним до таких випадків і використовувати відповідні ідіоми або вирази, щоб передати зміст гри слів. [8]

Міжмовна гра слів відіграє значну роль у читацькому сприйнятті перекладених текстів. Вона здатна додати гумор, інтелектуальну гру та емоційну дію в текст, роблячи його більш привабливим і незабутнім для читача. Міжмовна гра слів здатна викликати різні емоційні реакції у читачів:

- Сміх та радість (гра слів є джерелом гумору та смішних ситуацій).
- Здивування (якщо вона ґрунтуються на несподіваних смислах чи двозначностях).
- Захоплення та повагу (деякі міжмовні ігри слів вимагають від читача глибокого розуміння мови та культурних особливостей, щоб розкрити їхній зміст. Коли читач успішно

розшифровує такі ігри слів, він може відчувати захоплення та повагу до автора та перекладача).

- Інтерес та участь (міжмовна гра слів привертає увагу читача та зацікавлює його. Вона стимулює розумовий процес та активну участь читача у розгадуванні гри слів, що робить читання більш захоплюючим та захоплюючим).

- Емоційний зв'язок (коли читач уловлює міжмовну гру слів, це створює емоційний зв'язок між текстом та читачем. Читач може відчувати позитивні емоції, такі як радість, задоволення та захоплення, що зміцнює його зв'язок із текстом та підвищує загальну оцінку твору).

Міжмовні ігри слів здатні викликати різноманітні емоційні реакції у читачів, від сміху та радості до подиву та захоплення. Використання цих ігор слів у художньому перекладі може допомогти передати емоційний ефект оригінального тексту цільовою мовою та посилити його вплив на читачів.

Висновок. Міжмовна гра слів відіграє важливу роль у художньому перекладі, додаючи елементи гумору, несподіванки та культурної глибини тексту. Вона може викликати різні емоційні реакції у читачів і впливати на їхнє сприйняття та інтерпретацію твору. Однак переклад гри слів створює певні складнощі, пов'язані з лексичними, семантичними, культурними та стилістичними обмеженнями. Перекладачеві необхідно з умінням балансувати між збереженням оригінального ефекту та адаптацією гри слів під цільову мову та культуру.

Аналіз останніх досліджень демонструє важливість розуміння та обліку культурних особливостей, контексту, стилістичних особливостей та смислових полів під час перекладу міжмовної гри слів. Різні методи та стратегії, такі як адаптація, заміна, використання еквівалентних ігор слів, застосовуються для передачі культурної інформації та емоційного ефекту у перекладі.

Автори розглянули значення та ефект гри слів у художніх текстах, проаналізували їхню семантичну та контекстуальну складність, проблеми перекладу, а також розглянули різні методи та стратегії, що використовуються для передачі ігор слів.

Дослідження наголошує на важливості культурної та лінгвістичної компетентності перекладача, а також глибокого розуміння та обліку контексту, смислового поля, стилістики та емоційної складової оригінального тексту при перекладі міжмовної гри слів. Тільки з урахуванням усіх цих факторів можна досягти точного та адекватного перекладу, що зберігає авторський стиль.

Дослідження міжмовної гри слів та її передача у перекладі становить інтерес для перекладачів, лінгвістів та літературознавців і може бути основою для подальших досліджень у цій галузі.

Список літератури:

1. Білоус О. М. Гра слів як перекладацька проблема. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки*. 2005. №5(77). С. 35-41.
2. Галас А. С. Відтворення функцій гри слів у перекладі драми. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Випуск 58. 2011. С. 100-104.
3. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1985. 352 с.
4. Лоленко О. Функціональні особливості гри слів. *Новітня філологія*. № 6 (26). Миколаїв : МДГУ, 2007. С. 91–97.
5. Патлач Г. Каламбур як різновид мовної гри в англійській, французькій, російській та українській лінгвістиці. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. Випуск 81(3). Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2009. С. 385–388.

6. Тараненко О. Гра слів. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine50-10.pdf>
7. Тимчук О. Семантико-стилістичне явище гри слів в англійській мові : лексичний аспект. *Нова філологія*. № 35. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. С. 153–156.
8. Шевченко А. О. Wordplay in the English language and its translation in film scripts. *Молодий вчений*. № 5 (69). 2019. С. 396-398.
9. Delabastita L. Translation and the Play of Words. London: Routledge, 2011. 186 p.
10. Niedereitner H. The Semantics of Wordplay: Cross-linguistic Perspectives. Berlin: Mouton de Gruyter, 2009.

References:

1. Bilous, O. M. (2005). *Hra sliv yak perekladatska problema* [Wordplay as a translation problem]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii Filolohichni nauky* [Bulletin of Sumy State University. Series Philological sciences], no. 5(77), pp. 35-41.
2. Halas, A. S. (2011). *Vidtvorennia funktsii hry sliv u perekladi dramy* [Reproduction of wordplay functions in drama translation]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky* [Bulletin of Zhytomyr State University. Philological sciences], issue 58, pp. 100-104.
3. Koval, A. P. (1985). *Praktychna stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy* [Practical stylistics of modern Ukrainian language]. Kyiv, Vyshcha Shkola Publ., 352 p.
4. Lolenko, O. (2007). *Funktsionalni osoblyvosti hry sliv* [Functional features of the wordplay]. *Novitnia filolohiia* [Modern philology], no. 6 (26). Mykolaiv, MSHU Publ., pp. 91–97.
5. Patlach, H. (2009). *Kalambur yak riznovyd movnoi hry v anhliiskii, frantsuzkii, rosiiskii ta ukrainskii linhvistytsi* [Pun as a kind of language game in English, French, Russian and Ukrainian linguistics]. *Naukovi zapysky. Serii : Filolohichni nauky* [Scientific notes. Series: Philological sciences], issue 81(3), Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University Publ., pp. 385–388.
6. Taranenko, O. *Hra sliv* [Play of words]. Available at: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine50-10.pdf>
7. Tymchuk, O. (2009). *Semantyko-stylistychnye yavlyshche hry sliv v anhliiskii movi : leksychnyi aspekt* [Semantic-stylistic phenomenon of word play in the English language: lexical aspect]. *Nova filolohiia* [New philology], no. 35. Zaporizhzhia, ZNU Publ., pp. 153–156.
8. Shevchenko, A. O. (2019). Wordplay in the English language and its translation in film scripts. *Young Scientist*, no. 5 (69), pp. 396-398.
9. Delabastita, L. (2011). Translation and the Play of Words. London, Routledge Publ., 186 p.
10. Niedereitner, H. (2009). The Semantics of Wordplay: Cross-linguistic Perspectives. Berlin, Mouton de Gruyter Publ.

Objective. *The objective of the article is to study the influence of interlingual word play on fiction translation, to provide practical recommendations and strategies for this stylistic device rendering in the process of translation; to expand the understanding of the complexities and peculiarities of language game elements transfer, which will help preserve the original meaning and emotional impact of the text.*

Methods. *The main scientific results are obtained with the help of such methods as the analysis and generalization of scientific and educational and methodological literature on the problems of functioning and translation of stylistic means of an literary work, interlingual play of words in particular; system analysis; combination of cultural and linguistic methods in research; separation of subsystems of complex objects and their systematic analysis, an integral approach to the study of linguistic phenomena.*

Results. *Interlingual wordplay plays an important role in fiction translation, adding elements of humour, suspense, and cultural depth to the text. It can cause different emotional reactions and*

influence readers' perception and interpretation of the work of art. However, the translation of wordplay creates certain difficulties related to lexical, semantic, cultural and stylistic limitations. The translator needs to balance skillfully between preserving the original effect and adapting the wordplay to the target language and culture.

Analysis of recent studies demonstrates the importance of understanding and accounting for cultural features, context, stylistic features, and semantic fields during the translation of interlingual wordplay. Various methods and strategies, such as adaptation, substitution, use of equivalent word games, are applied to convey cultural information and emotional effect in translation.

The authors consider the meaning and effect of puns in literary texts, analyze their semantic and contextual complexity, translation problems, and consider different methods and strategies used to convey puns.

The study emphasizes the importance of cultural and linguistic competence of the translator, as well as a deep understanding and consideration of the context, semantic field, stylistics and emotional component of the original text when translating interlingual wordplay. Only by taking into account all these factors one can achieve an accurate and adequate translation that preserves the author's style.

Key words: *interlingual word play, content rendering, game element, translation strategies*

Дата надходження рукопису 28.04.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-50-56

УДК 811.112.2'373.46

Покулевська А. І.,
канд. філ. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: pokulevska@donnuet.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2531-0430>

e-mail: shyshov@donnuet.edu.ua

Шишов Д. В.,
студент

ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАДНОЩІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

Pokulevska A. I.,
PhD in Philological sciences,
Associate professor

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade, Kryvyi Rih,
Ukraine,

e-mail: pokulevska@donnuet.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2531-0430>

e-mail: shyshov@donnuet.edu.ua

Shyshov D. V.,
Student

PECULIARITIES OF THAT FLEXIBILITY OF THE GERMAN-UKRAINIAN TRANSLATION OF RELIGIOUS VOCABULARY

Мета. Дослідити основні перекладацькі стратегії структурно віддалених мов, а саме релігійної лексики німецької мови, а також проаналізувати особливості та складнощі її німецько-українського перекладу.

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як аналіз та узагальнення наукової літератури з проблем перекладознавства; системний та компаративний аналіз та методика суцільної вибірки – для збору мовних фактів.

Результати. Досліджуючи особливості та труднощі, які виникають в процесі перекладу з німецької мови на українську, а особливо при роботі з релігійною лексикою, слід зазначити, що дослівний переклад часто буде не зрозумілий через відсутність або брак знань тієї чи іншої особливості культури Німеччини. Тому, щоб уникнути питань та непорозумінь, перекладач має знайти відповідник слова, метафори, прислів'я чи приказки або ж історії, яка буде викликати ті самі відчуття та думки, які реципієнт отримує під час читання оригінального тексту. Питання важливості контексту та особливості граматики німецької мови також впливають на якість перекладу. Отже, різниця німецької та української культури, а також релігій вимагає особливих навичок перекладача та володінням різними інструментами перекладу. Фрази з релігійним компонентом, релігійні терміни створюють додаткові складнощі при перекладі, адже часом дуже важко знайти відповідник в українській мові, тому комбінований переклад є найкращим вибором у цьому випадку. Проаналізувавши ряд релігійних термінів із тлумачного словника *Duden*, можна висновувати, що вплив латинської мови протягом століть на інші мови зумовив високу кількість еквівалентів релігійних понять в українській та німецькій мовах. Тому у більшості випадків в процесі перекладу релігійної лексики застосовується саме вибір прямого аналогу та адаптоване транскодування.

Ключові слова: перекладознавство, німецька мова, релігійна лексика.

Постановка проблеми. Німецька та українська мови належать до різних мовних родин, а також є представниками різних релігій та культур, що впливає на культурний аспект перекладу, викликає труднощі та вимагає певних знань від перекладача.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретичну базу склали наукові праці таких вчених та науковців, як І. Собко, М. Вереш, О. Матузкова, О. Гринько, А. Ковтун тощо.

Мета статті – ослідити основні перекладацькі стратегії структурно віддалених мов, а саме релігійної лексики німецької мови, а також проаналізувати особливості та складнощі її німецько-українського перекладу.

Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як аналіз та узагальнення наукової літератури з проблем перекладознавства; системний та компаративний аналіз та для збору мовних фактів була використана методика суцільної вибірки.

Виклад основного матеріалу. Протягом століть переклад грав значну роль у становленні культур, забезпеченні комунікації, налагодженні дипломатичних відносин, а також у розвитку різних напрямків освіти. У сучасному світі роль перекладів не тільки посилюється, а ще проникає у різні галузі суцільного життя. Починаючи з ХХ століття, а саме зі зростанням попиту на друковані матеріали, появою телебачення та згодом з початком процесу глобалізація переклад у різних формах укорінився у повсякденному житті. Поглинаючи інформацію, людина не завжди знає, що даний текст був перекладений з однієї мови на іншу. Таким чином за допомогою перекладу життя стає простішим, та руйнуються багато культурних бар'єрів.

Реалії сьогодення потребують того, щоб переклад став невід'ємною частиною життя пересічного громадянина. Проте звичайній людині для перекладання тексту з одної мови на іншу не потрібно мати висококваліфікованих навичок, а лише наявність будь-якого смартфона, або ж доступ до електронного перекладача. Вважати такий переклад якісним ніяк не можливо, адже автоматичний переклад не є професійним видом трансформування тексту. Фахівцю для ідеального результату потрібно знати не тільки основи перекладу, а й користуватись його різними видами, адже професійна трансформація тексту має чітко відповідати вимогам мови перекладу.

Кожна мова є певним кодом, тобто довільною характеристикою предметів та явищ дійсності за допомогою умовних знаків, тому багато вчених вживають замість терміну переклад – перекодування. Саме людина може при перекодуванні мови з багатьох варіантів обрати правильний, або ж трансформувати речення у свій варіант. Варто зазначити що, фаховий перекладач немає можливості відтворювати переклад повністю у довільній формі. Це можна пояснити на прикладі такого речення: «П'ять лікарів мали нагоду пройти практику, проте вирішили повернутись до рідного міста». Не залежно від мови, на яку буде здійснюватися переклад, перед експертом буде такий вибір:

1. Для лексем «практика», «нагода», «місто», «повертатись» зазвичай існує декілька відповідників, вибір яких залежить від контексту перекладу. Не можна сказати, що вибір слова для перекладу є вільний, адже він залежить від контексту, часового простору про який йдеться мова в тексті, а також структури речення. Часом для уникнення тавтології або подвійного заперечення, певне слово потрібно замінити його антонімом, але це не має впливати на основний зміст викладу.

2. Такі лексеми, як «п'ять» та «рідний» зазвичай не мають великого ряду відповідників або ж синонімів.

3. Говорячи про письмовий переклад, надзвичайно важливо за допомогою синтаксису та структури речення робити наголос на важливих деталях тексту, таким чином перекладач виділяє основну думку на яку читач має звернути увагу. Виконуючий усний переклад наголос на ключових словах робиться за допомогою інтонації.

4. Вимоги письмового перекладу набагато вище ніж усного, тому й відповідники слів мають бути підібрані більш якісно. Більш того, усний переклад не завжди потребує дослівного

перекладу, тому фахівець має право застосовувати скорочений переклад, тобто користуватись навичками компресії.

5. Стиль, мета, призначення тексту також впливають на методи перекладу. Важливим є те, з якого тексту взята фраза та на якого читача орієнтується автор. Якщо ж текст офіційно-діловий, то лексика має бути підібрана відповідно. Проблеми виникають, якщо текст, або речення містить в собі фразеологічні лексеми, або ж потребує використання рими. При перекладі фразеології дослівний переклад не може бути використаний, тому що фраза втратить свій сенс, тому виникає потреба у пошуку фразеологізму-еквіваленту. Працюючи з текстом де міститься рима, допускається заміна лексеми для придання милозвучності або ж збереженні рими, проте заміна не має впливати на виклад основного матеріалу.

Окрім того, кожен перекладач має свій стиль, що означає використання найбільш зручних для нього методів.

Проблеми перекладу безпосередньо пов'язані з розрізненням його етапів, яких зазвичай є два: перший етап – сприйняття тексту, а другий – його відтворення. Найбільш дослідженим є етап відтворення, тобто безпосередньо переклад та конкретні методики за допомогою яких він здійснюється. Саме переклад можна охарактеризувати, як процес перетворення тексту з однієї мови на текст іншої, при цьому має бути збережений план змісту. Для виконання адекватного перекладу, ми маємо визначити мінімальну одиницю перекладу, яка є одиницею перекладацької еквівалентності. Варто зазначити, що поняття одиниці перекладу є неоднозначним, а також не регламентується її зміст. При перекладі одного і того ж самого тексту, експерти можуть визначати різні одинці, при тому що загальний зміст буде відтворено.

У сучасному перекладознавстві існує декілька різних теорій на виявлення одиниць перекладу. Згідно першого способу одиницею перекладу вважається певний відрізок тексту, який виступає в якості самостійного об'єкту. Зазвичай такий підхід використовується при усному перекладі, та мінімальною одиницею вважається речення. Розглядаючи другий спосіб, то фахівець має орієнтуватись на текст перекладу, а одиниця перекладу є визначений спеціалістом набір лексем мови оригіналу, який можна співвідносити до граматичних категорій мови перекладу. Третій спосіб фокусується тільки на змісті оригіналу та найважливішим кроком є аналіз самого тексту та його мети. Четвертий спосіб виокремлення одиниць перекладу також базується на повному аналізі тексту, проте основним принципом є семантична єдність. На сьогоднішній день, даний метод є найбільш популярним, адже одиницею такого тексту може бути навіть лексема та в залежності від рівня, до якого відноситься одиниця перекладу, можна розрізнити переклад на рівні фонем, слів тощо.

Загальновідомим фактом є те, що переклад на рівні фонем представляє собою зазвичай підбір близьких по артикуляції та звучанню фонем мови перекладу. Такий вид перекладу має назву перекладацька транскрипція. Якщо лексема містить у собі дві морфеми, то переклад кожної морфеми може бути здійснений окремо. Найчастіше одиницею перекладу виступає слово, тоді переклад може бути виконаний пошуком відповідників кожного слова.

Проблематика перекладу стосується не лише теоретичних, а й граматичних питань, які впливають на якість та адекватність перекладу. Деякі науковці притримуються думки, що добре володіючи граматикою не може виникати питань при перекладі. Проте існують дослідження, які зазначають, що кожна мова має свій граматичний устрій, який впливає на логічні зв'язки та загальне сприйняття світу носія мови. При вивченні мови студент завжди порівнює граматику своєї з іноземною, таким чином завдяки пошуку спільного та відмінного будується розуміння структури іноземної мови.

Як відомо, у мовах можуть міститись й відмінні риси, при перекладі яких може постати питання вибору методів перекладу для відображення саме цієї граматичної структури. Для передачі невизначеності предмету, у німецькій мові використовується неозначений артикль *ein/e* точного відповідника якому немає в українській мові. При перекладі на українську мову неозначений артикль *ein/e* можна замінити методом компенсації, підбравши необхідне за контекстом слово.

Питання важливості контексту також впливає на якість перекладу, адже в даному значенні контекст виступає в якості лексичного оточення слова або виразу та більш того надає йому нові відтінки та значення. Професійний перекладач розуміє, що вибір підходящого еквіваленту є не менш важливим ніж граматично правильна будова слова. «Контекст – у вузькому розумінні контекст – це мовне оточення; у широкому – контекстом є комунікативно релевантні обставини комунікативної ситуації, у яких відбувається спілкування» [5, с. 481]. Вузький контекст в свою чергу поділяється на синтаксичний (конструкція в якій вживається дане слово) та лексичний (набір слів або стійких виразів). Широкий контекст розглядається через призму загального тексту або ж абзацу. Важливість поняття контексту у темі перекладознавства простежується у випадках, коли потрібно уникнути двозначності та надати повну інформацію реципієнту. В загалом, у процесі перекладу достатнім є лише урахування синтаксичного контексту, наприклад дієслово *zupacken* може бути перекладено на українську мову у значенні «упаковувати щось» або ж «енергійно взятися за щось», при цьому вибір коректного значення буде цілком залежати від синтаксичного контексту. Проте частіше вибір еквіваленту відбувається з урахуванням тільки лінгвістичного контексту.

При перекладі з німецької мови на українську зміна конструкції речення зазвичай зумовлена граматичними причинами, наприклад, через прямий або зворотній порядок слів в німецькому реченні. В процесі перекладу часто можна простежити, що через декодування складних слів німецької мови речення буде виглядати набагато довшим. Наприклад, прикметник *hilfsbereit* перекладається декількома словами в українській – «готовий прийти на допомогу».

У теорії практики перекладу термін «перекладацької стратегії» існує доволі довгий час та включає в себе порядок та сутність дій, які перекладач має виконати при перекладі певного тексту. Часто плутають поняття «дії перекладача» та «перекладацька стратегія», тому вкрай важливо розмежувати ці два поняття. Під «діями перекладача» мається на увазі сукупність усіх можливих дій відносно перекладу, а згідно визначення О. Михайленка перекладацька стратегія представляє собою «програму перекладацьких дій, метод виконання перекладацького завдання, що полягає в адекватній передачі з іноземної мови на мову перекладу комунікативної інтенції відправника, з урахуванням культурологічних та особистісних особливостей оратора» [4, с. 148-154]. Існують також відмінності у алгоритмі стратегій перекладу з іноземної мови на іноземну. Важливим є те, що при перекладі на іноземну мову, коли перекладач має труднощі з пошуком еквіваленту із тієї причин, що він не володіє мовною системою чужої мови в повній мірі, йому приходится перефразувати думку на мові оригіналу, щоб облегшити пошук еквіваленту. Отже, перекладацька стратегія – це усвідомлено обраний перекладачем алгоритм дій при перекладі певного тексту. Цікавим є те, що незалежно від складності, стилю, особливостей тексту, перекладач зазвичай керується однією універсальною саме для нього стратегією. Таким чином, конкретний текст може бути перекладений кожним перекладачем у своїй особливій, унікальній формі, при цьому зміст та контекст будуть збережені.

Мова відображає та ідентифікує побут, культуру, особливості кожного народу, тому при перекладі з однієї мови на іншу, перекладач звертає увагу не тільки на граматичні, лексичні та синтаксичні питання мовлення, а й на коректне транслювання культурних особливостей. Кожен народ належить певній релігії, яка в свою чергу впливає на повсякденне життя, традиції та мовну культуру. В побутових розмовах часто можна зустріти приклади з релігійних історій, чи то Коран або Біблія. Релігійні терміни також стають невід'ємною складовою діалогів пересічних громадян.

Релігійну лексику можна умовно поділити на три групи: 1) загально релігійна, яка включає слова, що позначають поняття, властиві всім монотеїстичним релігій (Бог, душа, праведність, молитва та ін.); 2) слова, що позначають поняття, властиві всім основним християнським конфесіям (Свята Трійця, Святий Дух, Спаситель, апостол, Євангеліє, Церква, сповідь та ін.) та 3) слова, що властиві окремим християнським конфесіям (наприклад,

найменування священнослужителів або богослужінь, частин храму тощо). За визначенням М. Вереш у християнсько-богословській термінології найбільш плідними словотвірними компонентами виступають одиниці *der Gott* (52 композити) та *die Kirche* (87 одиниць). Вони зустрічаються у значній кількості композитів: *das Gottesvolk* (народ божий), *das Gottesgericht* (суд божий), *das Gotteskind* (дитя боже), *der Gottessohn* (Син Божий), *die Gottesverehrung* (божий досвід), *der Gottessucher* (той, хто шукає Бога), *der Kirchtage* (день церкви), *das Kirchengesetz* (церковний закон), *das Kirchengebot* (церковна заповідь), *die Kirchweihe* (посвячення церкви), *das Kirchenjahr* (церковний рік) [2, с. 223].

Наведемо ряд релігійних термінів та понять із тлумачного словника Duden [6]:

die Religion – релігія

die Bibel – Біблія *адаптоване транскодування похоче звучание*

biblich – біблейський

der Glaube – віра

der Gott – Бог

die Seele – душа

der Geist – дух

der Sünde – гріх

das Gute – добро

das Böse – зло

heilig – святий

das Christentum – християнство

der Katholizismus – католицизм

der Protestantismus – протестантизм

der Judaismus – іудаїзм

der Hinduismus – індуїзм

der Moslem – мусульманин

der Agnostizismus – гностицизм

der Atheist – атеїст

das Kreuz – розп'яття

das Fegefeuer – чистилище

der Klerus – духовенство

der Prophet – пророк

der Heiligenschein – німб

die Verweserin der Kirche – хоронителька церкви

Werk Gottes – Божа справа

der Kirchgänger – парафіянин

kirchlich – церковний

katholische Kirche – католицька церква

orthodoxe Kirche – православна церква

katholisches Kirchenrecht – католицьке церковне право

die Theologie – теологія

das Kloster – монастир

der Mönch – чернець

der Priester – священник

der Pilgrim – паломник

Особливість перекладу німецької релігійної лексики полягає у тому, що у більшості випадків застосоване адаптоване транскодування, наприклад: *die Bibel* – Біблія, *das Christentum* – християнство, *die Theologie* – теологія тощо. Також часто німецька релігійна термінологія перекладається прямими відповідниками, що зумовлено високою кількістю еквівалентів релігійних понять в українській та німецькій мовах. Наприклад, такі слова як *der Mönch* – чернець, *der Priester* – священник, *der Pilger* – паломник тощо. Це пов'язано з тим, що

протягом століть латинська мова була мовою католицької церкви. І через це, починаючи з IV століття, німецька мова отримала багато запозичень з латини саме церковно-релігійного характеру. Так, *die Kathedrale* < латин. *cathedralis* (кафедральний собор), *der Episkopat* < латин. *episcopatus* (єпископат), *das Kyrieelison* < гр. *kyrios eleein* (Боже змилосярдіся) [3, с. 112]. Є випадки, коли були застосовані різні перекладацькі трансформації, а саме – калькування, наприклад, *die Verweserin der Kirche* – *хоронителька церкви*.

Висновки. Передача інформації в рамках однієї мови здійснюється за допомогою коду, а переклад є перекодуванням тексту. Наразі переклад є одним з інструментів повсякденного життя, яким користується майже кожна людина. Однак для виконання адекватного та зрозумілого перекладу потрібно мати не лише ґрунтовні знання в обох мовах, а й ще вміло користуватись перекладацькими стратегіями. Формування даних стратегій базується на особливостях та труднощах перекладу кожної окремої мови. Основною особливістю перекладання з німецької на українську мову є часто повна або часткова заміна конструкції речення. Такі зміни у структурі речення мають на меті врегулювати речення відповідно до норм мови перекладу.

Головні проблеми, що виникають в процесі перекладу не тривіальні, адже вони напряду пов'язані зі сприйняттям та відтворенням тексту. Тобто, якість перекладу напряду залежить від кваліфікації та професійного володіння мовою перекладачем. Не варто зневажати такими проблемами граматики, синтаксису, а також стилісти, адже без правильного узгодження всіх компонентів сприйняття тексту неможливе. Перекладачеві варто озброїтись своєю власною стратегією перекладу, тобто своїм унікальним методом.

Список літератури:

1. Вереш М. Т. Лексичні особливості німецької фахової мови теології у давньовісхньонімецькій та середньовісхньонімецькій періоди. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2011. Вип. 9. С. 83-89.
2. Вереш М. Т. Структурні особливості німецьких християнсько-богословських термінів-комполітів. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Випуск 43(1). С. 219-226.
3. Д'яков А. С. Основи термініотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.
4. Михайленко О. Поняття «перекладацькі стратегії» як складова стратегічної компетенції. *Педагогічні науки*. Випуск 121. 2014. С. 148-154.
5. Пришляк В. Ситуативний контекст як параметр спілкування. *Наукові записки КДПУ ім. Венніченка*. Випуск 96 (1). С. 480-484.
6. Duden Deutsches Universalwörterbuch. 4., neu bearb. u erw. Aufl. Mannheim etc.: Dudenverl., 2001. 1892 S.

References:

1. Veresh, M. T. (2011). *Leksychni osoblyvosti nimetskoï fakhovoï movy teolohii u davnoverkhnimetskyi ta serednoverkhnimetskyi periody* [Lexical features of the German specialized language of theology in the Old High German and Middle High German periods]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii* [Modern research on foreign philology], issue 9, pp. 83-89.
2. Veresh, M. T. (2013). *Strukturni osoblyvosti nimetskykh khrystyiansko-bohoslovskykh terminiv-kompozitiv* [Structural features of German Christian-theological composite terms]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* [Linguistic and conceptual pictures of the world], issue 43(1), pp. 219-226.
3. Diakov, A. S. (2000). *Osnovy terminotvorennia: Semantychni ta sotsiolinhvistychni aspekty* [Basics of term formation: Semantic and sociolinguistic aspects.]. Kyiv, KM Academia Publ., 218 p.

4. Mykhailenko, O. (2014). *Poniattia «perekladatski stratehii» yak skladova stratehichnoi kompetentsii* [The concept of "translation strategy" as a warehouse of strategic competence]. *Pedahohichni nauky* [Pedagogical sciences], issue 121, pp. 148-154.
5. Pryshliak, V. (2011). *Sytuatyvnyi kontekst yak parametr spilkuvannia* [Situational context as a query parameter]. *Naukovi zapysky KDPU im. V. Vynnychenka* [Scientific notes of V. Vynnychenko KSPU], issue 96 (1), pp. 480-484.
6. Duden Deutsches Universalwörterbuch. Mannheim, Dudenverl Publ., 2001, 1892 p.

Objective. *The objective of the article is to investigate the main translation strategies of structurally distant languages, namely the religious vocabulary of the German language, as well as to analyze the peculiarities and complexities of its German-Ukrainian translation.*

Methods. *Solving the set tasks is carried out using such methods as analysis and generalization of scientific literature on the problems of translation studies; system and comparative analysis, and the continuous sampling technique is applied to collect language facts.*

Results. *Studying the peculiarities and difficulties that arise in the process of translation from German to Ukrainian, and especially when working with religious vocabulary, it should be noted that a literal translation will often be incomprehensible due to the absence or lack of knowledge of one or another feature of German culture. Therefore, in order to avoid questions and misunderstandings, the translator must find an equivalent word, metaphor, proverb or saying, or a story that will evoke the same feelings and thoughts that the recipient receives when reading the original text. Issues of the importance of context and the peculiarities of German grammar also affect the quality of the translation. Therefore, the difference between German and Ukrainian culture, as well as religions, requires special skills of the translator and mastery of various translation tools. Phrases with a religious component, religious terms create additional difficulties in the process of translation, because sometimes it is very difficult to find an equivalent in the Ukrainian language, so a comprehensive translation is the best choice in this case. Having analyzed a number of religious terms from Duden explanatory dictionary, it can be concluded that the influence of the Latin language over the centuries on other languages caused a high number of equivalents of religious concepts in the Ukrainian and German languages. Therefore, in most cases, the selection of a direct analogue and adaptive transcoding is used in the process of translating religious vocabulary.*

Key words: *translation studies, German language, religious vocabulary.*

Дата надходження рукопису 26.04.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-57-61

УДК 316.74:81(045)

Ревуцька С. К.,
к. ф. н., доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна
e-mail: revutska@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8969-1295

Білоконь В. М.,
студент

e-mail: bilokon_1@donnuet.edu.ua

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА МОВНІ ЗМІНИ

Revutska S. K.,
PhD in Philological sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: revutska@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8969-1295

Bilokon V. M.,
Student

e-mail: bilokon_1@donnuet.edu.ua

INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON LANGUAGE CHANGES

Мета - з'ясувати основні зовнішні та внутрішні фактори впливу на мовні зміни, зокрема в українській мові.

Методи. Основні наукові результати було отримано шляхом аналітичного огляду теоретичних положень вітчизняних науковців, в яких розглянуто питання внутрішніх і зовнішніх впливів на розвиток і функціонування української мови; спостереження мовних явищ в сучасній українській мові.

Результати. Вплив зовнішніх факторів на мовні зміни є однією з ключових тем у галузі лінгвістики. Мова, як живий організм, постійно розвивається і зазнає змін під впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів. Вивчення цих факторів наразі є актуальним у зв'язку із посиленням боротьби за чистоту української мови і очищенням її від впливів на лексичний склад з боку імперської країни-агресора

Вплив зовнішніх факторів на мовні зміни є необхідним та природним процесом, який відбувається в сучасному світі. Подібні процеси призводять до активізації внутрішніх впливів. Культурний контакт, суспільно-політичні зміни, технологічний прогрес та інші фактори сприяють еволюції мови шляхом запозичень, адаптації та трансформації лексичного складу та мовної системи загалом.

За останні пару десятків років маємо вплив на лексичний склад в різних сферах, зокрема й освіти. Система дистанційного навчання та глобалізація інформаційного простору впливають на поширення іноземних термінів та виразів, особливо з англійської мови українською мовою. Це відбувається у використанні іншомовних слів, назв навчальних платформ, аббревіатур, логотипів та термінів у комунікативних процесах.

Зміни в мові відображають сучасні реалії та потреби суспільства, сприяють точнішому вираженню думок та ідей. Однак, важливо зберігати рівновагу між збагаченням мови новими запозиченнями та збереженням національної ідентичності та культурного спадку.

Ключові слова: зовнішні фактори, внутрішні фактори, мовні зміни, лексичний склад, мовна система.

Постановка проблеми. Вплив зовнішніх факторів на мовні зміни є однією з ключових тем у галузі лінгвістики. Мова, як живий організм, постійно розвивається і зазнає змін під впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів. Вивчення цих факторів наразі є актуальним у зв'язку із посиленням боротьби за чистоту української мови і очищенням її від впливів на лексичний склад з боку імперської країни-агресора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні пару десятків років в Україні основна увага лінгвістів була прикута до впливів, серед яких можна чітко виділити масив, що стосується вивчення впливів англійської мови і російської на функціонування української мови: Л. Томіленко, Г. Хентшель, Н. Дзюбишина-Мельник., Б. Ажнюк, С. Гриценко, А. Ломовцева, С. Федорець та інші. Висновки науковців: «спадщина початку ХХ ст. засвідчує функціонування в мові того часу значної кількості русизмів (але переважно позірних), які нині перебувають на периферії лексичної системи української мови й часто сприймаються як «суржикові» слова». [4] призводять до порушення нових питань і, відповідно, нових аспектів їх вивчення.

Мета дослідження: з'ясувати основні зовнішні та внутрішні фактори впливу на мовні зміни, зокрема в українській мові.

Виклад основного матеріалу. Зміна мови є невід'ємною частиною життя будь-якої мови. Зовнішні фактори, такі як історичні події, соціокультурне середовище, контакт між мовами, технологічні та економічні зміни, можуть впливати на структуру мови, її лексичний склад і фонетику. Соціолінгвісти досліджують, які фактори стимулюють мовні зміни, і визначають закономірності та механізми, за допомогою яких вони відбуваються.

Історичні події та соціальні зміни викликають зміни мови. Наприклад, політичні зміни, міграція населення, колоніальна експансія чи глобалізація можуть призвести до змін у лексичному складі мови або до появи нових варіантів мови. Крім того, соціальні фактори, такі як соціальний статус, вік і стать, також відіграють роль у зміні мови.

Контакт між мовами також є важливим фактором, який впливає на зміни в мові. Коли дві або більше мов вступають у контакт, вони взаємодіють, обмінюючись лексикою та граматичними елементами. Цей процес, який називається мовним контактом, може призводити до появи запозичень, нових мовних структур і навіть утворення підмов, або суржику.

Технологічний прогрес та економічні зміни також мають великий вплив на зміну мови. Зараз, в епоху глобального інформаційного суспільства, швидкий розвиток технологій і зростання міжнародної торгівлі сприяли поширенню англійської мови як мови спілкування. Це призвело до змін у використанні англійських слів і фраз іншими мовами, а також до впливу англійської мови на граматичні та фонетичні особливості інших мов.

Суспільно-історичні події мають значний вплив на мовні зміни. Політичні зрушення, державна політика, зокрема, імперіалізм, колоніалізм або зміни влади, можуть призвести до впливу однієї мови на інші та створити нові мовні гібриди. Завоювання територій та міграція населення можуть вплинути на лексику та граматику мови. Так, свого часу римська культура вплинула на германські мови у Європі; імперський союз на всі національні мови республік, що входили до СРСР. Політичні зміни та завоювання територій мають потужний вплив на мовну сферу. Вони створюють умови для змішування різних мовних елементів, що призводить до формування нових мовних систем і змін в існуючих мовах.

Соціальне та культурне середовище також відіграють важливу роль у формуванні мовних змін. Зміна соціальних ролей, статусу жінок, етнічних груп чи соціальних класів може спричинити зміну у мовних нормах та їх вживанні. Так, значних змін зазнає мовна система студентства у перші роки навчання, жінок, які змінюють статус чи отримують підвищення на роботі також призводить до розширення лексичного складу, який відображає нові реалії та погляди на гендерну рівність.

Технологічний прогрес має значний вплив на мовні зміни. З появою нових комунікаційних засобів та технологій спілкування, змінюються способи передачі інформації

та взаємодії. Наприклад, розповсюдження Інтернету та соціальних мереж сприяють появі нових мовних жанрів, які відображають особливості мовлення в цифровому середовищі (дописи в соціальних мережах). Упродовж перших років українська лексика поповнилася великою кількістю слів, які наразі намагаються викоринити, замінивши українськими відповідниками: пост – допис; лайк – вподобайка, фідбек – відгук; лінк – посилання; селфі – самозйомка тощо. Частина із запропонованих українських лексем знайшла відгук у користувачів соцмереж і активно впроваджується блогерами україномовного контенту.

Економічні зміни та глобалізація також мають вплив на мовні зміни. Зростання міжнародної торгівлі та міграції сприяють змішуванню мов та впливу одних мов на інші. Контакт між різними мовами може призводити до позикових слів, калькувань та нових лексичних одиниць.

Кожна мова розвивається різними темпами і знаходиться на різних етапах розвитку, тому може зумовлюватися різними соціально- економічними, матеріальними та духовними умовами життя будь-якого народу. У кожної нації виробляються свої уявлення і поняття, свої мовні засоби для їх вираження. Так, серед німецьких запозичень переважає промислова лексика, пов'язана з металургійною промисловістю та гірничою справою; побутову лексику (назви предметів одягу, тканин тощо) можна простежити серед французьких запозичень; більшість слів англomовного походження – це назви споруд, кораблів, комп'ютеризації, програмування тощо.

Причиною появи запозичень у сучасній українській літературній мові може бути і розвиток семантичної системи приймаючої мови: «Слова не тільки шліфувались, але й частково зникали в силу різних обставин. Якщо поняття, що називалися цими словами, залишаються у концептуальній картині світу, їх замінюють новими словами, взятими з цієї ж або з інших мов. Такі запозичення компенсують втрачені слова» [3, 18].

Розвиток семантичної системи мови-реципієнта дійсно може бути однією з причин появи запозичень у сучасній українській літературній мові. Зміни в соціальному, культурному і технологічному середовищі впливають на потреби комунікації та вираження нових понять, що можуть виникати в результаті наукових відкриттів, технологічного прогресу або культурних контактів.

Якщо існуючі слова втрачають свою актуальність або не вистачає слів для вираження нових концепцій, мова може запозичувати нові слова з інших мов або використовувати існуючі слова в нових семантичних контекстах, що може стати компенсацією втрачених слів і дозволити мові ефективніше виражати нові ідеї і концепції.

Отже, розвиток семантичної системи приймаючої мови, втрата слів і поява нових концепцій можуть сприяти появі запозичень у сучасній українській літературній мові. Цей процес є невід'ємною частиною мовного розвитку і може збагачувати мову новими виразними засобами.

В останні роки спостерігається збільшення запозичень українською мовою з різних сфер людської діяльності, особливо у сфері програмування і міжнародної політики. Це може бути пов'язано зі змінами суспільно-політичних умов, актуалізацією нових реалій і впровадженням нових концепцій, які не мають відповідних власних слів або для яких існуючі слова не влаштовують носіїв мови. Зокрема в українській мові з'явилася велика кількість слів, що так чи інакше відображають процеси військових дій: прильот, байрактарити, чорнобаїти, оркостан, джавелініти, бандеромобілі, захаймарсити, а також словосполучення фразеологічного типу: йти у слід за кораблем, два-три тижні, вертатися в сміттєвому пакеті тощо.

Досить часто мова-реципієнт (українська до прикладу) не має у своєму лексичному складі адекватних відповідників, в такому випадку запозичення з іноземних мов стає необхідним для точного вираження цих концепцій. Упершу чергу це стосується технологічного прогресу і поширення інтернету, що приводять до появи нових термінів і понять зі сфери інформаційних технологій, соціальних мереж, кібербезпеки тощо.

Також відбувається актуалізація певних реалій, які раніше можуть бути менш значущими або неіснуючими в українському соціокультурному контексті. Наприклад, з посиленням міжнародної співпраці, відкриттям кордонів і зростанням міграції в Україні з'являються нові терміни з сфери міжнародних відносин, етнічної культури, гастрономії та інших сфер, які потребують адекватного відповідника українською мовою.

Окрім того, існуючі позначення можуть не влаштовувати носіїв мови з різних причин, таких як неконкретність, відсутність емоційно-експресивної сили або відсутність відповідності сучасним реаліям. В таких випадках запозичення можуть використовуватися для заповнення лексичних прогалів і забезпечення точнішого і ефективнішого виразного потенціалу української мови. Тож, зміни суспільно-політичних умов, актуалізація реалій та потреба в точній і виразній мові можуть бути причинами зростання запозичень українською мовою з різних сфер людської діяльності.

Відчутними є зміни і в освітній сфері. «Набуває поширення система дистанційного навчання й тестування через Інтернет, що не знає міжнародних бар'єрів, крім мовного. Найчастіше це аббревіатура, а також логотипи міжнародних корпорацій. Наявність таких одиниць можна кваліфікувати як вияв маргінального білінгвізму; тут ідеться вже не про запозичення в його класичному вигляді, а радше про перемикання кодів, тобто спорадичні переходи з української на англійську мову» [1]. Так, в українській освіті розширився спектр використовуваних програм, платформ для навчання (Moodl, Teams, Zoom та інші), що призвели до формування ще більш англомовного лексикону освітян.

Висновок: Вплив зовнішніх факторів на мовні зміни є необхідним та природним процесом, який відбувається в сучасному світі. Культурний контакт, суспільно-політичні зміни, технологічний прогрес та інші фактори сприяють еволюції мови шляхом запозичень, адаптації та трансформації лексичного складу та мовної системи загалом.

За останні пару десятків років маємо вплив на лексичний склад в різних сферах, зокрема й освіті. Система дистанційного навчання та глобалізація інформаційного простору впливають на поширення іноземних термінів та виразів, особливо з англійської мови, українською мовою. Це відбувається у використанні іншомовних слів, аббревіатур, назв навчальних платформ, логотипів та термінів у комунікативних процесах.

Зміни в мові відображають сучасні реалії та потреби суспільства, сприяють точнішому вираженню думок та ідей. Однак, важливо зберігати рівновагу між збагаченням мови новими запозиченнями та збереженням національної ідентичності та культурного спадку.

Список літератури:

1. Ажнюк Б. М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах. *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 190–207.
2. Гудима Н.М. Вплив мовних та позамовних чинників на збагачення словникового складу сучасної української літературної мови. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст.* 2010. Вип. XXIII, ч. 4. С. 308-316. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38534/40-Gudyma.pdf>
3. Сімонок В. П. Мовна картина світу : взаємодія мов. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х. : Основа, 1998. 171 с.
4. Томіленко Л. М. Русизми (росіянізми) в українській перекладній лексикографії початку ХХ ст. *Мовознавство*, 2017, № 1. С.71-79. URL: https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=847

References:

1. Azhniuk, B. M. (2008). *Anhlyzmy v suchasnyy ukrainiskii, rosiiskii i cheskyi movakh* [Englishes in modern Ukrainian, Russian and Czech languages.]. *Movoznavstvo* [Linguistics.], no. 2–3, pp. 190–207.

2. Hudyma, N. M. (2010). *Vplyv movnykh ta pozamovnykh chynnykiv na zbahachennia slovnykovoho skladu suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy* [The influence of linguistic and non-linguistic factors on the enrichment of the vocabulary of the modern Ukrainian literary language]. *Aktualni problemy slovianskoi filologii. Serii: Lnhvistyka i literaturoznavstvo: Mizhvuz. zb. nauk. st.* [Actual problems of Slavic philology. Series: Linguistics and literary studies: Interuniversity. coll. of science articles], issue XXIII, Part 4, pp. 308-316. Available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38534/40-Gudyma.pdf>

3. Simonok, V. P. (1998). *Movna kartyna svitu : vzaiemodiia mov. Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho* [Linguistic picture of the world: the interaction of languages. National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise]. Kharkiv, Osnova Publ., 171 p.

4. Tomilenko, L. M. (2017). *Rusyzmy (rosiianizmy) v ukrainskii perekladnii leksykohrafii pochatku XX st.* [Rusisms (Russianisms) in Ukrainian translated lexicography of the beginning of the 20th century]. *Movoznavstvo* [Linguistics], no. 1, pp. 71-79. Available at: https://movoznavstvo.org.ua/index.php?option=com_attachments&task=download&id=847

Objective of the article is to find out the main external and internal factors influencing language changes, in particular in the Ukrainian language.

Methods. The main scientific results are obtained through an analytical review of the theoretical positions of domestic scientists, in which the issue of internal and external influences on the development and functioning of the Ukrainian language is considered; observation of language phenomena in the modern Ukrainian language.

Results. The influence of external factors on language changes is one of the key topics in the field of linguistics. Language, as a living organism, constantly develops and undergoes changes under the influence of various external and internal factors. The study of these factors is currently relevant in connection with the strengthening of the struggle for the purity of the Ukrainian language and its purification from the influences on the lexical composition of the imperial aggressor country. The influence of external factors on language changes is a necessary and natural process that occurs in the modern world. Similar processes lead to activation of internal influences. Cultural contact, socio-political changes, technological progress and other factors contribute to the evolution of language through borrowing, adaptation and transformation of the vocabulary and the language system in general. Over the past couple of decades, we have had an impact on vocabulary in various areas, including education. The distance learning system and the globalization of the information space affect the spread of foreign terms and expressions, especially from English to Ukrainian. This is reflected in the use of foreign words, names of educational platforms, abbreviations, logos and terms in communication processes. Changes in language reflect modern realities and needs of society, contribute to more accurate expression of thoughts and ideas. However, it is important to maintain a balance between enriching the language with new borrowings and preserving national identity and cultural heritage.

Key words: external factors, internal factors, language changes, lexical structure, language system.

Дата надходження рукопису 28.04.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-62-66

UDC: 81¹/4

Udovichenko H. M.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate professor

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade, Kryvyi Rih,
Ukraine,

e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua

Demchenko V. L.,
Student

ORCID: 0000-0003-3731-0857

e-mail: demchenko_1@donnuet.edu.ua

TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN THE PROCESS OF FICTION TEXTS TRANSLATION

Удовіченко Г.М.,
кандидат пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail:

udovichenko@donnuet.edu.ua

ORCID: 0000-0003-3731-0857

e-mail: demchenko_1@donnuet.edu.ua

Демченко В.Л.,
студент

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

***Objective** of the article is to justify that the translation of the text can be artistically adequate only if it is considered as a two-level monolith with the obligatory selection of a code-schematic layout and its decomposition on the lines of the author's perspective on a micro-theme, theme, macro-theme and hyper-theme.*

***Methods.** The main scientific results are obtained applying a set of general scientific and special methods of research, namely: analysis and generalization of scientific literature on the problems of comparison in linguistics; theoretical generalization, analysis and synthesis; holistic and integral approaches to the study of comparison in linguistics; comparative, descriptive and analytical methods.*

***Results.** The doctrine notes that literary translation is a translation of works of fiction, and the main goal of a work of this type is to achieve an aesthetic impact, to create an artistic image; such an aesthetic orientation distinguishes artistic speech from other acts of speech communication. We cannot but agree with their opinions that the space of literary translation is insatiable, it absorbs all world literature with its hidden meanings, sifting through the cells of translations from language to language unstoppable, at first glance, time.*

Currently, there are many works on translation studies devoted to translation transformations, the problems of which occupy a central place in the theory of translation, and knowledge of its theoretical foundations is extremely important in the work of any translator.

Giving definitions to translation transformations, philologists write that in fact we are talking about the relationship between the initial and final language expressions, about the replacement in the process of translation of one form of expression by another, about the replacement, which we figuratively call transformation. Referring to the works of other researchers, they note that translation transformation is such a process of translation, during which the system of meanings contained in the speech forms of the source text, perceived and understood by the translator due to his competence, is naturally transformed due to interlingual asymmetry into a more or less similar system of meanings, clothed in the form of the target language. The issues of typology and functionality of translation transformations are currently debatable.

***Key words:** translation, transformations, translation transformations, theory of translation*

Introduction

Literary translation is considered to be the most interesting and demanded area of modern translation studies. As Slavic philologists note, literary translation is a special form of movement: movement from language to language, from ethnic group to ethnic group, movement in time and space. On the other hand, literary translation is the highest form of understanding a different language, a different culture and a different life, the most important means of intercultural communication and the noblest form of interliterary and international cooperation. After all, in addition to a brilliant command of native and foreign languages, the translator must have a solid general humanitarian training, deeply understand aesthetic nature of the word. In Ukraine, it is precisely such a liberal arts education that provides most of the translation specialties, since without a good literary language, a translator cannot take place in principle. The classics of translation studies wrote that the communicative ability of those who speak a language includes, in addition to linguistic knowledge, the ability to interpret the linguistic content of an utterance and derive contextual and implicit meaning from it. Indeed, how difficult it is to understand the deep linguistic layers of a high literary text in order to correlate them in different linguistic realities. That is why a real literary translation is a separate work of art.

The **objective** of the article is to determine that the translation of the text can be artistically adequate only if it is considered as a two-level monolith with the obligatory selection of a code-schematic layout and its decomposition on the lines of the author's perspective on a micro-theme, theme, macro-theme and hyper-theme.

Methods

The main scientific results are obtained applying a set of general scientific and special methods of research, namely: analysis and generalization of scientific literature on the problems of comparison in linguistics; theoretical generalization, analysis and synthesis; holistic and integral approaches to the study of comparison in linguistics; comparative, descriptive and analytical methods.

Results and Discussions

On the basis of our study, on the examples of the analyzed novels by A. Christie, the initial thesis was confirmed that literary translation objectifies all translation transformations, therefore it can serve as material for creating translation skills. The doctrine notes that literary translation is a translation of works of fiction, and the main goal of a work of this type is to achieve an aesthetic impact, to create an artistic image; such an aesthetic orientation distinguishes artistic speech from other acts of speech communication. We cannot but agree with their opinions that the space of literary translation is insatiable, it absorbs all world literature with its hidden meanings, sifting through the cells of translations from language to language unstoppable, at first glance, time.

Currently, there are many works on translation studies devoted to translation transformations, the problems of which occupy a central place in the theory of translation, and knowledge of its theoretical foundations is extremely important in the work of any translator. However, it should be noted that specialists in the field of translation theory have not yet come to a common opinion regarding the very essence of the concept of transformation. This is evidenced by a large number of classifications proposed by scientists, which differ significantly from each other. Comparing the text of the original and the text of the translation, one can observe the phenomenon when some phrases are translated verbatim, while others are presented in a form different from the original. This phenomenon is explained by the need to transform the original message in accordance with certain norms of the target language. According to researchers, translation transformations are the basis of most translation techniques, which consists in changing the formal (lexical or grammatical transformations) or semantic (semantic transformations) components of the source text while preserving the information intended for transmission. Translation transformations can be observed at all levels of the language. In this regard, several groups of such transformations are distinguished: grammatical, morphological, syntactic, lexical, semantic and stylistic.

Giving definitions to translation transformations, philologists write that in fact we are talking about the relationship between the initial and final language expressions, about the replacement in the process of translation of one form of expression by another, about the replacement, which we figuratively call transformation. Referring to the works of other researchers, they note that translation transformation is such a process of translation, during which the system of meanings contained in the speech forms of the source text, perceived and understood by the translator due to his competence, is naturally transformed due to interlingual asymmetry into a more or less similar system of meanings, clothed in the form of the target language.

Many well-known linguists have dealt with the issues of transformational theory of translation and translational transformations. It should be noted that there is no absolute agreement regarding the very concept of "translational transformation" between linguists studying the issues of transformational translation. Let's move on to a more detailed consideration of the classification of translation transformations.

Scientist gives the following definition of translation transformation: numerous and qualitatively diverse interlingual transformations - the so-called translation transformations - so that the translated text conveys all the information contained in the source text with the greatest possible completeness, with strict observance of the norms of the target language. In his opinion, there are four types of translation transformations in the classification of transformations: permutations, replacements, additions and omissions.

Permutations include: changing the order of words and phrases in the structure of a sentence, changing the order of parts of a complex sentence, and changing the order of independent sentences in the structure of the text. He refers to substitutions: grammatical substitutions, for example, word forms, parts of speech, members of a sentence - restructuring of the syntactic structure of a sentence, syntactic substitutions in a complex sentence - replacing a simple sentence with a complex one, replacing a complex sentence with a simple one, replacing a main sentence with a subordinate clause and vice versa, replacing a subordination with an essay and vice versa, the replacement of an allied type of connection with an allied one and vice versa; lexical substitutions, which include concretization, generalization, and substitution based on causal relationships; lexico-grammatical substitutions, which include: antonymic translation and compensation. By adding, he means adding elements that make up for the lack of information necessary to understand the meaning of the message. Omission is understood as the opposite phenomenon - the omission of elements that carry redundant information.

The following definition of translational transformation is derived by another philologist. In his opinion, this is a series of transformations with the help of which the translator passes from the units of the source language to the units of the target language, establishing equivalence relations between them. He distinguishes three groups of translation transformations: lexical, grammatical and complex. It should be noted that lexical transformations include: transliteration, translation transcription, calquing and lexico-semantic substitutions (concretization, generalization, modulation). Grammar transformations include: literal translation (syntactic assimilation), grammatical substitutions (replacement of sentence members, word forms, parts of speech) and sentence division. According to this classification, complex (lexico-grammatical) transformations include: explication (descriptive translation), antonymic translation and compensation.

Conclusions. Translation transliteration and transcription are translation methods that are used when transferring foreign proper names, geographical names and names of various companies, firms, ships, hotels, newspapers, magazines. The same methods are widely used in the transmission of realities.

Translational transformation is understood as a departure from the use of isomorphic means available in both languages. Isomorphic means are system equivalents that are characterized by the same denotative meaning and grammatical uniformity. According to scientists, translational transformation is very often predetermined by the use of words or grammatical forms in secondary functions (generalization, transposition, desemantization) or in conditions of contextual or situational

redundancy. If the language element is used in the primary function, i.e. in its direct meaning, then in the presence of an interlingual system equivalent, a literal translation follows.

There are two types of transformations:

- grammatical transformations in the form of replacement of parts of speech or members of a sentence,

- lexical transformations consist in concretization, generalization, differentiation of meanings, antonymic translation, compensation for losses arising in the process of translation, as well as in semantic development and holistic transformation.

Under grammatical transformations understands substitutions of parts of speech or members of a sentence.

Translation transliteration and transcription are translation methods that are used when transferring foreign proper names, geographical names and names of various companies, firms, ships, hotels, newspapers, magazines. The same methods are widely used in the transmission of realities.

The issues of typology and functionality of translation transformations are currently debatable. The question of how the adequacy of the translation can be achieved remains open, because each time in translation as a communicative act, the translator makes a decision about the best way to accept the transformation or to reject the transformation.

Faced with a choice of several alternatives, translators working with the same text often disagree about which solution can be considered optimal. The choice of one or another option is affected by many factors. We should dwell in more detail on what role the diachronic nature of the asynchronous written translation of fiction plays in this issue. The range of more specific issues that require careful analysis in this case is quite wide.

The diachrony of translation is determined by the time range that separates translators and forms the amplitude of diachrony. The history of translation as a practice of interlingual and intercultural contacts has known many different approaches to the implementation of the transfer of text to translation. Since the formation of translation studies as an independent science, these approaches have been carefully studied, compared, developed (quantitatively and qualitatively) and by now they represent such a wide range that does not exclude opposing views. With regard to the transfer of works of one author, of course, this discrepancy is quantitatively reduced, but still reflects the phenomenon of translation multiplicity.

Literature:

1. Agudelo, A. M. Guzman, D. P. The Translation of Detective Stories in Two Colombian Magazines of the First Half of the Twentieth Century: Chanchito and Cronica. *Literatura: teoria, historia, critica*, 2017. Vol.19, No 2. pp. 51–77.

2. Borg, C. Decision-making and alternative translation solutions in the literary translation process: a case study. *Across languages and cultures*, 2017. Vol. 18, No 2. pp. 277–302. DOI: 10.1556/084.2017.18.2.6.

3. Jandova, J. The Creativity of the Literary Translator and the Illusion of Translation. *Literatura: teoria, historia, critica*, 2017. Vol. 19, No2. pp. 291–314.

4. Koller, W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Aufl. 4. Heidelberg; Wiesbaden : Quelle und Meyer, 1992. 343 S.

5. Neubert A. Text und Translation. Leipzig : Verlag Enzyklopadie, 1985. 168 S.

6. Neubert, A. Shreve, G. M. Translation as Text. Kent ; L.: The Kent State University Press, 1992. 184 p.

7. Pujol, D. Three Translators in Search of an Author: Linguistic Strategies and Language Models in the (Re)translation of Shakespeare's Plays into Catalan. *Multicultural Shakespeare: translation, appropriation and performance*, 2017. T. 16, B. 1. pp. 41–59.

8. Toro, A. A. The Translation of Multilingual Chicano Poetry into French: A Case Study. *Literatura: teoria, historia, critica*, 2017. T. 19, No2. pp. 79–115.

Referenses:

1. Agudelo, A. M. Guzman, D. P. (2017). The Translation of Detective Stories in Two Colombian Magazines of the First Half of the Twentieth Century: Chanchito and Cronica. *Literature: teoria, historia, critica*, vol.19, no 2. pp. 51–77.
2. Borg, C. (2017). Decision-making and alternative translation solutions in the literarytranslation process: a case study. *Across languages and cultures*, vol. 18, no 2. pp. 277–302.
3. Jandova, J. (2017). The Creativity of the Literary Translator and the Illusion of Translation. *Literatura: teoria, historia, critica*, 2017. vol. 19, no 2. pp. 291–314.
4. Koller, W. (1992). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Aufl. 4. Heidelberg; Wiesbaden : Quelle und Meyer, 343 S.
5. Neubert A. (1985). *Text und Translation*. Leipzig : Verlag Enzyklopadie, 168 S.
6. Neubert, A. Shreve, G. M. (1992). *Translation as Text*. Kent ; L.: The Kent State University Press, 184 p.
7. Pujol, D. (2017). Three Translators in Search of an Author: Linguistic Strategies and Language Models in the (Re)translation of Shakespeare's Plays into Catalan. *Multicultural Shakespeare: translation, appropriation and performance*, vol. 16, no. 1. pp. 41–59.
8. Toro, A. A. (2017). The Translation of Multilingual Chicano Poetry into French: A Case Study. *Literatura: teoria, historia, critica*, vol. 19, no 2. pp. 79–115

***Метою** статті є визначення того, що переклад тексту може бути художньо адекватним лише за умови його розгляду як дворівневого моноліту з обов'язковим виділенням кодово-схемного компонування та його декомпозицією за лініями авторського ракурсу на мікротема, тема, макротема та гіпертема.*

***Методи** Основні наукові результати отримано із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу та узагальнення наукової літератури з проблем порівняння в мовознавстві; теоретичне узагальнення, аналіз і синтез; цілісний та інтегральний підходи до вивчення порівняння в мовознавстві; порівняльний, описовий та аналітичний методи.*

***Результати.** У доктрині зазначається, що художній переклад — це переклад творів художньої літератури, а основна мета твору такого типу — досягнення естетичного впливу, створення художнього образу; така естетична спрямованість відрізняє художнє мовлення від інших актів мовленнєвого спілкування. Не можна не погодитися з їхніми думками про те, що простір художнього перекладу ненаситний, він поглинає всю світову літературу з її прихованими смислами, просіваючи комірками перекладів з мови на мову нестримний, на перший погляд, час. В даний час існує багато робіт з перекладознавства, присвячених перекладацьким трансформаціям, проблеми яких займають центральне місце в теорії перекладу, а знання її теоретичних основ є надзвичайно важливим у роботі будь-якого перекладача. Даючи визначення перекладацьким трансформаціям, філологи пишуть, що насправді мова йде про співвідношення між початковим і кінцевим мовними виразами, про заміну в процесі перекладу однієї форми вираження іншою, про заміну, яку ми образно називаємо трансформацією. Посилаючись на праці інших дослідників, вони зазначають, що перекладацька трансформація – це такий процес перекладу, під час якого система значень, що міститься в мовленнєвих формах вихідного тексту, що сприймається і розуміється перекладачем завдяки його компетенції, піддається природній трансформації. через міжмовну асиметрію в більш-менш схожу систему значень, одягнену у форму мови перекладу. Дискусійними є питання типології та функціональності перекладацьких трансформацій.*

***Ключові слова:** переклад, трансформації, перекладацькі трансформації, теорія перекладу*

Дата надходження рукопису 29.04.2023

СУСПІЛЬСТВО: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. ОСОБИСТІСТЬ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-67-73

УДК 331.556

Ревуцька С. К.,
кандидат філологічних наук

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна
e-mail: revutska@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8969-1295
e-mail: oliinyk_1@donnuet.edu.ua

Олійник К. Д.,
студентка

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ УКРАЇНЦІВ ЩОДО ВНУТРІШНЬО- ТА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ КРАЇНИ

Revutska S. K.,
PhD in Philological sciences

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: revutska@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8969-1295
e-mail: oliinyk_1@donnuet.edu.ua

Oliinyk K. D.,
Student

TRANSFORMATION OF THE UKRAINIANS' PUBLIC OPINION REGARDING DOMESTIC AND FOREIGN POLITICAL PROCESSES OF THE COUNTRY

Мета - дослідити трансформація суспільної думки українців щодо внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів країни шляхом зіставлення соціологічних опитувань щодо ставлення громадян України до різних політиків та держав.

Методи. Основні наукові результати було отримано шляхом аналізу статистичних даних опитувань різних соціологічних інститутів у період з 2011 по 2022 рік, основу склали дані опитувань, проведені соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва», журналом *Forbes*.

Результати. Враховуючи, що процес євроінтеграції України проходить у досить складних умовах боротьби за незалежність, метою дослідження було обрано трансформації суспільної думки українців щодо внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів країни шляхом зіставлення соціологічних опитувань щодо ставлення громадян України до різних політиків та держав.

У процесі аналізу результатів опитувань різних років було з'ясовано, що основним критерієм ставлення українців до зарубіжних країн, політиків і міжнародних організацій є їх підтримка України у боротьбі проти агресора. Лідером країни, яка найбільше підтримує українців у різних сферах є Польща, проте серед персональних вподобань президент Польщі зайняв почесне друге місце після Бориса Джонсона. Це свідчить про те, що взаємозалежність країна – допомога – особистість не завжди тотожні, тобто, людські якості конкретних осіб, їх висловлювання і діяльність мають більший вплив на формування рейтингу вподобань українського суспільства.

Попри все, проаналізовані дані свідчать про те, що для українців наразі життєвоважливим є оборона і збереження цілісності держави. При цьому помітною є зміна ставлення до багатьох країн упродовж всього періоду агресії з 2014 року.

У перспективі – дослідити рівень довіри українців до міжнародних організацій, які пасивно відреагували на екологічну, гуманітарну катастрофу після підризу терористами Каховської ГЕС.

Ключові слова: країна-агресор, війна, суспільна думка, трансформація суспільства, суспільна думка.

Постановка проблеми. Після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року значна частина українського суспільства відчутно почала змінюватися у всіх напрямках. Дехто з науковців відзначає зростання національної свідомості і трансформаційні процеси ідентичності, інші говорять про активний процес формування нації. У будь-якому разі, війна змінила українське суспільство і ці зміни потребують вивчення, аналізу і систематизації для формування подальшого життя в країні.

Зовнішньо політичні процеси розвитку країни на цей час пов'язуються із чіткою орієнтацією на європейські країни, ЄС і, відповідно, такі настрої українців набули також дещо інших окреслень. Частина українців була вимушена, тікаючи від війни, шукати притулку в сусідніх європейських державах. Це дало можливість переоцінити, не з позиції туриста, проживання та цінності Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом вивчення питання зовнішніх і внутрішніх настроїв українського суспільства активізувалося на початку ХХІ ст., адже саме в цей час Україна вкотре постала перед вибором щодо свого подальшого розвитку як незалежної держави. Вітчизняні науковці почали різнобічне вивчення ставлення українців до різних вітчизняних і закордонних інституцій, конкретних політиків і діячів. Зокрема багато питань висвітлено Шайгородським Ю. Ж. у монографії «Політика: взаємодія реальності і міфу» щодо взаємодії політичних інститутів та інститутів громадянського суспільства в Україні, Шинкарук К.О., автори монографій «Українське суспільство в умовах війни» та інші, «Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики».

Мета дослідження: дослідити трансформація суспільної думки українців щодо внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів країни шляхом зіставлення соціологічних опитувань щодо ставлення громадян України до різних політиків та держав.

Виклад основного матеріалу. Процес євроінтеграції України проходить у досить складних умовах боротьби за незалежність. Українці більше року демонструють світові не лише чітку позицію українського суспільства щодо європейського шляху розвитку, а й готовність захищати свій вибір, незалежність і територіальну цілісність. У зв'язку з цим ставлення громадян України до різних держав, політиків, державних діячів і інституцій останнім часом різко змінилося та стало більш конкретним.

Для вивчення питання до уваги бралися соціологічні дослідження, проведені упродовж різного часу, основна увага приділялася опитуванням 2022-2023 року, адже саме в цей складний час суспільна думка мала найбільший відсоток коливань. Територіально в опитуваннях брали участь українці лише тих територій, що контролюються урядом України (Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій областях та місті Києві) та на яких не ведуться бойові дії (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській областях).

Соціологічною службою Центру Разумкова з 22 лютого по 1 березня 2023 року в рамках проекту Програми МАТРА, що фінансується Посольством Королівства Нідерландів в Україні було проведене дослідження зовнішньополітичних орієнтацій громадян України, їх оцінки зовнішньої політики влади, ставлення до іноземних держав та політиків.

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статеві-віковими квотами) методом face-to-face.

В опитуванні взяли участь 2020 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть

бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян» [4].

Одним із перших питань, що підлягають вивченню, є питання ставлення українців до різних країн, зокрема й до країни агресора.

За даними таблиці 1 помітно, що респонденти висловлюють позитивне ставлення до таких країн: Великої Британії (91%), Польщі (94%), Франції (86%), Литви (91%), Латвії (90%), Естонії (90%), Ізраїлю (75%), США (88%), Німеччини (85%).

Негативне ставлення громадяни України висловлюють до таких країн: росії (94%), Білорусі (81%), Ірану (73,5%), Угорщини (46,5%), Китаю (60%).

Таблиця 1 – Ставлення українців до іноземних країн 2023 року, (%)

Країна	Цілком позитивно	Переважаю позитивно	Переважаю негативно	Цілком негативно	Важко відповісти
Польща	73,6	20,6	1,5	0,9	3,4
Велика Британія	59,7	31,4	3,3	0,9	4,7
Литва	59,6	31,1	3,0	0,9	5,4
Естонія	55,0	35,1	3,1	0,6	6,2
Латвія	58,9	31,1	3,1	1,2	5,7
США	52,3	35,5	6,3	1,4	4,5
Франція	34,9	51,2	6,8	0,6	6,5
Німеччина	39,8	45,3	7,3	1,4	6
Ізраїль	27,8	46,6	10,4	1,9	12,4
росія	1,6	1,4	6,2	87,6	3,1
Білорусь	3,1	9,3	24,4	56,3	6,9
Іран	5,3	11,6	23,0	50,5	9,5
Китай	7,7	17,3	37,3	22,5	15,1
Угорщина	15,1	24,0	26,3	20,2	14,4

Джерело: [4]

При цьому динаміка суспільної думки щодо країн за інший період була іншою. Так, на початку війни, у 2014 році, українці державами-союзниками бачили: Польщу – 39,4%, США – 30,6%, Грузію – 23,4%, Німеччину – 22,5%, Велику Британію – 20,4%. [3]. Найбільшого зростання рівня довіри отримали Велика Британія – 39,3%, Польща – 34,2%, і США – 21,7%. У 2014 році серед стратегічних союзників українці не розглядали жодну з країн Балтії, яким висловили високий рівень довіри у 2023 році. Помітним є і рівень зростання довіри до різних країн порівняно з 2021 роком. Найбільше впав рівень довіри, окрім країни-агресора, до Білорусі – 13,7%.

Таблиця 2 – Ставлення українців до іноземних країн 2021 року, (%)

Країна	Цілком позитивно	Переважаю позитивно	Переважаю негативно	Цілком негативно	Важко відповісти
Велика Британія	24,0	53,8	9,6	3,3	9,2
Німеччина	24,6	54,6	9,7	3,0	8,1
Білорусь	16,8	41,6	19,8	11,2	10,6
США	23,5	46,2	14,2	6,4	9,8

Джерело: [4]

Отримані результати досліджень, дають підстави стверджувати, що громадяни України під час опитування керувалися тим наскільки ці країни допомагають українцям під час російсько-української війни, та чи не є ці країни співучасниками терористичних злочинів проти України. Саме цим пояснюється падіння рівня довіри до сусідньої держави, яка цілком підтримала військові дії росії відносно України. Підтверджує критерій вподобань українців і рейтинг Forbes, де на першому місці за 11 критеріями і максимальною 100-бальною оцінкою балів опинилася саме Польща. Приблизно однаково до результатів Таблиці 1 розташувалися й інші країни.

Таблиця 3 – Рейтинг підтримки України іноземними країнами 2022 року, (%)

Країна	Фінансова допомога млрд	Допомога Україні % від ВВП	Рейтинг дружності
Польща	3,1	0,46	97
США	45,8	0,22	96
Естонія	0,3	0,81	95
Латвія	0,3	0,72	94
Велика Британія	5,2	0,18	88
Франція	3,6	0,08	77
Німеччина	4,0	0,06	72

Джерело: [6]

Окремо слід розглянути динаміку суспільного ставлення до росії. Центр Разумкова також проводив опитування у попередні роки. Тож, за допомогою цих даних можна побачити, як змінювалася думка громадян України щодо громадян росії протягом 2014-2017 рр. Ці зміни наведено в таблиці 4.

Таблиця 4 – Ставлення українців до громадян росії з 2014 до 2023 рр., (%)

Рік	Ставлення цілком негативне	Ставлення цілком позитивне
2013	13,8	16,9
2014	44,4	7,2
2021	38,2	7,5
2023	87,6	1,6

Джерело: [4]

Примітним є й те, що ще в 2014 році 10,1% українців вважали цю країну стратегічним партнером, а, відповідно й довіряли їй. «Це переважно люди старші 45 років, що великою мірою означає поступову, але безповоротну втрату росією свого колись визначального «м'якого впливу» на Україну [2].

Також під час опитування Центром Разумкова було досліджено, що серед тих, хто спілкується вдома переважно українською мовою, ставляться до росії негативно 95,5%, серед тих, хто спілкується російською — 88%. Тобто немає значної різниці, якою мовою спілкуються українці, всі ставляться до росії переважно негативно.

Щодо ставлення українців до іноземних політиків, то в цьому випадку за результатами опитування помітно, що українці відповідали за тією ж логікою, що і в попередніх опитуваннях. Найбільш позитивні відгуки отримали політики, я відгукуються добре про Україну, засуджують збройну агресію росії проти України та допомагають українцям різними методами. Результати наведено в Таблиці 5. За даними таблиці, ми бачимо, що більшість респондентів висловлюють позитивне ставлення до таких іноземних політиків: Борис Джонсон (87%), Анджей Дуда (86%), Джо Байден (83%), Урсула фон дер Ляєн (61%), Емманюель Макрон (59,5%).

Цікаво, що відносно персональних вподобань представників певних країн, позиції не збігаються: на першому місці опинився Борис Джонсон, а не Анджей Дуда, чи президент США, чия позиція в Таблиці 3 третя. Це свідчить про те, що взаємозалежність країна – допомога – особистість не завжди тотожні, людські якості конкретних осіб, їх висловлювання і діяльність мають більший вплив на формування рейтингу вподобань українського суспільства.

Переважає негативне ставлення до таких політиків: Володимир Путін (97%), Олександр Лукашенко (92%), Віктор Орбан (60%), Ангела Меркель (52%).

Таблиця 5 – Ставлення українців до іноземних політиків, (%)

Прізвище та ім'я	Ставлення	Кількість (%)
Борис Джонсон	позитивне	87
Анджей Дуда	позитивне	86
Джо Байден	позитивне	83
Урсула фон дер Ляєн	позитивне	61
Емманюель Макрон	позитивне	59,5
Володимир Путін	негативне	97
Олександр Лукашенко	негативне	92
Віктор Орбан	негативне	60
Ангела Меркель	негативне	52

Джерело: [4]

Відчутною для українців стала і допомога різних міжнародних організацій у протистоянні російській агресії. Візьмемо до уваги найбільш відомі організації: ООН, ЄС, МАГАТЕ, ОБСЄ, НАТО, адже підтримка кожної з цих організацій є важливою для України в умовах війни. Досить дивно, що найнижчий середній бал є в організації, яка мала б захищати безпеку і співробітництво в Європі. Вважаємо, що рейтинг багатьох міжнародних організацій після терористичного акту на Каховській ГЕС 6 червня впаде ще нижче, адже офіційні заяви усіх організацій були «досить обережними», однак поки ще рано говорити про якісь цифри, бо жодних досліджень наразі не проводилося. Найвище українці оцінюють діяльність ЄС щодо підтримки України – середній бал 3,8.

Таблиця 6 – Оцінка допомоги кожної з міжнародних організацій Україні у протистоянні російській агресії, жовтень-листопад 2022 року, (%)

Організація	Оцінка діяльності за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де «1» означає, що підтримка є зовсім неефективною, «5» — дуже ефективною.					Середній бал
	1	2	3	4	5	
ОБСЄ	36,6	28,6	20,5	9,8	2,7	2,1
ООН	17,9	40,2	26,8	11,6	2,7	2,4
МАГАТЕ	8,9	35,7	37,5	9,8	1,8	2,6
НАТО	3,6	12,5	29,5	33,9	17,9	3,5
ЄС	0	5,4	21,4	56,3	16,1	3,8

Джерело: [5]

Висновки. У процесі аналізу результатів опитувань різних років було з'ясовано, що основним критерієм ставлення українців до зарубіжних країн, політиків і міжнародних організацій є їх підтримка України у боротьбі проти агресора. Такий показник свідчить про те, що для українців наразі життєвоважливим є оборона і збереження цілісності держави. При

цьому помітною є зміна ставлення до багатьох країн упродовж всього періоду агресії з 2014 року.

Щодо ставлення до громадян країни-терориста та росії в цілому, з'ясовано, що з часом українці змінювали свою думку, зважаючи на війну 2014-2023 рр. Зміна ставлення до росії з позитивного до негативного, позитивно (з позиції формування національної ідентичності, націєтворчих процесів тощо) вплинула на свідомість українців. Вони почали більше цікавитися культурою та традиціями своєї країни, та не посилятися у цьому на росію. Одним із прикладів цьому є збільшена кількість громадян України, що розмовляють українською: «соціологічна група «Рейтинг» 17–18 серпня 2022 року проводила загальнонаціональне опитування, згідно якого 51% опитаних зазначили, що розмовляють удома українською (у квітні 2022 року так зазначили 48%), третина – двома мовами, а 13% зазначили, що розмовляють російською» [1].

У перспективі – дослідити рівень довіри українців до міжнародних організацій, які пасивно відреагували на екологічну, гуманітарну катастрофу після підриву терористами Каховської ГЕС.

Список літератури:

1. 24% російськомовних повністю перейшли на спілкування українською, – соціологія. URL: <https://zbruc.eu/node/112975>
2. Бурковський П. Хто наш друг: як змінюється оцінка українців щодо найбільших союзників. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/18/7120971/>
3. Громадяни України про безпеку: оцінки, загрози, шляхи вирішення проблем. URL: https://razumkov.org.ua/upload/1412757450_file.pdf
4. Зовнішньополітичні орієнтації громадян України, оцінка зовнішньої політики влади, ставлення до іноземних держав та політиків (лютий–березень 2023р.). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/zovnishnopolitychni-oriantatsii-gromadian-ukrainy-otsinka-zovnishnoi-polityky-vlady-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-ta-politykiv-liutyi-berezen-2023r>
5. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. №1-2 (187-188) 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
6. Які країни найбільше допомогли Україні з початку війни – рейтинг Forbes. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/01/novyna/polityka/yaki-krayiny-najbilshe-dopomohly-ukrayini-pochatku-vijny-rejtynh-forbes>

Referenses:

1. 24% rosiiskomovnykh povnistiu pereishly na spilkuvannia ukrainskoiu, – sotsiolohiia. [24% of Russian-speakers completely switched to communicating in Ukrainian, - sociology]. Available at: <https://zbruc.eu/node/112975>
2. Burkovskiy, P. *Khto nash druh: yak zminiuietsia otsinka ukrainsiv shchodo naibilshykh soiuznykiv* [Who is our friend: how Ukrainians' assessment of their biggest allies is changing]. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/18/7120971/>
3. *Hromadiany Ukrainy pro bezpeku: otsinky, zahrozy, shliakhy vyrishennia problem* [Citizens of Ukraine on security: assessments, threats, ways to solve problems]. Available at: https://razumkov.org.ua/upload/1412757450_file.pdf
4. *Zovnishnopolitychni oriientatsii hromadian Ukrainy, otsinka zovnishnoi polityky vlady, stavlennia do inozemnykh derzhav ta politykiv (liutyi–berezen 2023r.)* [Foreign policy orientations of citizens of Ukraine, evaluation of the government's foreign policy, attitude towards foreign countries and politicians (February–March 2023)]. *Razumkov tsentr* [Razumkov Center]. Available at: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/zovnishnopolitychni-oriantatsii-gromadian-ukrainy-otsinka-zovnishnoi-polityky-vlady-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-ta-politykiv-liutyi-berezen-2023r>

5. *Ukraina na shliakhu do YeS: realii i perspektyvy* [Ukraine on the way to the EU: realities and prospects]. *Natsionalna bezpeka i oborona* [National security and defense]. 2022, No. 1-2 (187-188). Available at: URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

6. *Yaki krainy naibilshe dopomohly Ukraini z pochatku viiny – reitynh Forbes* [Which countries have helped Ukraine the most since the beginning of the war - Forbes rating]. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/01/novyna/polityka/yaki-krainy-najbilshe-dopomohly-ukrayini-pochatku-vijny-rejtynh-forbes>

Objective of the article is to investigate the transformation of public opinion of Ukrainians regarding the domestic and foreign political processes of the country by comparing sociological surveys on the attitude of Ukrainian citizens to various politicians and states.

Methods. The main scientific results are obtained by analyzing the statistical data of surveys of various sociological institutes in the period from 2011 to 2022, based on the survey data conducted by the sociological service of the Razumkov Center together with the Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation, Forbes magazine.

Results. Considering that the process of European integration of Ukraine takes place in rather difficult conditions of the struggle for independence, the purpose of the study is to transform the public opinion of Ukrainians regarding the country's domestic and foreign political processes by comparing sociological surveys on the attitude of Ukrainian citizens to various politicians and states. In the process of analyzing the results of polls from different years, it is found that the main criterion for the attitude of Ukrainians towards foreign countries, politicians and international organizations is their support for Ukraine in the fight against the aggressor. The leader country that most supports Ukrainians in various fields is Poland, however, among personal preferences, the President of Poland takes an honorable second place after Boris Johnson. This indicates that the interdependence "country – aid – individual" is not always the same, that is, the human qualities of specific individuals, their statements and activities have a greater influence on the formation of the rating of Ukrainian society's preferences. Despite everything, the analyzed data indicate that defense and preservation of the integrity of the state are vitally important for Ukrainians at the moment. At the same time, the change in attitude towards many countries during the entire period of aggression since 2014 is noticeable. In the future, we have in mind to investigate the level of trust of Ukrainians in international organizations that passively reacted to the environmental and humanitarian disaster after the terrorists blew up the Kakhovska hydroelectric power station.

Key words: aggressor country, war, public opinion, transformation of society, public opinion.

Дата надходження рукопису 11.05.2023

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-74-79

УДК 343.9

Шульженко І. В.,
канд. юрид. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0414-6686

Дядюра К. В.,
здобувач вищої освіти

e-mail: diadiura@donnuet.edu.ua

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

Shulzhenko I. V.,
PhD in Juridical sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail:
shulzhenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0414-6686

Diadiura K. V.,
Student

e-mail: diadiura@donnuet.edu.ua

ECONOMIC SECURITY BUREAU OF UKRAINE: ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE, INTERNATIONAL EXPERIENCE AND WAYS OF REFORMING

***Мета.** Метою статті є аналіз нормативно-правової бази щодо визначення правового статусу, повноважень та завдань Бюро економічної безпеки України, розгляд досвіду зарубіжних країн щодо забезпечення економічної безпеки держави з боку їх правоохоронних органів, визначення потенційних недоліків у роботі Бюро економічної безпеки України та розробка практичних кроків для підвищення рівня його ефективної діяльності.*

***Методи.** У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: теоретичне узагальнення – при розгляді нормативно-правових актів пов'язаних з економічною безпекою та діяльністю Бюро економічної безпеки України; аналіз і синтез – при ідентифікації основних функцій, завдань та статей Кримінального кодексу України які закріплені за Бюро економічної безпеки України, та при наведенні досвіду зарубіжних країн щодо забезпечення економічної безпеки; індукція та дедукція – при розкритті потенційних недоліків у діяльності Бюро економічної безпеки України та обґрунтуванні заходів щодо реформування діяльності Бюро економічної безпеки України для підвищення рівня його ефективної діяльності.*

***Результати.** Було розглянуто нормативно-правові акти пов'язані з економічною безпекою та діяльністю Бюро економічної безпеки України. Ідентифіковані основні функції, завдання та статі Кримінального кодексу України які закріплені за Бюро економічної безпеки України, наведено досвід зарубіжних країн щодо забезпечення економічної безпеки (на прикладі США, Великої Британії, Італії). Визначені потенційні недоліки у діяльності Бюро економічної безпеки України та зазначені кроки щодо реформування діяльності Бюро економічної безпеки України для підвищення рівня його ефективної діяльності.*

***Ключові слова:** економічна безпека, національна безпека, Бюро економічної безпеки України, фінансові правопорушення, правоохоронні органи, аналітика, ризик-орієнтований підхід, кримінальний аналіз, воєнний стан.*

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки держави на належному рівні є однією із головних передумов для її безперервного розвитку та збереження незалежності і

цілісності в цілому. Реалізація вищезазначених цілей є можливою при побудові і дії ефективної та розвиненої системи, яка складається зі спеціально створених державних інституцій щодо забезпечення економічної безпеки держави та запобіганню здійснення економічних злочинів. У 2021 році в Україні був створений новий правоохоронний орган – Бюро економічної безпеки України, головною метою якого є забезпечення економічної безпеки держави. Дослідження діяльності Бюро економічної безпеки України, особливо в умовах дії воєнного стану в країні є одним із найактуальніших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням щодо дослідження правового статусу, повноважень та діяльності Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ) в цілому, розгляду досвіду зарубіжних країн щодо забезпечення економічної безпеки держави з боку правоохоронних органів, присвячено достатньо праць науковців, особливо серед яких можна виділити наступних: Добровольська В. В., Карелін В. В., Марчевський С. В., Моргун Н. С., Піхоцька М. Р., Пузирна Н. С., Резнік О. М., Стебляк А. В., Терехов В. Ю., Шевчук В. М., Шевчук О. О. та багато інших.

Мета статті – аналіз нормативно-правової бази щодо визначення правового статусу, повноважень та завдань БЕБ, розгляд досвіду зарубіжних країн щодо забезпечення економічної безпеки держави з боку їх правоохоронних органів, визначення потенційних недоліків у роботі БЕБ та розробка практичних кроків для підвищення рівня його ефективної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суб'єкти забезпечення національної безпеки України, у тому числі і економічної представлені у статті 12 Закону України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [1], але варто відмітити, не дивлячись на те, що Бюро економічної безпеки України є безпосереднім суб'єктом у протидії правопорушенням, що загрожують економіці держави, він не зазначений у статті 12 вищезгаданого закону.

Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції [2].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28.01.2021 р. № 1150-IX основними завданнями БЕБ є [2]:

- виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;
- оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;
- надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки;
- забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави;
- збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому;
- планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності;
- виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги;
- складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки.

М. Р. Піхоцька зазначає, що виконання правоохоронної функції співробітниками БЕБ полягає у виявленні та розкритті конкретних фінансових злочинів, тоді як аналітична функція

охоплює м'які навички, що допомагають виявити і вирішити складні проблеми. Економічна функція БЕБ, у свою чергу, проявляється у захисті приватної власності, підтримці правопорядку і забезпеченні національної безпеки, спрямуванні податків на чітко визначені цілі, наданні публічних послуг у фінансовому секторі, регулюванні суспільно-економічних галузей суспільного життя, у макро-економічному управлінні, забезпеченні фіскальної і монетарної політики задля контролю ділового циклу [3, с. 121-122].

БЕБ займається розслідуванням усіх злочинів у сфері публічних фінансів (економічних, фінансових і податкових). Такі правоохоронні функції до створення БЕБ були у економічних підрозділах СБУ, МВС та податкової міліції яка була ліквідована.

БЕБ в основному у своїй діяльності займається аналітикою баз даних та виявляє системні злочини, без проведення оперативно-розшукових заходів та обшуків. При створенні БЕБ у нормативно-правове забезпечення його діяльності була закладена імплементація нової моделі поліцейської діяльності, яка довгий час вже використовується у країнах Європи та США. Модель складається з кримінального аналізу та керованої розвідувальної аналітики (ILP – Intelligence Led Policing), яка дає можливість правоохоронцям на один крок випереджати злочинців. ILP модель дає правоохоронним аналітикам можливість визначати і бачити тенденції та закономірності, що пов'язують різні злочини, осіб та місцезнаходження, що в свою чергу, підвищує ефективність по запобіганню злочинів для економічної безпеки держави.

За БЕБ закріплені наступні статті Кримінального кодексу України: 200, 203-2, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233. В окремих випадках, згідно з пп. 2-3 ч. 4 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України БЕБ надано повноваження із розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 210, 211, 192, 358, 366, 369 Кримінального кодексу України (розслідування фінансових та податкових правопорушень; підробка грошей та фінансової документації; виготовлення та розповсюдження нелегальних підакцизних товарів (тютюнові вироби, паливо та алкоголь); махінації зі сплатою податків, фальсифікація податкової звітності; перешкоджання законній господарській діяльності; шахрайство з ПДВ (при бюджетному відшкодуванні ПДВ) тощо) [4].

В умовах воєнного стану БЕБ зосередила свою роботу за наступними напрямками [5]:

- виявлення та реагування на необґрунтоване завищення цін;
- виявлення та зупинення діяльності тих підприємств, які здійснюють незаконну торгівлю з росією та Білоруссю, у тому числі переміщення товарів контрабандним шляхом;
- встановлення суб'єктів господарської діяльності, де кінцевими бенефіціарами є резиденти росії та Білорусії;
- встановлення активів росії та Білорусії, а також їх громадян;
- попередження незаконних дій з гуманітарною допомогою;
- боротьба з негативними проявами, які заважають бізнесу відновлювати економіку держави та розслідування кримінальних проваджень.

Розглянемо досвід інших країн щодо створення правоохоронних органів з розслідування фінансових правопорушень.

Так у США відповідну діяльність здійснює окрема секція (FCS) ФБР, Державне агентство із протидії фінансовим злочинам (FinCEN) і Служба внутрішніх доходів (IRS). На FCS покладені функції виявлення та запобігання різним видам економічного шахрайства (корпоративного, іпотечного, сировинного та іншого). FinCEN зосереджено на зборі та аналізі відомостей про фінансові транзакції загалом. Мета відомства – боротьба із відмиванням коштів та захист фінансової системи держави від злочинного використання. Зона відповідальності IRS – покарання порушників податкового законодавства, а також низка інших злочинів (фіктивне банкрутство, нелегальний гральний бізнес тощо) [6, с. 190].

Також президент США відповідно до закону про «Міжнародний закон про надзвичайні економічні повноваження» (IEEPA) від 28.10.1977 р. може заморожувати рахунки, вводити

ембарго та конфіскувати активи, блокувати транзакції, якщо спостерігається висока загроза національній безпеці, та економічній в тому числі.

У Великій Британії органом економічної безпеки є Управління реалізації фінансових санкцій (Office of Financial Sanctions Implementation) – структура Міністерства економіки та фінансів Великої Британії, до компетенції якої входить роз'яснення, застосування і виконання фінансових санкцій у цій країні [7, с. 82].

При створенні БЕБ законодавці особливо аналізували передовий досвід Італії щодо забезпечення економічної безпеки. Так в Італії створена Фінансова гвардія Італії (La Guardia di Finanza), яка здійснює податковий контроль та митний контроль і також контроль за використанням бюджетних коштів, нагляд за піддакцизними товарами тощо.

Фінансова гвардія Італії складається з кількох спеціалізованих управлінь: Центральна служба кримінальних розслідувань (SCICO); підрозділ по боротьбі з організованою злочинністю (GICO), у який структурно входить підрозділ по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів (GOA); Антитерористичне відомство (ATPI); група по боротьбі з фінансовим шахрайством (GRF); інші відділення [8, с. 144].

Керівництво спеціальних відділів, які безпосередньо направлені на протидію економічним правопорушенням, координує діяльність трьох підрозділів Фінансової гвардії Італії [9, с. 367-368]:

- Командування захисту державних фінансів, що проводить аналіз витрат державного та муніципальних бюджетів, а також вивчає факти шахрайства в країні та в Євросоюзі і на основі проведеного аналізу розробляє плани діяльності для територіальних підрозділів відомства;

- Командування захисту економіки, до завдань якого відноситься захист державних заощаджень, руху внутрішньодержавних грошових потоків, фінансових ринків, у тому числі за допомогою боротьби з нецільовим використанням державних коштів, протидії відмиванню доходів, отриманих незаконним шляхом, та організованої злочинності в економічній сфері;

- Командування спеціальних підрозділів, яке безпосередньо взаємодіє з регіональною владою, парламентськими комісіями з розслідування злочинів, Верховним комісаром із запобігання та протидії корупції та іншим незаконним явищам.

Аналізуючи процес створення БЕБ та перші кроки в його діяльності, можна виділити наступні недоліки:

- відсутність ефективної методології при проведенні конкурсу на керівні посади у центральному апараті та територіальних управліннях БЕБ;

- перехід майже 80% працівників ліквідованої податкової міліції на роботу у БЕБ, що створює високий ризик прояву корупційних зловживань та використання старих методів при розслідуванні економічних правопорушень;

- низький професійний рівень працівників, який проявляється в частині здійснення кримінального аналізу та застосуванні ризик-орієнтованого підходу.

Для підвищення ефективності БЕБ з урахуванням існуючих недоліків, варто застосувати наступні кроки:

- змінити методологію тестування і співбесіди та порядок формування конкурсної комісії з обрання голови БЕБ, його заступників та керівників територіальних управлінь і їх заступників (з урахуванням досвіду комісій з обрання керівників таких антикорупційних органів як НАБУ, САП, НАЗК);

- включити БЕБ у статтю 12 Закону України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII як суб'єкта забезпечення національної безпеки України;

- зобов'язати залучати бізнес-асоціації, недержавні аналітичні центри під час визначення критеріїв ризиків в рамках використання ризик-орієнтованого підходу та проводити періодичне підвищення кваліфікації працівників аналітичного відділу шляхом залучення міжнародних експертів;

- провести повну переатестацію працівників БЕБ та запровадити заборону на обіймання посад для працівників ліквідованої податкової міліції;

- надати повноваження БЕБ проводити аналіз витрат державного та місцевих бюджетів, як превентивний крок для забезпечення економічної безпеки держави.

Висновки. Таким чином, реформування системи забезпечення економічної безпеки держави шляхом створення БЕБ як єдиного правоохоронного органу з розгляду та запобігання економічних злочинів має досить важливе значення, в період дії воєнного стану та в рамках євроінтеграції України до Європейського союзу в цілому. Водночас треба відмітити, що існують недоліки щодо застосування ризик-орієнтованого підходу та кримінального аналізу. Вирішення вищенаведених недоліків у проведеному дослідженні підвищить ефективність БЕБ у діяльності щодо розслідування економічних злочинів та зробить рівень довіри з боку населення та бізнесу більш високим. У найближчому майбутньому БЕБ може стати одним із головних гарантів економічного зростання нашої держави, зростання фінансової активності та детінізації бізнесу в цілому.

Список літератури

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Дата звернення 07.03.2022).
2. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (Дата звернення 07.03.2022).
3. Піхоцька М. Р. Бюро економічної безпеки як новітній суб'єкт державного фінансового контролю. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2021. Вип. 7. С. 117-125.
4. Кримінальний кодекс України: Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> (Дата звернення 09.03.2022).
5. У пріоритетах БЕБ – сприяння відновленню економіки. Офіційний сайт Кабінету міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-prioritetah-beb-spriyannya-vidnovlennyu-ekonomiki> (Дата звернення 10.03.2022).
6. Стеблянюк А. В., Лісов Д. А. Бюро економічної безпеки як суб'єкт забезпечення економічної безпеки. *Нове українське право*. 2021. Вип. 6. С. 187-191.
7. Пузирна Н. С. Правові аспекти створення та діяльності Бюро економічної безпеки України. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. С. 80-83.
8. Леженко І. П. Організаційно-правові засади функціонування фінансової гвардії Італії (La Guardia di Finanza). *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1-2 (10-11). С. 142-148.
9. Резнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис.... докт. юрид. наук: 12.00.07. Суми, СумДУ. 2019. 509 с.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018). The Law of Ukraine 'On the national security of Ukraine' of 21.06.2018. № 2469-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021). The Law of Ukraine 'On the Economic Security Bureau of Ukraine' of 28.01.2021. № 1150-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
3. Pikhotska, M. R. (2021). *Biuro ekonomichnoi bezpeky yak novitnii subiekt derzhavnoho finansovoho kontroliu* [Economic Security Bureau as the newest subject of state financial control]. *Ekonomichnyi visnyk. Serii: finansy, oblik, opodatkuвання* [Economic Bulletin. Series: finance, accounting, taxation], issue 7, pp. 117-125.
4. Criminal codex of Ukraine of 05.04.2001 № 2341-III (2001). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>

5. Cabinet of Ministers of Ukraine. *U prioritetakh BEB – spriannya vidnovlenniu ekonomiky* [Among the priorities of ESBU is to promote the recovery of the economy] Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-prioritetah-beb-spriannya-vidnovlenniu-ekonomiky>

6. Steblianko, A. V. & Lisov, D. A. (2021). *Biuro ekonomichnoi bezpeky yak subiekt zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky* [Economic Security Bureau as a subject of ensuring economic security]. *Nove ukrainske pravo* [New Ukrainian law], issue 6, pp. 187-191.

7. Puzyrna, N. S. (2021). *Pravovi aspekty stvorennia ta diialnosti Biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Legal aspects of the creation and activity of the Economic Security Bureau of Ukraine]. *Juris Europensis Scientia*, issue 2, pp. 80-83.

8. Lezhnenko, I. P. (2018). *Orhanizatsiino-pravovi zasady funktsionuvannia finansovoi hvardii Italii (La Guardia di Finanza)* [Organizational and legal principles of the functioning of the financial guard of Italy (La Guardia di Finanza)]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)* [International Legal Bulletin: Current Problems of Modernity (Theory and Practice)], issue 1-2 (10-11), pp. 142-148.

9. Riezniak, O. M. (2019). *Administratyvno-pravovi zasady diialnosti pravoohoronnykh orhaniv iz zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: dys.... dokt. yuryd. Nauk* [Administrative and legal principles of the activity of law enforcement agencies to ensure the financial and economic security of Ukraine: Dr jurid. sci. diss]. Sumy, SumySU Publ., 509 p.

Objective. *The objective of the article is to analyze the legal framework for determining the legal status, powers and tasks of the Economic Security Bureau of Ukraine, to consider the experience of foreign countries in ensuring the economic security of the state by their law enforcement agencies, to identify potential shortcomings in the work of the Economic Security Bureau of Ukraine, and to develop practical steps for increasing the level of its effective activity.*

Methods. *The following general scientific methods are used in the research process: theoretical generalization – when considering legal acts related to economic security and the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine; analysis and synthesis - when identifying the main functions, tasks and articles of the Criminal Code of Ukraine that are assigned to the Economic Security Bureau of Ukraine, and when citing the experience of foreign countries in ensuring economic security; induction and deduction - when revealing potential shortcomings in the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine and justifying measures to reform the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine to increase the level of its effective activity.*

Results. *Regulatory acts related to economic security and the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine are considered. The main functions, tasks, and articles of the Criminal Code of Ukraine, which are assigned to the Economic Security Bureau of Ukraine, are identified, and the experience of foreign countries in ensuring economic security is given (using the example of the USA, Great Britain, and Italy). Potential shortcomings in the activity of the Economic Security Bureau of Ukraine are identified and steps to reform the activity of the Economic Security Bureau of Ukraine to increase the level of its effective activity are indicated.*

Key words: *economic security, national security, Economic Security Bureau of Ukraine, financial crimes, law enforcement agencies, analytics, risk-oriented approach, criminal analysis, martial law.*

Дата надходження рукопису 12.05.2023

КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-26-1-80-86

УДК 81'255.4:39(045)

Остапенко С. А.,
кандидат пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854

Гончаренко А. О.,
студентка

e-mail: goncharenko_ao@donnuet.edu.ua

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ НА ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД

Ostapenko S. A.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854

Honcharenko A. O.,
Student

e-mail: goncharenko_ao@donnuet.edu.ua

CULTURAL DIFFERENCES INFLUENCE ON LITERARY TRANSLATION

Мета. Метою статті є дослідити складові впливу культурних відмінностей на художній переклад; проаналізувати проблеми, що виникають під час перекладу культурно-специфічних елементів, і запропонувати методи та стратегії, що використовуються для досягнення точності та адекватності художнього перекладу.

Методи. Основні наукові результати отримано за допомогою таких методів, як аналіз та узагальнення наукової та навчально-методичної літератури з проблем художнього перекладу; системний аналіз; поєднання культурологічного та логічного методів у дослідженні; виокремлення підсистем складних об'єктів та їх системний аналіз, інтегральний підхід до вивчення лінгвістичних явищ.

Результати. Грунтуючись на останніх дослідженнях, стаття надає нові ідеї та підходи до вирішення проблем, пов'язаних із відтворенням культурних відмінностей у художньому перекладі.

Автори акцентують увагу на важливості поширення літературних творів серед носіїв інших культур, а саме: передачі культурної спадщини; підвищенні рівня міжкультурного розуміння; розширенні аудиторії реципієнтів; збереженні літературної цінності.

Культурні відмінності вимагають від перекладача глибокого розуміння та чутливості до різних аспектів культури. Це дозволяє зберегти і передати не лише лінгвістичний зміст, а й багатство культурної спадщини, яка є невід'ємною частиною художніх творів. Отже, розуміння культурних особливостей та контексту має важливе значення для точного та адекватного перекладу літературних творів. Зазначаються наступні вимоги до такого виду перекладу: точність передачі значень; адаптація культурного контексту; передача нюансів і стилів; повага до культурної ідентичності.

Значна увага приділяється методам та стратегіям, що використовуються для передачі культурної інформації у перекладі: підбір еквівалентних культурних елементів; пояснення та адаптація; конкретизація та узагальнення; локалізація; контекстуальний переклад.

Автори доходять висновку, що сучасні тенденції та виклики у художньому перекладі вимагають від перекладачів обліку культурних відмінностей, міжкультурної колаборації, використання нових медіа засобів та розвитку культурної чутливості.

Ключові слова: художній переклад, культурні відмінності, культурно-специфічні елементи, адаптація, інтерпретація.

Постановка проблеми. Зі зростанням міжкультурних взаємодій та поширення літератури по всьому світу, художні переклади стають все більш важливими. Однак, культурні відмінності можуть представляти складнощі при передачі сенсу та емоцій оригінального твору. Перекладачі стикаються з викликом передати культурно-специфічні елементи та зберегти авторський стиль та «голос».

Аналіз останніх досліджень. В останні роки дослідники активно вивчали вплив культурних відмінностей на художній переклад. Одні дослідження фокусувалися на проблемах перекладу культурно-специфічних елементів, таких як ідіоми та образи (І. Голубовська, Р. Зорівчак, В. Костомаров, М. Кочерган, О. Снитко, О. Тупиця, Н. Хіль та ін.). Інші (Ю. Найда, Л. Венуті, Г. Турі, Дж. Холмс, У. Еко, С. Велединська, Л. Ставицька, О. Горбач та ін.) – звертали увагу на роль перекладача в адаптації та трансформації творів для адекватної їх передачі у новій культурі. Деякі науковці досліджували вплив культурних відмінностей на рецепцію та інтерпретацію перекладених творів ((Ж. Мунен, М. Снелл-Хорнбі, Ю. Хольц-Мянттері та ін.).

Метою статті є дослідити складові впливу культурних відмінностей на художній переклад. Авторі прагнуть проаналізувати проблеми, що виникають під час перекладу культурно-специфічних елементів, і запропонувати методи та стратегії, що використовуються для досягнення точності та адекватності художнього перекладу. Грунтуючись на останніх дослідженнях, стаття надає нові ідеї та підходи до вирішення проблем, пов'язаних із відтворенням культурних відмінностей у художньому перекладі.

Виклад основного матеріалу. Художній переклад – це процес передачі літературних творів з однієї мови на іншу із збереженням авторського стилю, емоцій, ідей та образів. Він включає переклад прози, поезії, драматургії та інших художніх жанрів.

Мета художнього перекладу полягає у передачі як буквального значення слів і фраз, та й змісту, емоцій і атмосфери оригінального твору. Основне завдання перекладача – відтворити та передати авторську ідею та стилістичну насиченість твору цільовою мовою, враховуючи культурні особливості та специфіку обох мов. Мета художнього перекладу полягає в тому, щоб зробити твір доступним і зрозумілим для читачів, що знаходяться в іншому культурному середовищі, зберігаючи його художню та естетичну цінність.

Художній переклад відіграє важливу роль у поширенні літературних творів серед носіїв інших культур. Ця важливість полягає на думку П. Брука у:

- передачі культурної спадщини – художній переклад дозволяє переносити літературні твори з однієї культури до іншої, зберігаючи та поширюючи цінності, ідеї та культурну спадщину; він дозволяє читачам зануритись у світогляд та досвід інших народів та розширити свій кругозір;
- *підвищенні рівня міжкультурного розуміння* – художній переклад сприяє подоланню мовних та культурних бар'єрів, допомагаючи людям з різних країн зрозуміти та оцінити літературу одне одного; він сприяє діалогу та взаємодії між різними культурами, сприяючи розвитку толерантності та міжкультурної гармонії;
- *розширенні аудиторії реципієнтів* – художній переклад дозволяє авторам досягти нових читачів та розширити свою аудиторію за межами своєї рідної країни; він дає можливість творам проникнути на міжнародний ринок та отримати визнання та успіх у різних частинах світу;
- *збереженні літературної цінності* – художній переклад вимагає від перекладача не тільки лінгвістичної компетенції, а й почуття стилю, естетики і тонких нюансів; він дозволяє

зберегти та передати літературні особливості оригіналу, такі як поетичність, метафоричність, ритм та образність, забезпечуючи збереження справжньої цінності твору.

Таким чином, художній переклад відіграє ключову роль у поширенні літературних творів, сприяючи обміну культурними цінностями, розширенню аудиторії та збереженню літературної спадщини.[1, с. 44]

Культурні відмінності художніх творів мають значний вплив на процес та результат перекладу. Можна виділити наступні їх складові:

- *Мовні та лінгвістичні особливості.* Кожна культура має свої унікальні лінгвістичні особливості, такі як ідіоми, прислів'я, метафори та культурно-специфічні вирази. Перекладач повинен враховувати ці відмінності та знайти відповідні вирази та звороти, щоб передати ідеї та емоції оригінального тексту у контексті цільової культури.

- *Соціокультурний контекст.* Культурні відмінності відбиваються у соціальних, історичних, релігійних та інших аспектах життя. Перекладач повинен враховувати ці аспекти та адаптувати переклад таким чином, щоб він був зрозумілим та відповідав цінностям та нормам цільової культури. Наприклад, релігійні терміни, традиції чи звичаї можуть вимагати особливої уваги та точності при перекладі.

- *Чутливість до культурних нюансів.* Художні тексти часто містять культурно-специфічні нюанси, які не завжди легко перенесим в іншу культуру. Перекладач має бути чутливим до таких нюансів і шукати відповідні контекстуальні еквіваленти або використовувати стратегії, такі як пояснення чи адаптація, щоб передати оригінальні емоції та атмосферу.

Таким чином, культурні відмінності вимагають від перекладача глибокого розуміння та чутливості до різних аспектів культури. Це дозволяє зберегти і передати не лише лінгвістичний зміст, а й багатство культурної спадщини, яка є невід'ємною частиною художніх творів. [6, с. 67].

Мета перекладу літературних творів, як зазначалось раніше, полягає у передачі та збереженні естетичного та художнього досвіду автора для аудиторії цільової культури.

Розуміння культурних особливостей та контексту має важливе значення для точного та адекватного перекладу літературних творів. Л. Самовар виділяє наступні вимоги до такого виду перекладу:

- *Точність передачі значень.* Культурні особливості та контекст впливають на значення та конотації слів, виразів та символів. Перекладач, усвідомлюючи ці особливості, може вибирати найбільш точні та відповідні еквіваленти в цільовій мові, щоб передати оригінальний зміст та наміри автора.

- *Адаптація культурного контексту.* Літературні твори відображають життя та культуру автора та їх історичний та соціальний контекст. Перекладач повинен враховувати цей контекст, щоб адаптувати переклад таким чином, щоб він був зрозумілим і доступним для цільової аудиторії.

- *Передача нюансів та стилів.* Культурні особливості впливають на стилістику, ритм, метафори та інші літературні елементи. Розуміння цих особливостей дозволяє перекладачеві зберігати нюанси та стиль оригіналу, що є важливим аспектом передачі художнього досвіду автора.

- *Уникнення непорозумінь.* Недотримання культурних особливостей та контексту може призвести до непорозумінь, неправильних тлумачень та змішань у перекладі. Перекладач, володіючи знаннями про цільову культуру, має уникати цих помилок та забезпечити точність та розуміння перекладу.

- *Повага до культурної ідентичності.* Розуміння культурних особливостей та контексту допомагає перекладачеві зберігати культурну ідентичність оригіналу. Це дозволяє аудиторії цільової культури повною мірою оцінити та поринути у літературний твір, зберігаючи його автентичність та цінність.

Таким чином, розуміння культурних особливостей та контексту є невід'ємною частиною точного та адекватного перекладу літературних творів, дозволяючи зберегти цілісність та художній досвід оригіналу для аудиторії цільової культури. [5, с. 97].

Переклад культурно-специфічних елементів становить деякі складнощі, у зв'язку з якими виникає низка проблем, серед яких можна виділити:

- *лексичні та мовні відмінності* – культурно-специфічні елементи часто пов'язані з унікальними словами, виразами та термінами, які можуть бути важко або неможливо точно перекласти іншою мовою; цможе бути викликано відсутністю відповідних еквівалентів чи відмінностями у мовній системі;

- *культурні норми та цінності* – деякі культурно-специфічні елементи можуть бути тісно пов'язані з культурними нормами, цінностями та традиціями, які відрізняються від тих, що прийняті у цільовій культурі. Перекладач повинен знайти баланс між збереженням автентичності та зрозумілістю для аудиторії цільової мови;

- *ідіоми та метафори* – культурно-специфічні ідіоми та метафори можуть мати унікальне значення та переносити певні концепції чи образи; їхній переклад потребує як лексичної заміни, так і передачі сенсу та емоційного навантаження, що може бути складно в іншій мові та культурі;

- *історичний та соціокультурний контекст* – культурно-специфічні елементи можуть бути тісно пов'язані з історичними, соціальними та культурними подіями, які можуть бути незнайомими або не мати аналогів в іншій культурі. Перекладач повинен досліджувати історичне та контекстуальне тло, щоб правильно зрозуміти та передати ці елементи;

- *передача нюансів та емоційного забарвлення* – культурно-специфічні елементи можуть нести певну нюансність та емоційне забарвлення, які може бути складно передати іншою мовою. Перекладач повинен використовувати відповідні стратегії та техніки, щоб зберегти ці аспекти та передати їх аудиторії цільової мови.

Справжнє розуміння та ефективне подолання цих проблем відіграють важливу роль у створенні точного та адекватного перекладу культурно-специфічних елементів. Перекладач повинен бути обізнаний про культуру та контекст і вміти приймати рішення, які зберігають сенс оригіналу, адаптуючи його до цільової аудиторії.

Дослідження методів та стратегій, що використовуються для передачі культурної інформації у перекладі, є важливим аспектом вивчення художнього перекладу. Д. Каіан виділяє наступні методи та стратегії:

- *Підбір еквівалентних культурних елементів*. Перекладач може шукати еквівалентні культурні елементи, які існують у цільовій мові та культурі. Наприклад, якщо в оригіналі згадується традиційна страва, перекладач може використовувати аналогічну традиційну страву цільової культури.

- *Пояснення та адаптація*. Перекладач може включати пояснення та адаптацію у тексті перекладу, щоб допомогти читачеві з іншої культури зрозуміти культурно-специфічні елементи. Наприклад, у виводі або вступі книги може бути надана інформація про культурні особливості або історичний контекст.

- *Конкретизація та узагальнення*. Перекладач може вибрати конкретні деталі чи узагальнені формулювання, щоб передати культурну інформацію. Наприклад, якщо в оригіналі згадується конкретне свято, перекладач може вибрати загальне формулювання, яке відображає ідею свята без згадки про конкретну назву.

- *Локалізація*. Перекладач може проводити локалізацію, тобто адаптацію тексту до цільової культури. Це може включати заміну культурно-специфічних елементів на відповідні елементи цільової культури або використання відомих цільового читача аналогів.

- *Контекстуальний переклад*. Перекладач може використовувати контекстуальний переклад, щоб передати культурні особливості. Це включає вибір мовних засобів, які передають не лише лексичний зміст, а й контекстуальну інформацію, пов'язану з культурою та традиціями. [3, с. 35].

Мета використання цих методів та стратегій полягає в тому, щоб передати культурну інформацію та зберегти естетичні, історичні та емоційні аспекти оригінального тексту у перекладі. Вони допомагають створити більш точний, адекватний і зрозумілий переклад, який передає не лише слова, а й культурний зміст та контекст.

Адаптація та трансформація є важливими аспектами художнього перекладу, особливо під час роботи з культурно-специфічними елементами. Виділяють наступні аспекти адаптації та трансформації у художньому перекладі:

- *Культурна адаптація.* Перекладач може адаптувати оригінальний текст, щоб відповідати культурі цільової мови та аудиторії. Це може включати заміну звичаїв, традицій, свят або інших культурних елементів, які не існують або незнайомі в цільовій культурі, на відповідні елементи, які більш зрозумілі та доступні для цільових читачів.

- *Лінгвістична трансформація.* Перекладач може перетворювати мовні конструкції, стилістику та вирази оригінального тексту, щоб створити більш гармонійний та природний переклад у цільовій мові. Це може включати зміну порядку слів, заміну ідіоматичних виразів на еквівалентні цільовій мові або навіть зміну стилістичного тону, щоб передати атмосферу та настрій оригінального тексту.

- *Структурна трансформація.* Перекладач може змінювати структуру оригінального тексту, щоб відповідати узусу цільової мови або ефективніше передати сенс та емоційне навантаження. Це може включати переформулювання речень, зміну параграфічного поділу або навіть реконструкцію сюжетної лінії, щоб адаптувати текст до особливостей цільової культури та літературних очікувань.

- *Контекстуальна трансформація.* Перекладач може трансформувати контекстуальні елементи, щоб адаптувати їх до цільової мови та культури. Це може включати зміну географічних, історичних чи соціальних посилань, щоб вони були зрозумілими та актуальними для цільової аудиторії.

Мета адаптації та трансформації в художньому перекладі полягає в тому, щоб створити переклад, який зберігає естетичний, культурний та емоційний вплив оригінального тексту, адаптований до цільової мови та культури. Від перекладача вимагається глибоке розуміння обох культур та тонкий баланс між збереженням авторського стилю та адаптацією тексту для аудиторії цільової мови.

Дослідження ефекту адаптації на збереження авторського стилю та «голосу» у перекладі є важливим аспектом художнього перекладу. Під час перекладу літературного твору іншою мовою та для представників іншої культури перекладачеві доводиться стикатися з викликом збереження унікальності авторського стилю та «голосу».

Збереження авторського стилю у перекладі вимагає уважного аналізу та розуміння літературного твору, щоб передати його особливості та тонкі нюанси у цільовій мові. Перекладач повинен мати можливість перенести авторський стиль, використовувати лексичні та граматичні конструкції, ритм, тональність та загальну естетику оригіналу в перекладі. Це може включати вибір відповідних слів та фраз, встановлення особливого ритму та звучання тексту, а також передачу емоційного забарвлення та стилістичних особливостей.

Збереження авторського «голосу» також є важливим аспектом перекладу. Голос автора відбиває його унікальну манеру викладу, характеристику персонажів та загальну атмосферу твору. Перекладач повинен прагнути зберегти цей «голос» і передати його в перекладі, щоб читач відчував справжній вислів автора. Це може включати підбір аналогічних виразів, використання відповідних стилістичних прийомів та врахування особливостей авторського мовлення.

Дослідження показують, що ефективна адаптація та збереження авторського стилю та «голосу» у перекладі сприяють досягненню більш точного та якісного перекладу. Вони дозволяють читачам цільової мови насолодитися оригінальним текстом, який зберігає його унікальність, виразність та авторську індивідуальність.

Вплив культурних відмінностей на рецепцію та інтерпретацію творів є важливим аспектом художнього перекладу. Культурні відмінності можуть значно впливати на те, як твір сприймається і розуміється в різних культурах.

Спочатку створений твір відбиває специфічну культурну контекстуальність, цінності, норми та традиції. Однак, при перекладі твору іншою мовою та іншою культурою, необхідно враховувати культурні особливості та очікування читачів цільової мови.

Культурні відмінності можуть впливати на інтерпретацію та розуміння твору. Відмінності в мові, релігії, звичаях, історії, соціальних нормах та світогляді можуть призвести до різних тлумачень та сприйняття твору. Перекладачеві доводиться враховувати ці відмінності та прагнути передати зміст та емоції твору таким чином, щоб вони були зрозумілими та відповідали культурним очікуванням читачів.

Дослідження показують, що рецепція та інтерпретація творів можуть суттєво відрізнятись у різних культурах. Одні й самі слова, образи чи символи можуть викликати різні асоціації та емоції в читачів із різних культур. Перекладач повинен бути поінформований про культурні відмінності та тонкощі, щоб передати зміст та ефекти твору таким чином, щоб вони були доступними та адекватними для читачів у цільовій культурі.

Метою художнього перекладу в контексті культурних відмінностей є створення мосту між різними культурами та забезпечення розуміння та сприйняття творів у новій культурі. Перекладач повинен прагнути зберегти зміст, емоції та культурну особливість оригіналу, адаптувати їх до цільової мови та культури, і при цьому зберігати цінність та інтегритет твору.

Вплив культурних відмінностей на сприйняття та розуміння перекладених творів може бути значним. Відмінності в культурних контекстах, цінностях, нормах, звичаях та історії між вихідною та цільовою культурами можуть сильно вплинути на спосіб сприйняття та інтерпретації перекладених творів.

Перекладач стикається з викликом передати не тільки зміст та емоції оригінального твору, а й його культурну спадщину та контекст. Культурні елементи, такі як звичаї, традиції, релігійні та культурні символи, гумор, метафори та ідіоми можуть бути унікальними для кожної культури і не завжди мають прямий аналог в інших мовах. Це може призводити до труднощів у передачі повного змісту та ефектів оригіналу.

Культурні відмінності можуть вплинути на вибір перекладача варіантів перекладу. Залежно від цільової культури перекладач може бути змушений змінити образи, перенести контекст або адаптувати діалоги, щоб вони відповідали культурним очікуванням та розумінню цільової аудиторії. Це може спричинити зміну стилю, тональності і навіть сюжетних ліній твору.

Сприйняття перекладених творів також залежить від рівня знання та розуміння читача оригінальної культури. Чим більше обізнаний читач про культурні особливості, історію та традиції вихідної культури, тим глибше і повніше він зможе сприйняти перекладений твір.

Таким чином, культурні відмінності можуть значно впливати на сприйняття та розуміння перекладених творів. Перекладачам необхідно враховувати ці відмінності, прагнути зберегти зміст та емоції оригіналу, адаптувати твір до цільової культури та забезпечити його розуміння та доступність для читачів у новому культурному середовищі.

Сучасні тенденції та виклики, пов'язані з культурними відмінностями в художньому перекладі, відображають природу перекладацької роботи, що змінюється, і вимагають нових підходів і стратегій, а саме:

- *Культурна чутливість та адаптація.* Сучасні перекладачі все більше усвідомлюють важливість культурної чутливості та адаптації під час перекладу художніх творів. Вони прагнуть вловити культурні відтінки та нюанси оригіналу, адаптувати їх до цільової культури та розуміння читачів.

- *Постколоніальні та постмодерністські підходи.* Постколоніальні та постмодерністські дослідження перекладу звертають увагу на владу, ідентичність,

глобалізацію та деконструкцію культурних стереотипів. Вони викликають переосмислення традиційних підходів до перекладу та звертаються до різноманітності культурних контекстів.

- *Багатоголосність та поліфонія.* Перекладачі все частіше приділяють увагу збереженню авторського стилю та «голосу» у перекладі. Вони прагнуть передати безліч голосів та перспектив, присутніх у оригіналі, щоб зберегти його естетичну та літературну цінність.

- *Інтермедіальний переклад.* З розвитком нових медіа та технологій художній переклад став включати не лише письмовий текст, а й інші форми мистецтва, такі як фільми, аудіокниги та графічні романи. Перекладачі стикаються з викликами адаптації та передачі культурних елементів у різних медіа.

- *Міжкультурна колаборація.* Сучасні перекладачі все частіше вступають у співпрацю з авторами, редакторами та іншими фахівцями, які представляють різні культури та мови. Це сприяє глибшому розумінню та передачі культурних особливостей у перекладі. [6, с. 84].

Однак, існує кілька викликів, пов'язаних з культурними відмінностями у художньому перекладі, таких як складність передачі культурно-специфічних елементів, небезпека спотворення оригіналу, суб'єктивність перекладу та відмінності у сприйнятті та розумінні культурних контекстів.

Загалом, сучасні тенденції та виклики у художньому перекладі вимагають від перекладачів глибокого розуміння культурних відмінностей, креативності, гнучкості та емпатії. Вони допомагають збагатити культурний діалог, розширити доступність літературних творів та поглибити взаємне розуміння між різними культурами.

Висновки. Культурні відмінності відіграють ключову роль у художньому перекладі. Вони визначають особливості мови, менталітету, цінностей та традицій, які мають бути передані у перекладі.

Розуміння культурних особливостей та контексту є необхідним для досягнення точності та адекватності у перекладі. Це включає врахування звичаїв, традицій та інших культурно-специфічних елементів.

У процесі перекладу виникають проблеми, пов'язані з адаптацією та передачею культурно-специфічних елементів. Це вимагає від перекладача гнучкості, креативності та глибокого розуміння обох культур.

Існують різні методи та стратегії для передачі культурної інформації у перекладі, включаючи адаптацію, трансформацію, пошук еквівалентів та використання контекстуальних замінів.

Адаптація та трансформація у художньому перекладі можуть впливати на збереження авторського стилю та «голосу». Перекладачі прагнуть знайти баланс між вірністю оригіналу та «пристосуванням» до цільової культури.

Сприйняття та розуміння перекладених творів залежить від культурних відмінностей. Рецепція твору може відрізнятись у різних культурах, і перекладачам важливо враховувати ці особливості.

Сучасні тенденції та виклики у художньому перекладі вимагають від перекладачів обліку культурних відмінностей, міжкультурної колаборації, використання нових медіа засобів та розвитку культурної чутливості.

Дослідження впливу культурних відмінностей на художній переклад є актуальним та важливим. Більш глибоке розуміння цього впливу дозволяє вдосконалювати перекладацьку практику, розширювати культурний діалог та сприяти взаємному розумінню між різними культурами.

Список літератури:

1. Burke P., Po-chia Hsia R. *Cultural Translation in Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 252 p.
2. Hung E., Wakabayashi J. *Translation and Cultural Change: Studies in History, Norms, and Image-Projection*. John Benjamins Publishing Company, 2005. 195 p.
3. Katan, D., Taibi M. *Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2021. 380 p.
4. Leppihalme R. *Cultural Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Multilingual Matters Publ., 1997. 241 p.
5. Samovar L. A., Porter R. E. *Intercultural Communication: A Reader*. Wadsworth Publ., 1994. 452 p.
6. Translation and cross-cultural communication studies in the Asia Pacific. *International Conference on Translation and Cross-Cultural Communication* / Chen, Ping & Ko, Leong ed. University of Queensland, Volume 42. 2015.
7. Venuti L. *The Translation Studies Reader*. Taylor & Francis e-Library Publ., 2004. 524 p.
8. Whitfield A. Towards a Socio-Cultural Turn in Translation Teaching: A Canadian Perspective. *Meta*. 50(4). 2004. URL: <https://doi.org/10.7202/019906ar>

References:

1. Burke, Peter & Po-chia Hsia, R. (2007). *Cultural Translation in Early Modern Europe*. Cambridge University Press, 252 p.
2. Hung, Eva & Wakabayashi, Judy (2005). *Translation and Cultural Change: Studies in History, Norms, and Image-Projection*. John Benjamins Publishing Company, 195 p.
3. Katan, David & Taibi, Mustapha (2021). *Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester, St. Jerome Publishing, 380 p.
4. Leppihalme, R. (1997). *Cultural Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Multilingual Matters Publ., 241 p.
5. Samovar, Larry A. & Porter, Richard E. (1994). *Intercultural Communication: A Reader*. Wadsworth Publ., 452 p.
6. Translation and cross-cultural communication studies in the Asia Pacific. *International Conference on Translation and Cross-Cultural Communication* / Chen, Ping & Ko, Leong ed. University of Queensland, Volume 42. 2015.
7. Venuti, Lawrence (2004). *The Translation Studies Reader*. Taylor & Francis e-Library Publ., 524 p.
8. Whitfield, A. (2005). Towards a Socio-Cultural Turn in Translation Teaching: A Canadian Perspective. *Meta*, 50(4). URL: <https://doi.org/10.7202/019906ar>

Objective. *The objective of the article is to study the components of the influence of cultural differences on literary translation; analyze the problems that arise when translating culturally specific elements and propose methods and strategies used to achieve accuracy and adequacy of literary translation.*

Methods. *The main scientific results are obtained with the help of such methods as the analysis and generalization of scientific and educational and methodological literature on the problems of literary translation; system analysis; combination of cultural and logical methods in research; separation of subsystems of complex objects and their systematic analysis, an integral approach to the study of linguistic phenomena.*

Results. *Based on the latest research, the article provides new ideas and approaches to solving problems related to the rendering of cultural differences in the process of fiction texts translation.*

The authors emphasize the importance of the dissemination of literary works among the representatives of other cultures, namely: transfer of cultural heritage; increasing the level of intercultural understanding; expanding the audience of recipients; preservation of literary value.

Cultural differences require a translator to have a deep understanding and sensitivity to different aspects of culture. This allows us to preserve and transmit not only the linguistic content, but also the wealth of cultural heritage, which is an integral part of artistic works. Therefore, understanding cultural characteristics and context is important for accurate and adequate translation of literary works. The following requirements for this type of translation are noted: accuracy of the transfer of values; adaptation of the cultural context; transfer of nuances and styles; respect for cultural identity.

Considerable attention is paid to methods and strategies used to convey cultural information in translation: selection of equivalent cultural elements; explanation and adaptation; specification and generalization; localization; contextual translation.

The authors conclude that modern trends and challenges in literary translation require translators to take into account cultural differences, intercultural collaboration, use of new media and the development of cultural sensitivity.

Key words: *literary translation, cultural differences, culturally specific elements, adaptation, interpretation.*

Дата надходження рукопису 10.05.2023

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ

Рибалка Н. В.

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 5

Удовіченко Г. М., Тимченко В. О.

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГНУЧКОГО
НАВЧАННЯ 14

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНОГО ПРОСТОРУ

Воробйова Л. В., Дегтяр Я. В.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ОСНОВНИЙ
СЛОВНИКОВИЙ ФОНД АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 22

Куц М. О., Нескорожений Д. О.

МІСЦЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ ТА СТІБУ В ЛЕКСИЧНИЙ
СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ 27

Остапенко С. А., Крицький О. Ю.

МІЖМОВНА ІГРА СЛІВ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ 41

Покулевська А. І., Шишов Д. В.

ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАДНОЩІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО
ПЕРЕКЛАДУ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ 50

Ревуцька С. К., Білоконь В. М.

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА МОВНІ ЗМІНИ 57

Удовіченко Г. М., Демченко В.Л.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ
ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ 62

СУСПІЛЬСТВО: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. ОСОБИСТІТЬ

Ревуцька С. К., Олійник К. Д.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ УКРАЇНЦІВ ЩОДО
ВНУТРІШНЬО- ТА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
КРАЇНИ 67

Шульженко І. В., Дядюра К. В.

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ 74

КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ:

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ

Остапенко С. А., Гончаренко А. О.

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ НА ХУДОЖНІЙ
ПЕРЕКЛАД 80

CONTENTS

PHILOSOPHICAL CONCEPT OF EDUCATIONAL PROBLEMS

Rybalka N. V.

CREATIVE TECHNOLOGIES APPLICATION IN THE PROCESS OF
TEACHING A FOREIGN LANGUAGE 5

Udovichenko H. M., Tymchenko V. A.

DIGITAL LITERACY AS A COMPONENT OF FLEXIBLE
LEARNING 14

SOCIO-PHILOSOPHICAL ISSUES OF LINGUISTIC SPACE DEVELOPMENT

Vorobiova L. V., Dehtiar Ya. V.

PERIODIZATION OF FRENCH BORROWINGS IN THE BASIC
ENGLISH VOCABULARY 22

Kuts M. O., Neskorozenyi D. O.

PLACE OF YOUTH SLANG AND BANTER IN THE LEXICAL
SYSTEM OF MODERN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES 27

Ostapenko S. A., Krytskyi O. Yu.

INTERLINGUAL PLAY OF WORDS AND ITS REPRODUCTION IN
TRANSLATION 41

Pokulevska A. I., Shishov D. V.

PECULIARITIES OF THAT FLEXIBILITY OF THE GERMAN-
UKRAINIAN TRANSLATION OF RELIGIOUS VOCABULARY 50

Revutska S. K., Bilokon V. M.

INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON LANGUAGE CHANGES 57

Udovichenko H. M., Demchenko V. L.

TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN THE PROCESS OF
FICTION TEXTS TRANSLATION 62

SOCIETY: STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS. PERSONALITY

Revutska S. K., Oliinyk K. D.

TRANSFORMATION OF THE UKRAINIANS' PUBLIC OPINION
REGARDING DOMESTIC AND FOREIGN POLITICAL PROCESSES
OF THE COUNTRY 67

Shulzhenko I. V., Diadiura K. V.

ECONOMIC SECURITY BUREAU OF UKRAINE: ENSURING THE
ECONOMIC SECURITY OF THE STATE, INTERNATIONAL
EXPERIENCE AND WAYS OF REFORMING 74

CULTURE AND CIVILIZATION: PERFORMANCE AND DEVELOPMENT ISSUES

Ostapenko S. A., Honcharenko A. O.

CULTURAL DIFFERENCES INFLUENCE ON LITERARY
TRANSLATION 80

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

Наукове видання

ІНТЕЛЕКТ ОСОБИСТІСТЬ ЦИВІЛІЗАЦІЯ

*Тематичний збірник наукових праць
із соціально-філософських проблем*

№ 1 (26) 2023

Українською та англійською мовами

Підписано до друку 29.06.2023 р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк — лазерний.
Ум. друк. арк. 3,6. Обл.-вид. арк. 3,83.
Наклад 50 прим.

Видавець Чернявський Д.О.
пр. 200-річчя Кривого Рогу, 17, (зуп. «Спаська»),
тел.: (067) 46-46-102
Свідоцтво ДК 3449 від 02.04.2009 р.

 [oktanua](#) [oktanua](#) oktanprint@ukr.net

 +38 (067) 46-46-102

 oktanprint.com.ua; oktanshop.com; oktanprint.cz

ДРУКАРНЯ ОКТАН-ПРИНТ